

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 6 listopada 2014 r.

Poz. 5538

UCHWAŁA NR XLVIII/468/2014 RADY POWIATU WODZISŁAWSKIEGO

z dnia 30 października 2014 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Wodzisławskiego na lata 2015 – 2018”

Na podstawie art. 4 ust 1 pkt 7, art. 12 pkt 11 ustawy z 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (tekst jednolity: Dz. U. z 2013 r., poz. 595 z późn. zmianami), art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zmianami), po uzyskaniu pozytywnej opinii Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Rada Powiatu Wodzisławskiego uchwala, co następuje:

- § 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wodzisławskiego na lata 2015 – 2018”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Wodzisławskiego.
- § 3. Uchwała niniejsza podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.
- § 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2015 r.

Przewodniczący Rady

mgr inż. Eugeniusz Wala

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XLVIII/468/2014
Rady Powiatu Wodzisławskiego
z dnia 30 października 2014 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO NA LATA 2015 – 2018

Wodzisław Śląski 2014 r.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

1.	WSTĘP	4
2.	PODSTAWA PRAWNA PROGRAMU	6
3.	UWARUNKOWANIA PRAWNE OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	7
4.	UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	12
4.1	Narodowa Strategia Rozwoju Kultury wraz z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, Narodowym Programem Kultury „Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego” i Programem Operacyjnym „Dziedzictwo Kulturowe”	13
4.2	Tezy do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017..	15
4.3	Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020	19
4.4	Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim na lata 2006 - 2020	20
4.5	Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim na lata 2014 - 2017.....	22
4.6	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 i Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego	25
4.7	Gminne programy opieki nad zabytkami i inne dokumenty planistyczne i strategiczne.....	34
5.	UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	48
5.1	Strategia Rozwoju Powiatu Wodzisławskiego na lata 2008 - 2015.....	48
5.2	Program Ochrony Środowiska Powiatu Wodzisławskiego	49
6.	KULTUROWA I HISTORYCZNA CHARAKTERYSTYKA POWIATU WODZISŁAWSKIEGO	50

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

7. ZABYTKI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO W EWIDENCJACH I REJESTRACH	74
7.1 Zabytki wpisane do rejestru i ewidencji zabytków prowadzonych przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach	74
7.2 Zabytki wpisane do gminnych ewidencji zabytków oraz objęte politykami ochronnymi planów zagospodarowania przestrzennego	88
7.3 Zabytki ziemi wodzisławskiej o najwyższym znaczeniu	130
8. DIAGNOZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POWIATU WODZISŁAWSKIEGO	137
9. ANALIZA SWOT	156
10. ZAŁOŻENIA PROGRAMU	158
10.1 Metoda tworzenia Programu	158
10.2 Instrumentarium realizacji Programu	159
10.3 Zasady monitorowania Programu	159
10.4 Źródła finansowania Programu	160
10.5 Priorytety i kierunki Programu	160
11. SPIS TABEL I RYSUNKÓW	170
12. BIBLIOGRAFIA	173

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

1. WSTĘP

Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności człowieka. Jest bowiem wyrazem tradycji, ciągłości kulturowej, a także poprzez wyrażanie się w pięciu klasycznych mitach: *epos*, *etos*, *logos*, *genos* i *topos*¹, jest czynnikiem determinującym indywidualny i kolektywny rozwój człowieka.

Dziedzictwo kulturowe, na które składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i wytwory i osiągnięcia człowieka, pojedyncze obiekty, jak i całe zespoły budowli czy wręcz założenia urbanistyczne, kształtują świadomość i tożsamość lokalną, regionalną i narodową obywateli. Odpowiednio wykorzystane mogą także przyczyniać się do rozwoju społeczno – gospodarczego gmin, regionów, a nierzadko także całych krajów. Ze wszystkich wymienionych powodów zabytki – jako materialne dowody przeszłości, zasługują na ochronę i opiekę.

Historyczny Górny Śląsk, którego częścią jest ziemia wodzisławska, jako region pogranicza przez wiele wieków funkcjonujący w ramach innych niż polski organizm państwowy, cechuje pewna odrębność kulturowa widoczna również w materialnych śladach jego przeszłości. W sytuacji braku wsparcia ze strony władz centralnych inicjatyw, zmierzających do ochrony i promocji kultury rodzimej regionu, szczególna odpowiedzialność za stan zachowania dziedzictwa kulturowego Górnego Śląska spoczywa na samorządzie terytorialnym wszystkich szczebli.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzania programu opieki nad zabytkami. Podstawą do sporządzenia programu jest ewidencja zabytków prowadzona przez wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz przez wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. Z tego powodu możemy mówić o opiece nad zabytkami *sensu largo*, tj. wykraczającej poza li tylko obiekty wpisane do rejestru konserwatora. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że nie wszystkie gminy, mimo ciężącego na nich obowiązku, prowadzą ewidencje zabytków, a w przypadku niektórych samorządów, a także służb konserwatora zabytków ewidencje te nie są na bieżąco aktualizowane

¹ Propozycja typu idealnego kategorii „etnos”: 1) „epos”- symboliczna transfiguracja pamięci historycznej, celebrowanie wspólnej przeszłości, 2) „etos”- sakralizacja całokształtu norm i instytucji mających regulować życie społ. grupy, 3) „logos”, poprzez który dokonuje się komunikacja społ., 4) „genos”- symboliczna transfiguracja stosunków pokrewieństwa i pochodzenia, 5) „topos”- symboliczne wyobrażenie ziemi ojczystej, przeżywaną jako wartość. Zob.: M. Waldenberg, *Narody zależne i mniejszości narodowe w Europie Środkowo-Wschodniej: dzieje konfliktów i idei*, Warszawa 2000.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

takie podejście należy uważać za niewystarczające. Jednym z podstawowych wyzwań dla programu opieki nad zabytkami winno być zatem spowodowanie, aby w pierwszej kolejności podmioty odpowiedzialne za realizację zadań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami w pełni zinwentaryzowały materię objętą regulacjami programu. Ma to o tyle istotne znaczenie, że wg danych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego województwo śląskie w latach 1999 – 2004 odnotowało spadek liczby obiektów wpisanych do rejestru zabytków z 9479 do 9421².

Głównym odbiorcą powiatowego programu opieki jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami programu mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy powiatu. Niniejsze opracowanie ma ponadto zachęcać samorządy gminne do podjęcia działań na rzecz założenia i aktualizacji gminnych ewidencji zabytków, a także do przygotowania gminnych programów opieki nad zabytkami oraz zwiększenia troski o stan dziedzictwa kulturowego ziemi wodzisławskiej.

Powiatowy program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe ziemi wodzisławskiej. Ponadto „Program opieki nad zabytkami powiatu wodzisławskiego” powinien się wpisywać w realizację celu strategicznego wyznaczonego przez Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017, który zdefiniowano jako **wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków**.

W efekcie wyznaczonych przez Program celów, kierunków i zadań mają zostać osiągnięte następujące założenia:

- poprawie ulegnie stan wiedzy o obiektach dziedzictwa kulturowego ziemi wodzisławskiej, m.in. poprzez pełną inwentaryzację obiektów, które w chwili obecnej znajdują się poza ewidencjami i rejestrem prowadzonym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz gminy,
- poprawie ulegnie stan techniczny zabytków – zarówno ruchomych, jak i nieruchomych,
- samorządy gminne w większym stopniu będą chronić krajobraz kulturowy ziemi wodzisławskiej,

² Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020, s. 23.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

- zwiększy się atrakcyjność sposobów wykorzystania (użytkowania) zabytków dla celów turystyki,
- ulegnie poprawie poziom edukacji regionalnej, która w większym stopniu bazować będzie na dziedzictwie kulturowym ziemi wodzisławskiej,
- wzrosną nakłady finansowe na opiekę nad zabytkami,
- stworzona zostanie płaszczyzna do lepszej współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy właścicielami (użytkownikami) obiektów zabytkowych, samorządami lokalnymi oraz służbami konserwatorskimi.

2. PODSTAWA PRAWNA PROGRAMU

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio: wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

Program opieki nad zabytkami przyjmuje – w przypadku samorządu powiatowego – rada powiatu po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z realizacji programu zarząd powiatu sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie powiatu. Podstawą do opracowania programu jest ewidencja zabytków, o której mowa w art. 21 ustawy o ochronie zabytków.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Ochrona zabytków w Polsce posiada szerokie opracowanie aksjonormatywne. Art. 5 Konstytucji RP stanowi, że Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Ponadto zgodnie z Konstytucją, co podkreślają Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, *dziedzictwo kulturowe w jego materialnej formie stanowi dobro wspólne, o które to dobro zobowiązany jest troszczyć się każdy obywatel*³.

Ochrona zabytków jest zadaniem samorządów powiatowych wprost wynikającym z ustawy ustrojowej. Art. 4 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym określa bowiem, że powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Szczególne znaczenie dla określenia zasad ochrony i opieki nad zabytkami posiada ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z jej przepisami rozróżniono ochronę zabytków (działania administracyjne) od opieki nad zabytkami (działania właścicielskie)⁴. Ponadto wprowadzono definicję legalną zabytku, której *definiens* określono na tyle szeroko, iż może ona obejmować potencjalne różnorakie obiekty.

Zgodnie z art. 5 ustawy opieka polega na zapewnieniu warunków do:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,

³ Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, s. 3.

⁴ Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017, s. 8.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Opiece podlegają bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi,
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Zgodnie z definicją legalną, którą podaje ustawa, zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytkiem archeologicznym jest z kolei będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem. Ochronie mogą podlegać także nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa określa zadania administracji publicznej w dziedzinie opieki nad zabytkami i ich ochrony. Do zadań samorządu powiatowego należy więc:

- sporządzanie powiatowego programu opieki nad zabytkami,
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w uchwale rady powiatu,
- sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, stanowiących mienie powiatu,⁵
- ustanawianie przez starostę, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, społecznych opiekunów zabytków i prowadzenie listy społecznych opiekunów zabytków.

Starosta powiatu w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków może także umieszczać na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru znak informujący o tym, iż dany obiekt podlega ochronie.

O wiele szerszy katalog zadań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami został nakreślony dla samorządów gminnych. Poza obowiązkami tożsamymi z zadaniami powiatu, gminy powołane są

⁵ Powiat Wodzisławski posiada tytuł prawny do następujących obiektów objętych ochroną: zespół budynków szpitalnych w Rydułtowach, budynek byłego szpitala miejskiego w Wodzisławiu Śl. (obecnie PCPR), budynek Starostwa oraz budynek ZS im. 14 Pułku Powstańców Śląskich – wszystkie w Wodzisławiu Śląskim.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

m.in. w zakresie ustanowienia parku kulturowego, prowadzenia gminnych ewidencji zabytków oraz wprowadzania ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Ponadto gminom przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków lub prawo użytkowania wieczystego takich nieruchomości (art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami).

Taka konstrukcja systemu zadań samorządu terytorialnego w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami wskazuje jednoznacznie, że **choć samorząd powiatowy został powołany do wielu istotnych zadań o charakterze obligatoryjnym, to jednak mają one charakter subsydiarny w stosunku do kompetencji gmin.**

Poza ustawą o ochronie zabytków z punktu widzenia opieki nad nimi istotne znaczenie mają także normy prawne zawarte w:

1. *Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;*
2. *Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane;*
3. *Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska;*
4. *Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;*
5. *Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;*
6. *Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.*

Zasady ochrony zabytków stanowiących inwentarz muzeów i bibliotek zostały określone w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach oraz ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

Z punktu widzenia prawa ogromne znaczenie dla ochrony i opieki nad zabytkami mają również normy prawa międzynarodowego. Jest to szczególnie istotne ze względu na udział Polski w strukturach Unii Europejskiej, Rady Europy oraz Narodów Zjednoczonych, a także licznych rządowych organizacjach międzynarodowych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Podstawowe znaczenie dla formułowania celów i kierunków działania w ochronie zabytków mają ratyfikowane przez Polskę konwencje międzynarodowe, dotyczące zarówno ochrony zabytków ruchomych, jak i nieruchomości. Wśród Konwencji UNESCO są to:

- *Konwencja o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego (tzw. Konwencja Haska),*
- *Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury,*
- *Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego,*
- *Konwencja UNESCO w sprawie ochrony kulturowego dziedzictwa niematerialnego,*
- *Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego.*

Do ratyfikowanych Konwencji Rady Europy należą:

- *Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego,*
- *Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy,*
- *Europejska Konwencja Krajobrazowa*⁶.

Z perspektywy zadań samorządu terytorialnego normy prawnomiędzynarodowe wydają się mieć znaczenie drugorzędne, jednak biorąc pod uwagę, że zgodnie z doktryną mają one pierwszeństwo w stosowaniu przed aktami prawa wewnętrznego (z wyłączeniem konstytucji), świadomość istnienia także regulacji o charakterze międzynarodowym w pewien sposób powinna determinować politykę władz lokalnych wobec dziedzictwa kulturowego.

⁶ Krajowy Program Opieki..., dz. cyt., s. 9.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Do uwarunkowań zewnętrznych ochrony dziedzictwa kulturowego w powiecie wodzisławskim zaliczyć należy wiele dokumentów strategicznych szczebla centralnego oraz regionalnego, które nie tylko bezpośrednio definiują i wskazują konkretne cele i zadania do realizacji w zakresie opieki nad zabytkami, ale również takie, które oddziałując na sferę zadań publicznych w innych obszarach, pośrednio wywierają znaczny wpływ na politykę państwa, w tym samorządu terytorialnego, wobec dziedzictwa kulturowego.

Z perspektywy samorządu powiatowego największe znaczenie wydają się mieć:

1. Strategia Rozwoju Kraju do roku 2030,
2. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju z perspektywą czasową do roku 2030,

a także zintegrowane strategie „sektorowe” (np. w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, rozwoju regionalnego i polityki miejskiej, rozwoju kapitału społecznego itp.).

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego powiatowy program opieki nad zabytkami powinien uwzględniać jednak przede wszystkim „sektorowe” dokumenty strategiczne w obszarze kultury, a także dokumenty planistyczne na poziomie centralnym i regionalnym:

1. Narodową Strategię Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 wraz z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, Narodowym Programem Kultury „Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego” i Programem Operacyjnym „Dziedzictwo Kulturowe”;
2. Tezy do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017;
3. Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego 2000 – 2020;
4. Strategię Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim na lata 2006 – 2020;
5. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim na lata 2014 - 2017;
6. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego;
7. Gminne programy opieki nad zabytkami i inne dokumenty planistyczne i strategiczne.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

4.1 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury wraz z Uzupelnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, Narodowym Programem Kultury „Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego” i Programem Operacyjnym „Dziedzictwo Kulturowe”

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury obejmuje wszystkie sfery i zagadnienia jakie wiążą się z funkcjonowaniem kultury. Cechą charakterystyczną jest horyzontalne ujęcie wielu zagadnień, które znalazły swój odpowiednik w Narodowych Programach Kultury, będących podstawowymi dokumentami programowymi realizowania przyjętej strategii. Wśród działań określonych w Strategii znalazły się tylko takie, które w bezpośredni sposób przekładają się na wymierny rozwój kultury.

Z punktu widzenia systemu wdrażania Strategii, a poprzez to kształtowania warunków opieki nad zabytkami, bardzo istotne znaczenie ma fakt, iż **po raz pierwszy docelowym obszarem działania państwa w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest region**. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury wskazuje także bardzo ważną przemianę w kształtowaniu podejścia do sposobów ochrony dziedzictwa kulturowego. **Współczesna ochrona zabytków powinna skupiać się bowiem na powiązaniu kultury z rozwojem gospodarczym i dochodami regionów**. Warto podkreślić, że autorzy Uzupelnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 dostrzegli dużą dysproporcję w rozwoju kultury w różnych regionach kraju, zauważając przy tym dominację w tej dziedzinie Mazowsza oraz Małopolski. Z tego powodu w dokumencie wyznaczono jako cel strategiczny **zrównoważenie rozwoju kultury w regionach**, któremu towarzyszy 12 celów cząstkowych/uzupełniających:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
2. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury.
3. Wzrost udziału kultury w PKB.
4. Zachowanie dziedzictwa kulturowego zabytków.
5. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury.
6. Wzrost uczestnictwa w kulturze.
7. Rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych.
8. Efektywna promocja twórczości.
9. Promocja polskiej kultury za granicą.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

10. Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
11. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
12. Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Strategia w perspektywie lat 2004 – 2020 wyznaczyła następujące obszary strategiczne:

- a) promocja czytelnictwa i wsparcie sektora książek i wydawnictw,
- b) ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochrona i rewaloryzacja zabytków,
- c) rozwój szkolnictwa artystycznego, w tym rozbudowa i modernizacja infrastruktury oraz unowocześnianie programów edukacji artystycznej i dostosowanie ich do rynku pracy,
- d) wzmocnienie efektywności działania i roli instytucji artystycznych w kreowaniu sfery kultury, w tym i promocji polskiej twórczości artystycznej,
- e) stworzenie systemu wspierania współczesnej twórczości artystycznej, stworzenie instytucji zajmujących się jej dokumentowaniem, gromadzeniem i udostępnianiem.

Wśród celów cząstkowych celu strategicznego, jakim określono zrównoważenie rozwoju kultury w regionach, wymieniono m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywną ochronę zabytków. Jako najważniejszy cel NSRK wskazuje za Narodowym Planem Rozwoju **radykalną poprawę podstawowej infrastruktury kultury i stanu zabytków**. Wyrazem dążenia do realizacji owego celu jest Program Operacyjny „Dziedzictwo Kulturowe”, którego celem jest poprawa stanu i dostępności zabytków poprzez:

- a) tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- b) kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele społeczne,
- c) zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- d) tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- e) promocję polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą,
- f) wzmocnienie zasobów ludzkich w sferze ochrony zabytków,
- g) podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego,
- h) zabezpieczenie zabytków i archiwaliów przed nielegalnym wywozem za granicę.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe” realizowany jest w ramach dwóch komplementarnych priorytetów: rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu pierwszego jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Priorytet drugi programu koncentruje się natomiast na zadaniach związanych z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych⁷.

4.2 Tezy do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zobowiązuje Ministra Kultury do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Jego celem jest określenie kierunków działań oraz zadań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi, warunków i sposobu finansowania planowanych działań, a także harmonogramu ich realizacji.

W 2004 r. zespół powołany spośród członków Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury sporządził szczegółowe tezy do opracowania krajowego programu. Dokument ten wskazał zespoły kierunków i celów w dziedzinie opieki i ochrony zabytków, spośród których do programu powiatowego inkorporowane mogą zostać:

1. Pełna ocena stanu zasobu zabytków nieruchomych, ruchomych, archeologicznych i zabytków techniki poprzez aktualizację inwentaryzacji oraz monitoring stanu i sposobów wykorzystania.
2. Wpływ na stan i stopień objęcia opieką zabytków poprzez:
 - a) promowanie skutecznych i zgodnych z zasadami konserwatorskimi form ochrony i opieki nad zabytkami,
 - b) doskonalenie współpracy ze związkami wyznaniowymi,

⁷ Uzupełnienie Narodowej Strategii..., dz. cyt., s. 81.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

- c) doskonalenie metod współdziałania ze społecznymi opiekunami zabytków,
 - d) wspieranie działań na rzecz konsolidacji środowiska osób pracujących na rzecz ochrony dziedzictwa narodowego,
 - e) usprawnienie przepływu informacji pomiędzy instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę dziedzictwa kulturowego.
3. Dążenie do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury, jak i natury poprzez kształtowanie społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz zwiększanie świadomości samorządów.
 4. Wypracowanie metod zarządzania dziedzictwem kulturowym oraz systemu podnoszenia jakości opieki nad zabytkami poprzez:
 - a) integrację ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu ze stosownymi zasadami zagospodarowania przestrzennego,
 - b) promocję wartości materialnych i niematerialnych dziedzictwa kulturowego w warunkach gospodarki rynkowej,
 - c) wzmocnienie roli dziedzictwa, zwłaszcza zabytków, w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości.
 5. Stworzenie stabilnego i przejrzystego systemu finansowania opieki nad zabytkami poprzez ustalenie czytelnych kryteriów oraz usprawnienie systemu rozdziału środków finansowych poprzez wypracowanie nowych mechanizmów organizacyjno – prawnych w oparciu o zasadę partnerstwa prywatno – publicznego oraz metod praktycznego doradztwa dla użytkowników i właścicieli obiektów zabytkowych, poszukujących środków finansowych na ochronę i prace konserwatorskie.
 6. Monitorowanie stanu dokumentacji poprzez wypracowanie standardów dokumentowania prac przy zabytkach.
 7. Monitorowanie stanu zachowania i wyników prac konserwatorskich poprzez analizę stanu funkcji obiektów i wpływu użytkowania na stan zabytków oraz ocenę zabezpieczenia przed pożarami, kradzieżami, klęskami żywiołowymi itp.
 8. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych poprzez wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego oraz zorganizowanie praktycznego doradztwa dla użytkowników i właścicieli dotyczącego estetyki zagospodarowania obiektów zabytkowych.
 9. Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla dziedzictwa poprzez:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- a) kształtowanie postaw promujących działania chroniące zabytki,
 - b) prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony dziedzictwa na wszystkich poziomach szkół, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn,
 - c) popularyzację osiągnięć dziedzictwa poprzez wszelkiego typu konkursy premiujące wiedzę i znanstwo dziedzictwa kulturowego.
10. Tworzenie mechanizmów sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych przez ich właścicieli i użytkowników poprzez:
- a) promowanie prawidłowych postaw poprzez wszelkiego typu konkursy na dobrze utrzymywane, zadbane i otoczone właściwą opieką zabytki,
 - b) wspieranie wydawnictw popularyzatorskich,
 - c) wspieranie działań organizacji pozarządowych w realizacji zadań związanych z ochroną dziedzictwa.

Dziesięć lat po powołaniu zespołu odpowiedzialnego za opracowanie tez do Krajowego Programu Opieki nad Zabytkami Rada Ministrów 24 czerwca 2014 r. przyjęła Krajowy Program Opieki nad Zabytkami z perspektywą czasową 2014 – 2017. Ze względu jednak na dużą wartość merytoryczną „Tez...” zasadnym wydaje się ich uwzględnienie w procesie określania założeń powiatowego programu opieki nad zabytkami, mimo funkcjonowania w obrocie dokumentu, którego opracowaniu one miały służyć.

Wśród najważniejszych celów Krajowego Programu Opieki wskazano:

- a) podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.),
- b) porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C),
- c) zwiększenie społecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.),

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- d) wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków,
- e) zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowanie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków⁸.

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami definiuje jeden cel główny oraz trzy cele szczegółowe wraz z kierunkami działań w zakresie opieki nad zabytkami na najbliższe cztery lata. Są to:

Cel główny – *Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków*

Wyzwanie – Dziedzictwo kulturowe stanowi naturalny kapitał dla rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków, stanowi także naturalną podstawę dla wzmocnienia tożsamości społecznej – cel główny *Krajowego Programu* zakłada poprzez zaplanowane w celach szczegółowych działania, wzmocnienie roli dziedzictwa w życiu społecznym oraz wzmocnienie świadomości roli dziedzictwa dla rozwoju społecznego.

Cel szczegółowy 1 – *Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce*

Wyzwanie 1 – Uporządkowanie i ujednolicenie stanu wiedzy o zasobie zabytków w Polsce polegające na sporządzeniu kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce, uporządkowaniu rejestru zabytków nieruchomych (usunięcie „martwych wpisów”), opracowaniu diagnozy stanu zabytków ruchomych;

Wyzwanie 2 – wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego wpływające na kompleksowości działań ochronnych i ich integrację z ochroną przyrody.

⁸ Internet: <http://www.mkidn.gov.pl/pages/posts/rada-ministrow-przyjela-krajowy-program-ochrony-zabytkow-4788.php>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Cel szczegółowy 2 – Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków

Wyzwanie 1 – Podniesienie jakości zarządzania zabytkami i zarządzania procesami ochrony zabytków wraz ze podniesieniem jakości procesów decyzyjnych w administracji dotyczących ochrony zabytków.

Cel szczegółowy 3 – Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji

Wyzwanie 1 – zwiększanie dostępu do dziedzictwa i jego aktywna promocja – narzędzia do podnoszenia świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się wszystkich poziomów tożsamości⁹.

Z perspektywy powiatu wodzisławskiego wszystkie z wymienionych celów i kierunków działania znajdują uzasadnienie i powinny być implementowane – zgodnie z zakresem kompetencji samorządu powiatowego – do Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Wodzisławskiego. Alokacja środków finansowych na realizację Krajowego Programu Opieki nad Zabytkami w latach 2014 – 2017 to ok. 25 mln zł.

4.3 Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2020

Z perspektywy celów i kierunków powiatowego programu opieki nad zabytkami istotnym jest uwzględnienie kontekstu regionalnego, w jakim podejmowane będą działania na rzecz zachowania dziedzictwa narodowego. Celem programu jest bowiem włączenie problemu opieki nad zabytkami do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji zagospodarowania przestrzennego.

Najważniejszym dokumentem katalogującym zadania strategiczne na obszarze województwa śląskiego jest Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2020. Formułuje ona wizję województwa śląskiego, której jednym z elementów jest troska o dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe. Wizja ta znajduje odzwierciedlenie w I i III celu strategicznym, które zdefiniowano jako: „Wzrost wykształcenia mieszkańców oraz ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych

⁹ Krajowy Program Opieki..., dz. cyt., s. 39.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

i gospodarczych w poczuciu bezpieczeństwa społecznego i publicznego” oraz „Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki”. W ich ramach wyznaczono kierunki „Zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych” oraz „Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu”. Zakładają one obok zwiększenia uczestnictwa w kulturze i rozbudowy zaplecza noclegowo – gastronomicznego i infrastruktury turystycznej także identyfikację, ochronę i turystyczne zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego.

Wyraza dążenia do realizacji wizji znajdujemy również częściowo w IV celu strategicznym „Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturalnego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzennej”. Jeden z nakreślonych przez niego kierunków zakłada bowiem zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic, co w górnośląskim kontekście przekłada się bezpośrednio na rewitalizację starych zabytkowych centrów miast i dzielnic.

Strategia określa także wskaźniki monitoringu stopnia wdrażania dokumentu. Spośród całego katalogu w odniesieniu do opieki nad zabytkami bezpośrednio odnoszą się dwa:

- 1) wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego na 1 mieszkańca,
- 2) nakłady finansowe na remonty budynków w centrach miast i zdegradowanych dzielnic.

4.4 Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim na lata 2006 – 2020

Wyrazem szczególnej troski samorządu województwa śląskiego o rozwój kultury jest opracowana w 2006 r. Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim na lata 2006 – 2020. Jest ona dokumentem systematyzującym cele i zadania strategiczne w obszarze polityki kulturalnej. Stanowi zarazem podstawę działań podejmowanych w ramach polityk szczegółowych.

Strategia wyznacza cztery obszary strategiczne, które traktuje jako tożsame z celami strategicznymi. Są to:

1. Wzrost kompetencji potrzebnych do uczestnictwa w kulturze, efektywnego zarządzania kulturą i twórczości artystycznej w warunkach gospodarki rynkowej.
2. Wzrost poziomu uczestnictwa w kulturze (biernego – w roli odbiorców treści kulturowych i czynnego – w roli twórców treści kulturowych).
3. Upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego efektywniejsze wykorzystywanie do celów turystycznych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

4. Tworzenie lepszych warunków dla rozwoju środowisk twórczych i wykorzystywania ich kreatywności.

Z perspektywy powiatowego programu opieki nad zabytkami najistotniejsze znaczenie mają kierunki określone w ramach celu III. Są to:

1. Rozpoznawanie zasobów dziedzictwa kulturowego oraz prowadzenie projektów badawczych na jego temat.
2. Inwentaryzowanie dziedzictwa kulturowego.
3. Popularyzacja dziedzictwa kulturowego (w tym z użyciem najnowszych technik).
4. Rewitalizacja i renowacja obiektów zabytkowych.
5. Rewitalizacja obiektów i terenów przemysłowych i znajdowanie dla nich nowych funkcji.
6. Wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego regionu na potrzeby turystyki (promocja, tworzenie produktów turystyki kulturowej).
7. Tworzenie zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.

Podobnie jak w przypadku Strategii Rozwoju Województwa także w tym przypadku określono zestaw wskaźników do monitoringu. Dla celu III są to:

- a) liczba zweryfikowanych obiektów zabytkowych,
- b) liczba obiektów w ewidencji zabytków,
- c) liczba obiektów objętych ochroną konserwatorską (z wyłączeniem ochrony ustalonej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego),
- d) wydatki publiczne województwa śląskiego na ochronę i konserwację zabytków,
- e) liczba inicjatyw popularyzujących dziedzictwo kulturowe i jego ochronę,
- f) liczba internetowych baz danych z zakresu dziedzictwa kulturowego prowadzonych przez podmioty publiczne,
- g) liczba stron internetowych w zakresie dziedzictwa kulturowego zarejestrowanych w Śląskim Centrum Dziedzictwa Kulturowego,
- h) liczba obiektów poddanych rewitalizacji i renowacji,
- i) liczba zrewitalizowanych terenów przemysłowych,
- j) liczba szlaków kulturowych,
- k) liczba zwiedzających muzea,
- l) liczba turystów związana z miejscami kultu religijnego,

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

- m) liczba turystów odwiedzających szlaki podziemne,
- n) liczba muzealiów i depozytów,
- o) liczba młodzieży szkolnej zwiedzającej muzea,
- p) liczba prac magisterskich i licencjackich poświęconych dziedzictwu kulturowemu,
- q) liczba dokumentów rejestrujących przemijające zjawiska kulturowe gromadzonych przez muzea, Śląskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego, Instytucję Filmową Silesia-Film,
- r) liczba publikacji dotyczących dziedzictwa kulturowego,
- s) liczba stowarzyszeń, organizacji itp., działających na rzecz opieki nad zabytkami.

**4.5 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim
na lata 2014 – 2017**

Powiatowy program opieki nad zabytkami dla spójności założeń, celów i kierunków powinien uwzględniać już funkcjonujący w tej dziedzinie dorobek planistyczny. Z tego też powodu zasadnym jest odniesienie się do Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim. Powołany Program definiuje dwa cele strategiczne:

- I. Kształtowanie kulturowego obrazu województwa.
- II. Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu.

W ramach pierwszego z nich określono trzy cele operacyjne i dziewięć kierunków działań, zaś w ramach drugiego – odpowiednio dwa i cztery.

Szczegóły ilustruje tabela nr 1.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Tab. 1 Cele i kierunki działań Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań	
I Kształtowanie kulturowego obrazu województwa	I.1 Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa	I.1.a. Weryfikacja zabytków województwa	
		I.1.b. Rozwój badań i studiów nad zabytkami województwa	
	I.2 Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa	I.2.a. Tworzenie nowoczesnych struktur zarządzania zabytkami	
		I.2.b Zarządzanie zabytkami	
		I.2.c Marketing produktów kulturowych i kulturowo-gospodarczych	
	I.3 Włączenie zabytków w procesy gospodarcze	I.3.a Integracja działań społeczno-gospodarczych na rzecz opieki nad zabytkami	
		I.3.b Konserwacja i adaptacja zabytków	
		I.3.c Kształtowanie obszarów zabytkowych i krajobrazów kulturowych	
		I.3.d Nowoczesna i efektywna opieka nad zbiorami zabytków i ich udostępnianiem	
	II Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu	II.1 Propagowanie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami	II.1.a Wzmocnienie edukacji o dziedzictwie kulturowym
			II.1.b Popularyzacja i promocja zabytków i wiedzy o zabytkach
		II.2. Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami	II.2.a Wspieranie działań na rzecz poznania dziedzictwa kulturowego regionu
II.2.b Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze opieki nad zabytkami			

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

W ramach realizacji Programu przewidywane jest m.in.:

- 1) zbieranie informacji o aktualnym stanie zachowania zabytków wpisanych do ewidencji zabytków,
- 2) inwentaryzacja potencjalnych obiektów zabytkowych,
- 3) analiza walorów obiektów zabytkowych,
- 4) wspieranie badań naukowych nad zabytkami, historią i tradycją ziem województwa,
- 5) digitalizacja regionalnych i lokalnych zasobów zabytkowych,
- 6) ochrona zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- 7) przygotowanie kompleksowej i łatwo dostępnej informacji o ofercie kulturowej i turystyczno – kulturowej regionu,
- 8) realizacja infrastruktury informującej o obiektach zabytkowych i obiektach turystyki kulturowej, np. tablice informacyjne przy obiektach zabytkowych,
- 9) rekomendacja obiektów o znaczeniu ponadkrajowym i krajowym do wpisu na prestiżowe listy dziedzictwa kulturowego,
- 10) opracowanie i realizacja kompleksowych programów rewitalizacyjnych obszarów zurbanizowanych,
- 11) konserwacja oraz przeciwdziałanie niszczeniu stanowisk archeologicznych,
- 12) renowacja i konserwacja małej architektury, w tym sakralnej, oraz miejsc pamięci i martyrologii,
- 13) działania na rzecz unowocześnienia infrastruktury technicznej oraz poprawy estetyki obiektów zabytkowych,
- 14) konserwacja, rewitalizacja, renowacja, rewaloryzacja, zachowanie i ekspozycja zabytkowych centrów miast i wsi, zabytkowych terenów zieleni, cmentarzy, obszarów fortyfikacji, parków itp.,
- 15) realizacja iluminacji zabytków,
- 16) tworzenie parków kulturowych w celu ochrony kulturowych krajobrazów historycznych,
- 17) konserwacja, digitalizacja i cyfryzacja archiwaliów, starodruków, księgozbiorów i in.,
- 18) przygotowanie długofalowych programów wystawienniczych, w tym w ramach współpracy z innymi instytucjami i jednostkami,
- 19) tworzenie i realizacja programów edukacyjnych dotyczących zabytków i tradycji na wszystkich poziomach nauczania podstawowego i średniego, w tym warsztaty, wystawy, wycieczki, konkursy,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- 20) kształcenie kadr zajmujących się dydaktyką w zakresie wiedzy o zabytkach,
- 21) organizacja interdyscyplinarnych warsztatów i szkoleń, w tym działania na rzecz zachowania folkloru i zwyczajów, zanikających zawodów i umiejętności oraz wzorców życia,
- 22) organizacja konferencji, sesji popularnonaukowych i spotkań mających na celu popularyzację wiedzy o zabytkach i małej ojczyźnie,
- 23) popularyzacja twórczości ludowej,
- 24) tworzenie stron internetowych na temat zabytków i tradycji,
- 25) honorowanie i przyznawanie nagród za działalność w dziedzinie kultury,
- 26) wspieranie lokalnych propagatorów wiedzy o dziedzictwie kulturowym.

Planowane środki na realizację Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim na lata 2014 – 2017 to 3,3 mln zł rocznie¹⁰.

4.6 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 i Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

Program opieki nad zabytkami, jak to określa przepis ustawy, ma na celu włączenie problemu ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Najważniejszym dokumentem strategicznym w tym obszarze jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju z perspektywą czasową do 2030 r., która wskazuje na następujące cele:

Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników

¹⁰ Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim na lata 2014 – 2017, s. 48.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego

W wielu ww. założeniach można odnaleźć propozycje działań dla ochrony i opieki nad zabytkami. Dokument ten prezentuje nowe myślenie nie tylko o zasadach kształtowania polityki przestrzennej, ale również roli dziedzictwa kulturowego. KPZK 2030 przewiduje, że obiekty dziedzictwa kulturowego obejmują nie tylko pojedyncze obiekty czy ich zespoły, ale także ich otoczenie, wespół z którym powinny być chronione¹¹.

Autorzy „Koncepcji...” zakładają, że w perspektywie najbliższych dwudziestu lat rola dziedzictwa kulturowego w procesach rozwoju przestrzennego będzie rosła – zwiększanie się zamożności społeczeństwa oraz przekształcenia o charakterze kulturowym będą powodowały wzrost znaczenia rozwojowego zarówno materialnych jak i niematerialnych składników dziedzictwa kulturowego. Ich lokalizacja i umiejętność wykorzystania w procesach rozwoju będzie wpływała pozytywnie na tok koncentracji gospodarczej, ludnościowej i rangę kultury i turystyki.¹²

Zgodnie z wizją KPZK w 2030 r. system ochrony zabytkowych budowli, zespołów urbanistycznych i ruralistycznych, sylwet miast, pomników historii i parków kulturowych będzie tworzył wraz

¹¹ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, s. 32.

¹² Tamże, s. 33.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

z obiektami sieci Natura 2000 oraz obiektami Krajowego Systemu Obszarów Chronionych **wspólny system ochrony przyrody i krajobrazu**¹³.

Cele i kierunki działań w odniesieniu do obiektów dziedzictwa kulturowego w KPZK 2030 odnajdujemy przede wszystkim w:

Cel 1. Kierunek: Wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych największych polskich miast

Zakładany efekt: wzmacniane i eksponowane będą funkcje symboliczne ośrodków miejskich, w tym kulturowe – wspierana będzie renowacja i modernizacja istniejącej infrastruktury kultury (teatry, filharmonie, sale wystawowe, muzea, galerie sztuki, biblioteki itd.) oraz rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów na cele kulturowe, rozwój infrastruktury turystycznej i kongresowej oraz wystawienniczo-targowej.

Cel 2. Kierunek Wspomaganie rozwoju specjalizacji terytorialnej

Zakładany efekt: wzmocnione zarządzanie przestrzenią funkcjonalną poprzez tworzenie nowych struktur o wysokich walorach krajobrazowych i przyrodniczych, ochronę i rewaloryzację zachowanych obiektów zabytkowych i zespołów ruralistycznych. Opracowane i wdrożone zostaną standardy związane z ochroną krajobrazu wiejskiego, obejmujące także określenie obszarów wsparcia rolnictwa zachowującego tradycyjny krajobraz rolniczy oraz opracowanie na szczeblu rządowym programów rozwoju form produkcji roślinnej i hodowlanej, zgodnej z wymaganiami systemu ekologicznego.

Cel 4. Kierunek Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami Europejskiej Konwencji Krajobrazowej

Zakładany efekt: integracja zarządzania krajobrazem kulturowym odziedziczonym i związanym ze współczesnymi stosunkami społeczno-gospodarczymi, z zarządzaniem obiektami ochrony obszarowej, ochroną wartości symbolicznych mogących być podstawą potencjału rozwoju regionów, takich jak sylweta miasta i obiektu zabytkowego, obiektów istotnych dla dziedzictwa kulturowego społeczności lokalnych. Procedury te będą obejmowały także programy rewitalizacji obszarów przemysłowych i kryzysowych. Działania będą dotyczyły także koordynowania

¹³ Tamże, s. 59.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

przedsięwzięć związanych z rozwojem regionów i obszarów turystycznych oraz systemów rekreacyjnych w obszarach cennych przyrodniczo i atrakcyjnych turystycznie w celu ograniczenia presji ze strony turystyki na obszary o najwyższych walorach przyrodniczych (parki narodowe, rezerwy, atrakcyjne turystycznie obszary o niskiej chłonności ekologicznej) i intensyfikacji rozwoju społeczno-gospodarczego sąsiednich obszarów, w tym objętych restrykcjami konserwatorskimi, takich jak: parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, parki kulturowe, ewidencjonowane zabytkowe założenia ruralistyczne i rezydencjonalne, rezerwy archeologiczne.

Cel 4. Kierunek: Zmniejszenie obciążenia środowiska powodowanego emisjami zanieczyszczeń do wód, atmosfery i gleby

Zakładany efekt: zmniejszenie obciążeń środowiska skumulowanymi emisjami towarzyszącymi kongestii, w tym hałasem wywoływanym przez transport. Inwestycje infrastrukturalne wymagają szczególnego podejścia do zarządzania krajobrazem kulturowym w planowaniu środków redukcji hałasu, szczególnie w obszarach ochrony krajobrazu i ochrony sylwet zabytków.

Ponadto KPZK 2030 proponuje wprowadzenie wśród typologii obszarów funkcjonalnych także obszaru przestrzeni chronionej, czyli „obszaru planowanego do ochrony przed zabudową niezwiązaną z celami ochrony i udostępnianiem terenów chronionych wraz z otulinami i korytarzami ekologicznymi, strefy ochronne ujęć wody i zbiorników wód śródlądowych, obszarów objętych ochroną zabytków i opieką nad zabytkami oraz terenów zieleni, zadrzewień, lasów i upraw polowych”¹⁴. Wśród nich najważniejszymi z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego mają być obszary ochrony krajobrazów kulturowych.

Warto podkreślić, że w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 powiat wodzisławski jako element ośrodka regionalnego Rybnik został określony jako obszar podstawowej sieci osadniczej oraz element wielowierzchołkowego układu metropolitalnego Kraków – Częstochowa – Aglomeracja Górnośląska – Bielsko-Biała – Rybnik – konurbacja Ostrawy w Czechach¹⁵. Niestety, mimo spełniania wymagań wskazanych przez autorów różnych podejść metodologicznych do kwestii delimitacji obszarów metropolitalnych subregion zachodni

¹⁴ Tamże, s. 185.

¹⁵ Tamże, s. 43.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

województwa śląskiego nie został w KPZK 2030 wyodrębniony jako wyodrębniony obszar metropolitalny.

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej, w tym uchwalanie planów zagospodarowania przestrzennego, należy do zadań własnych gmin oraz samorządu województwa. Do zadań pierwszego szczebla samorządu terytorialnego należy też uchwalanie studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Przesądza o tym art. 3 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Powołany przepis określa ponadto zadanie powiatu w obszarze zagospodarowania przestrzennego, którym jest prowadzenie w granicach właściwości rzeczowej analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego. W Powiecie Wodzisławskim takie analizy i studia jednak nie funkcjonują.

W tej części opracowania zostaną przedstawione i opisane wnioski dla powiatowego programu opieki nad zabytkami płynące bezpośrednio lub pośrednio z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego. Informacja dot. obecności problemu ochrony zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gmin zostanie przedstawiona w kolejnym podrozdziale.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego został opracowany w 2004 r. Dokument w 2010 r. został poddany aktualizacji (w zakresie dotyczącym rozwoju Międzynarodowego Portu Lotniczego Katowice – Pyrzowice), a w 2006 r., 2010 r. i 2013 r. – poddany okresowej ocenie.

Ocena z 2013 r. w znacznej mierze odnosi się do zgodności PZWŚl. z KPZK 2030. Analiza oceny wskazuje, że wojewódzki plan w dużej mierze nie pozostaje w zgodności z koncepcją centralną tak w zakresie celów, jak i obszarów funkcjonalnych. Z perspektywy ochrony dziedzictwa kulturowego najcenniejszym jest fakt, że PZWŚl. jest zgodny z KPZK 2030 w zakresie ochrony krajobrazów kulturowych. Niestety zjawiskiem bardzo niekorzystnym z punktu widzenia powiatu wodzisławskiego jest brak zgodności koncepcji wojewódzkiej z krajową w zakresie obszarów funkcjonalnych wymagających rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej, np. w zakresie obszarów przygranicznych oraz miast innych obszarów

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze¹⁶. Powiat wodzisławski spełnia zaś warunki dla obu tych typów obszarów funkcjonalnych.

U aksjonormatywnych podstaw Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego legła zasada zrównoważonego rozwoju, której rozwinięciem są:

- **zasada kształtowania regionu jako zrównoważonego policentrycznego systemu przestrzennego**, eliminująca nadmierną centralizację i marginalizację określonych obszarów województwa,
- **zasada kształtowania efektywnej sieci infrastruktury** przyjaznej dla środowiska i tworzącej udogodnienia we współdziałaniu dla osiagania celów rozwoju regionu,
- **zasada ochrony innych wartości wysoko cenionych o podstawowym znaczeniu dla racjonalnego gospodarowania przestrzenią**, takie jak wymagania ładu przestrzennego, walory architektoniczne i krajobrazowe, wymagania ochrony środowiska, wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, wymagania ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, walory ekonomiczne przestrzeni, prawa własności oraz potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa, jak również potrzeby interesu publicznego¹⁷.

Powyższe zasady odnoszą się do wszystkich aspektów gospodarowania przestrzenią, które w województwie śląskim ma się opierać na układzie czterech aglomeracji miejskich: Aglomeracji Górnośląskiej, stanowiącej centrum wiodącego obszaru metropolitalnego o znaczeniu europejskim, a także Aglomeracji Rybnickiej, Aglomeracji Bielskiej i Aglomeracji Częstochowskiej, które stanowią centra dopełniające.

Aglomeracja Rybnicka obejmuje Rybnik, Jastrzębie-Zdrój, Żory, Wodzisław Śląski, Pszów, Rydułtowy i Radlin oraz przyległe gminy wiejskie: Gaszowice, Jejkowice, Markłowice, Mszana i Świerklany oraz ośrodek regionalny Racibórz, wspomagający rozwój aglomeracji. Zgodnie z zapisami Planu poza aglomeracją, jednak w obrębie obszaru metropolitalnego, znajdują się zatem trzy największe gminy wiejskie powiatu wodzisławskiego: Godów, Gorzyce i Lubomia.

Aglomeracja zgodnie z Planem stanowi silny gospodarczo, kulturalnie i naukowo ośrodek węzłowy powiązany z aglomeracją ostrawską i województwem opolskim. Dla dalszego rozwoju ważna jest

¹⁶ Okresowa ocena Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego – 2013, s. 10.

¹⁷ *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego*, Katowice 2004, s. 65.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

jednak krystalizacja i uzupełnienie tkanki osadniczej oraz wzmocnienie i rozwój brakujących usług decydujących o randze aglomeracji w zakresie kultury, szkolnictwa wyższego i nauki¹⁸.

Z powyższej charakterystyki wynika konieczność zwiększenia aktywności samorządów lokalnych w dziedzinie kultury. Inaczej jednak niż w przypadku Aglomeracji Bielskiej i Częstochowskiej w planie zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego nie wyznaczono dla Aglomeracji Rybnickiej kierunku rozwoju przy wykorzystaniu walorów przyrodniczo – krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego. Aglomeracja Rybnicka znalazła się także poza przewidywanymi dla Aglomeracji Górnośląskiej działaniami rewitalizującymi i restrukturyzującymi przestrzeń¹⁹. Może mieć to istotne znaczenie dla rewitalizacji zabytkowych zespołów osiedli robotniczych w Radlinie, Rydułtowach i Pszowie.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego wyznacza cel generalny polityki przestrzennej, który zdefiniowano jako kształtowanie harmonijnej struktury przestrzennej województwa śląskiego, sprzyjającej wszechstronnemu rozwojowi województwa. Ponadto określono sześć celów operacyjnych:

- I. Dynamizacja i restrukturyzacja przestrzeni województwa.
- II. Wzmocnienie funkcji węzłów sieci osadniczej.
- III. Ochrona zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych.
- IV. Rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury.
- V. Stymulowanie innowacji w regionalnym systemie zarządzania przestrzenią.
- VI. Rozwój współpracy międzyregionalnej w zakresie planowania przestrzennego.

Cele związane z ochroną zabytków i opieką nad nimi zostały ulokowane w ramach dynamizacji i restrukturyzacji przestrzeni województwa, wzmocnienia funkcji węzłów sieci osadniczej oraz ochrony zasobów środowiska, wzmocnienia systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjnego rozwoju terenów otwartych (cele operacyjne I – III).

W ramach pierwszego obszaru wyznaczono kierunek: „Wykreowanie zintegrowanego regionalnego produktu turystycznego”, którego implementacja odbywać się będzie poprzez:

¹⁸ Tamże, s. 72.

¹⁹ Tamże.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- 1) podnoszenie rangi obiektów dziedzictwa kulturowego (uznanie za pomnik historii, wpisanie na listę UNESCO), w tym zabytków sakralnych, przemysłowych, rezydencjonalnych, budownictwa drewnianego,
- 2) tworzenie markowych produktów turystycznych, obejmujące m.in. zagadnienia koncentracji działań wokół tych produktów, które mają największe szanse na odniesienie sukcesu rynkowego, np. turystyki rekreacyjnej, aktywnej i specjalistycznej, turystyki na terenach wiejskich, turystyki biznesowej i kongresowej, turystyki miejskiej kulturowej, turystyki na obszarze pogranicza i tranzytowej,
- 3) tworzenie tematycznych szlaków turystycznych – obejmujące m.in. zagadnienia turystyki przemysłowej, turystyki miejskiej, pielgrzymkowej, turystyki kulturowej związanej z architekturą drewnianą i architekturą militarną, promocji ruchu pieszego, samochodowego, rowerowego i turystyki konnej, w tym reaktywacji Górnos Śląskiej Kolei Wąskotorowej.

W ramach drugiego obszaru wyznaczono dwa kierunki:

- 1) promowanie zwartych miast efektywnie wykorzystujących teren poprzez:
 - a) rewitalizację terenów zdegradowanych i poprzemysłowych w miastach – obejmującą m.in. zagadnienia wzmocnienia systemu ekologicznego miast oraz adaptacji zabytków przemysłu i techniki oraz związanych z nimi osiedli patronackich i budownictwa rezydencjonalnego, przede wszystkim w miejskich aglomeracjach,
 - b) ochronę i rekonstrukcję terenów otwartych w powiązaniu z regionalnym systemem przyrodniczym – obejmującą m.in. zagadnienia poprawy jakości życia mieszkańców,
 - c) kształtowanie zwartych osiedli o wysokiej jakości architektury i jakości przestrzeni publicznej;
- 2) rewitalizacja miejskich dzielnic poprzez:
 - a) rewaloryzację dzielnic śródmiejskich – obejmującą m.in. zagadnienia zabytkowych układów urbanistycznych historycznych miast,
 - b) rewaloryzację (humanizację) współczesnych osiedli mieszkaniowych,
 - c) rewaloryzację osiedli patronackich,
 - d) rewaloryzację terenów zdegradowanej zabudowy,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- e) kształtowanie otwartych terenów zieleni miejskiej, obejmujące m.in. zagadnienia powiązań tych terenów z korytarzami ekologicznymi.

Przy założeniu – zgodnie z wytycznymi UNESCO – że zabytki jako element dziedzictwa kulturowego, stanowią wespół ze środowiskiem przyrodniczym dziedzictwo narodowe, opieka nad nimi została ujęta także w ramach kierunku: „Ochrona zasobów środowiska” trzeciego celu operacyjnego.

Kierunek zakłada m.in. działania polegające na:

- ochronie krajobrazu – przewidującej między innymi zachowanie wartości kulturowych, z uwzględnieniem archeologicznych dóbr kultury oraz charakterystycznych krajobrazów kulturowych, w tym objęcie ochroną historycznych kompozycji krajobrazowych oraz układów ruralistycznych,
- obejmowaniu ochroną obszarów i obiektów cennych przyrodniczo, na przykład stanowiących biocentra, wyspy ekologiczne oraz ostoje flory i fauny (powiat gliwicki, powiat tarnogórski, Bytom, powiat pszczyński, Pszczyna, Katowice, Ruda Śląska, Mikołów), jak i korytarzy ekologicznych (powiat raciborski, powiat wodzisławski, powiat pszczyński, Pszczyna, powiat bielski, powiat cieszyński).

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego, jak każdy dokument tej rangi, podaje zestawienie wskaźników monitorowania. Żaden z nich nie odnosi się jednak bezpośrednio do kwestii opieki nad zabytkami.

Dokumentem niezwykle istotnym z punktu widzenia finansowania opieki nad zabytkami jest **Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014 – 2020**, który w ramach osi priorytetowej V Ochrona Środowiska i Efektywne Wykorzystanie Zasobów przewiduje priorytet inwestycyjny 6.3 zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego²⁰. Cel szczegółowy priorytetu to ochrona dziedzictwa kulturowego oraz rozwój zasobów kultury.

W ramach priorytetu wspierane będą działania, polegające na przeprowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych przy obiektach stanowiących zasób

²⁰ Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014 – 2020, (wersja 5.1) z kwietnia 2014 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

dziedzictwa kulturowego regionu i w ich otoczeniu wraz z promocją obiektu. Wsparciem objęte będą również inwestycje polegające na zabezpieczeniu obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń. Ponadto, wsparcie dotyczyć będzie rozwoju zasobów kultury, w tym m.in. dotyczące budowy, przebudowy i renowacji obiektów instytucji kultury oraz zakupu trwałego wyposażenia wpływającego na unowocześnienie tych obiektów. Realizacja zaprogramowanych działań przyczyni się do poprawy konkurencyjności regionalnej gospodarki poprzez zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów kulturowych.

Dzięki realizacji priorytetu, zgodnie z założeniami, na wsparcie do 2023 r. może liczyć co najmniej 40 obiektów zabytkowych lub ich zespołów²¹.

4.7 Gminne programy opieki nad zabytkami i inne dokumenty planistyczne i strategiczne

Na terenie powiatu wodzisławskiego **gminny program opieki nad zabytkami** posiadają gminy: Godów, Gorzyce, Marklowice, Radlin. W trakcie opracowania lub opiniowania przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajdują się programy opieki nad zabytkami dla Mszany oraz Wodzisławia Śl.

W stosunku do 2010 r. widoczny jest wyraźny postęp w liczbie gmin posiadających program opieki nad zabytkami. Wówczas jedynie gmina Mszana posiadała opracowany dokument. Obecnie nie posiada go i nie jest w trakcie jego opracowania wyłącznie Lubomia, Pszów i Rydułtowy.

Opieka nad zabytkami jest przedmiotem regulacji innych **dokumentów planistycznych**, w tym **o charakterze strategicznym**. Taka sytuacja panuje w większości gmin: Mszanie, Godowie, Gorzycach, Lubomi, Wodzisławiu Śląskim, Radlinie, Pszowie i Rydułtowach. Gmina Mszana wskazała konieczność przywrócenia wartości najcenniejszym obiektom w Strategii Rozwoju Gminy obowiązującej do 2015 r. Z kolei gmina Gorzyce w Strategii Rozwoju Gminy wyznaczyła zadanie „Program ochrony właściwej ekspozycji zabytków”, ujmując m.in. kamienną figurę św. Jana Nepomucena w Bluszczowie oraz tzw. „familoki” w Kolonii Fryderyk.

W Wodzisławiu Śląskim ujęto przedmiotową kwestię w licznych dokumentach. Zgodnie z informacją Miasta, przedstawioną w wypełnionej na prośbę Starostwa ankiecie, rolę zabytków przewidziano w następujących dokumentach: Strategii Rozwoju Miasta (cel strategiczny 3, priorytet 1 oraz cel strategiczny 2, priorytet 2), Planie Rozwoju Lokalnego (grupa zadań 2g) oraz

²¹ Tamże, s. 122.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Lokalnym Programie Rewitalizacyjnym (cel strategiczny: poprawa spójności przestrzennej i ożywienie społeczno – gospodarcze miasta poprzez neutralizację kluczowych problemów zidentyfikowanych w obrębie obszaru koncentracji zjawisk kryzysowych; priorytet operacyjny 1, kierunek działania 6 – K6 i K7), a także programie rozwijania oferty spędzania wolnego czasu – projekt 2.7 Rewitalizacja zespołu parkowo – pałacowego Dietrichsteinów.

Gmina Lubomia w czerwcu 2010 r. dokonała inwentaryzacji obiektów dziedzictwa kulturowego wsi Niebochowy i Ligota Tworkowska.

Miasto Rydułtowy w Strategii Rozwoju Miasta na lata 2000 – 2015 oraz jej aktualizacji na okres 2008 – 2015 w celu „Rozwój infrastruktury i upowszechnianie zjawisk kultury, w tym tradycji lokalnych i śląskich” w priorytecie 4 „Rozwój zintegrowanej polityki społecznej” zdefiniowało następujące zadania:

- utrzymanie izby tradycji górniczej,
- utworzenie „Rydułtowskiej Izby Tradycji Śląskiej”,
- ochrona obiektów zabytkowych.

W „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rydułtowy” sprecyzowano ponadto na czym polega ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków. Obejmuje ona następujące działania:

- 1) zachowanie przepisów zagospodarowania oraz przekształceń obiektów i terenów położonych w strefach wpisanych do rejestru zabytków „A”, „B” i „K” ochrony konserwatorskiej,
- 2) pełna ochrona obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ochrona istniejących siedmiu stanowisk archeologicznych,
- 3) ochrona zabytków wskazanych do objęcia gminną ewidencją zabytków oraz obiektów o wartościach kulturowych poprzez odpowiednie zapisy w planach miejscowych,
- 4) przeprowadzenie analiz stanu oraz wartości estetycznych i kulturowych zrealizowanych i realizowanych obiektów współczesnych.

W Pszowie kwestia opieki nad zabytkami jest regulowana w Planie Rozwoju Lokalnego, którego cel C „Poprawa stanu środowiska kulturowego” obejmuje zadanie „Renowacja zabytków dziedzictwa kulturowego”, a także w Strategii Zrównoważonego Rozwoju i Lokalnym Programie Rewitalizacji.

W Godowie przewidziano ochronę zabytków w Programach Odnowy Miejscowości oraz Planie Ochrony Środowiska.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Z kolei w radlińskim Lokalnym Programie Rewitalizacji wskazano konieczność rewitalizacji osiedla Marcel, przywrócenie świetności budynkom budownictwa patronackiego oraz stworzenie centrum socjalnego w obrębie osiedla. Planowane jest również ujęcie kwestii ochrony obiektów dziedzictwa kulturowego w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Radlin na lata 2015 – 2020.

Obiekty zabytkowe, co już zasygnalizowano, pozostają przedmiotem polityk ochronnych zdefiniowanych w lokalnych **planach zagospodarowania przestrzennego**. Obok wpisu do rejestru konserwatora oraz włączenia do ewidencji zabytków jest to jedna z podstawowych form ochrony zabytków.

Na terenie gminy Marklowice nie ma obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków. Istnieją jednak obiekty objęte ochroną konserwatorską, które stanowią wartość kulturową Gminy. Gmina w 2013 r. dokonała zmian w kartach gminnej ewidencji zabytków. Były to jednak wyłącznie zmiany porządkujące kwestie adresowe. W odniesieniu do dziewiętnastowiecznego dworu, tzw. „zameczku”, zdefiniowano obowiązek zachowania i zrewaloryzowania istniejącego budynku, renowację elewacji frontowej oraz zakaz realizowania w obszarze strefy nowej zabudowy. W odniesieniu do pozostałych obiektów (krzyż kapliczkowy przy ul. Wiosny Ludów oraz budynek dawnej biblioteki na Osiedlu Kolorowym) wprowadzono rygor konieczności uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich zmian formy obiektów i zagospodarowania terenu w ich otoczeniu. W stosunku do lat 2009 – 2010 Gmina deklaruje brak zmian w politykach ochronnych.

Obiekty zabytkowe w gminie Lubomia pozostają objęte politykami ochronnymi planu zagospodarowania przestrzennego poprzez ustanowienie stref konserwatorskich A. Nie wskazano jednak jakie rygory i warunki obowiązują w przedmiotowych strefach. W stosunku do lat 2009 – 2010 Gmina deklaruje brak zmian w politykach ochronnych.

Plan zagospodarowania przestrzennego gminy Godów zatwierdzony uchwałą Rady Gminy określa cztery strefy ochronne:

1. Strefę bezpośredniej ochrony konserwatorskiej „A”.
2. Strefę pośredniej ochrony konserwatorskiej „B”.
3. Strefę ochrony ekspozycji „E”.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

4. Strefę ochrony archeologicznej.

W strefie „A” wprowadzono następujące ustalenia:

- zachowanie i ochrona obiektów kubaturowych, zabytkowych, objętych strefą konserwatorską,
- zachowanie i ochrona historycznych elementów zagospodarowania i ukształtowania terenu otoczenia, małej architektury i zadrzewienia,
- wykonywanie działań inwestycyjnych (remonty, modernizacje, odbudowy i przebudowy) na obiekcie chronionym planem i w jego otoczeniu może następować wyłącznie w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (dalej WKZ),
- wykonywanie wszelkich prac pielęgnacyjnych w obszarze drzewostanów występujących w strefach należy podejmować w porozumieniu z WKZ,
- zakaz lokalizacji obiektów tymczasowych w obszarach strefy,
- zakaz lokalizacji elementów reklamowych, wielkogabarytowych, w obszarze strefy,
- zakaz wyburzenia zdekapitalizowanych budynków zabytkowych, chronionych planem bez porozumienia się z WKZ.

Podstawowe działania w tej strefie polegają na zachowaniu i utrzymaniu zabytków w niezmienionym stanie. W strefie obowiązuje priorytet wypełniania zaleceń WKZ oraz zakaz wprowadzania wtórnych inwestycji w obrębie zabytkowych zespołów zabudowy.

W strefie „A” znajdują się: kościół parafialny pw. św. Anny w Gołkowicach oraz kościół filialny pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach, a także kościół parafialny pw. św. Józefa w Godowie.

W strefie „B” utrzymywany jest rygor utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania zabytkowej zabudowy oraz innych elementów krajobrazu kulturowego. Działalność w strefie winna zmierzać do ochrony historycznych układów przestrzennych w zakresie rozplanowania, skali i bryły zabudowy i polega na zachowaniu zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach kulturowych oraz dostosowaniu nowej zabudowy do historycznej kompozycji urbanistycznej. W strefie zaleca się wstępne uzgadnianie działań inwestycyjnych w obiektach chronionych planem, realizowanie nowych inwestycji w miejscu wyburzonych obiektów z zachowaniem proporcji obiektu, form stosowanych podziałów i materiałów, dostosowanie nowych obiektów do cech lokalnej tradycji budowlanej i skali krajobrazu. Prowadzenie działań przy zieleni w tej strefie wymaga porozumienia z WKZ. Zaleca się ponadto utrzymywanie i konserwację kaplic, kapliczek i krzyży przydrożnych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Obowiązuje także zakaz wyburzania zdekapitalizowanych zabytków chronionych planem bez porozumienia z WKZ.

W strefie znajdują się m.in.: zabudowania dworca kolejowego w Godowie, zabudowania gospodarskie przy ul. 1 Maja, zabudowania dawnego folwarku i park, cmentarz rzymskokatolicki przy ul. Szkolnej, obręb kościoła ewangelicko – augsburskiego i kapliczka św. Jana Nepomucena w Gołkowicach, a także cmentarze rzymskokatolickie w Gołkowicach, Łaziskach i Skrzyszowie. Ponadto w strefie funkcjonują zabudowania przy ul. Powstańców Śląskich, kościół i kapliczka w Skrzyszowie, budynki przy ul. Piotrowickiej w Skrbeńsku, zabudowania przy ul. Powstańców Śląskich i kalwarii na wyniesieniu za kościołem w Łaziskach, a także zespoły budynków przy ul. 1 Maja w Gołkowicach. Pozostałe obiekty są objęte ochroną miejsc lokalizacji i form.

Strefa ochrony archeologicznej to strefa wokół oznaczonych stanowisk archeologicznych z tym jednak zastrzeżeniem, że z uwagi na brak rozpoznania stanowisk archeologicznych na obszarze Gminy wszystkie prace ziemne liniowe i kubaturowe poza obecnymi terenami zainwestowanymi należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym. W strefie znajdują się stanowiska archeologiczne w Gołkowicach.

W stosunku do lat 2009 – 2010 polityki ochronne miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie zmieniły się.

W gminie Gorzyce w 2013 r. dokonano zmian w politykach ochronnych. Zmiany dotyczą głównie zakazu lokalizacji reklam, jak również ogrodzeń z blachy lub betonowych prefabrykowanych elementów w strefie „A”. Ponadto bardziej uszczegółowiono ustalenia dla obiektów małej architektury, utrzymania zieleni czy lokalizacji reklam na budynkach. **W wyniku zmian liczba obiektów chronionych politykami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zmniejszyła się.**

W stosunku do obiektów wpisanych do rejestru zabytków zasady ochrony dziedzictwa kulturowego są tożsame jak w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dla obiektów kubaturowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków wprowadzono nakaz zachowania istniejącej formy, zakaz lokalizacji reklam o powierzchni powyżej 6 m kwadratowych, a w przypadku umieszczania reklam na budynkach – nakaz ich umieszczania w parterach do linii gzymsu, a w razie jego braku – do dolnej wysokości okien I piętra. Dla obiektów sakralnych, jak krzyże i kaplice wpisane do ewidencji zabytków obowiązuje nakaz utrzymania istniejącej formy i detalu architektonicznego, a także zakaz lokalizacji reklam na obiektach małej architektury oraz na elewacjach kaplic z dopuszczeniem tablic informacyjnych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Dla obiektów przemysłowych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków obowiązuje nakaz utrzymania istniejącej formy oraz zakaz lokalizacji reklam na obiektach o powierzchni reklamowej większej niż 6 m kwadratowych. Ochronie poddano również teren starego cmentarza w Gorzycach oraz parku dworskiego w Gorzyczkach.

Plan ustalił strefę „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmującą: rejon budynków przy ul. Leśnej 39, 40, 41, 42, 44, 46 w Kolonii Fryderyk, zespół zabudowy dawnego zakładu wydobywczego w Kolonii Fryderyk, sanktuarium Matki Boskiej Fatimskiej w Turzy Śl. wraz z najbliższym otoczeniem, rejon kościoła pw. Św. Anioła Stróża w Gorzycach. W strefie „A” obowiązują następujące ustalenia:

- 1) ochrona istniejących budynków;
- 2) ochrona istniejącego układu ulic;
- 3) zachowanie i ochrona zieleni wysokiej w otoczeniu kościoła w Gorzycach z dopuszczeniem wymiany jedynie w przypadku obumarcia lub zagrożenia dla osób lub mienia; należy bezwzględnie zachować historyczny układ kompozycji zieleni;
- 4) zachowanie obiektów małej architektury związanych z sanktuarium w Turzy Śl.;
- 5) obiekty małej architektury realizowane w strefie „A” typu ławki, latarnie, kosze na śmieci muszą posiadać ujednoliconą formę i kolorystykę w obrębie danego obszaru;
- 6) zakaz umieszczania reklam większych niż 6 m kwadratowych powierzchni reklamowej;
- 7) zakaz lokalizacji nowych dominant architektonicznych.

Ustalono ponadto strefę „B”, która obejmuje centrum Gorzyc, obszar Kolonii Oleckiej w sołectwie Olza, obszar dawnego folwarku w Olesznicy, obszar dawnego założenia dworsko – parkowego z przyległym folwarkiem w Gorzyczkach.

W strefie „B” obowiązuje m.in. ochrona obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, utrzymanie istniejącego układu ulic, zachowanie i ochrona istniejącej zieleni wysokiej, zachowanie pozostałości parku krajobrazowego na obszarze dawnego założenia dworsko-parkowego wraz z przyległym folwarkiem w Gorzyczkach. Na tym obszarze obowiązuje bezwzględny nakaz zachowania historycznego układu kompozycji zieleni. Ponadto w strefie „B” obowiązuje zakaz umieszczania reklam o powierzchni większej niż 6 m kw., zakaz realizacji ogrodzeń z blachy lub betonowych prefabrykowanych elementów oraz zakaz lokalizacji nowych dominant architektonicznych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Dodatkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego ustanowił strefę „SE” ochrony ekspozycji, obejmującą obszar po zachodniej stronie założenia pałacowo-parkowego przy ul. Zamkowej w Gorzycach, obszar wokół figury św. Jana Nepomucena w Bluszczowie, obszar wokół sanktuarium MB Fatimskiej w Turzy Śl. W rejonach cmentarzy oraz terenach łąk przy zespole pałacowo – parkowym w Gorzycach ustalono również strefę „SK” ochrony krajobrazu, zaś w rejonie stanowisk archeologicznych – strefę „OW” obserwacji archeologicznej, gdzie wszelkie prace ziemne winny być prowadzone zgodnie z przepisami z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Gmina Mszana objęła zabytki politykami ochronnymi, wynikającymi z planu zagospodarowania przestrzennego, centrum sołectwa Połomia oraz centrum sołectwa Mszana.

Zgodnie z informacją Urzędu Gminy następujące elementy w Połomi:

- a) budynek dawnej plebanii z 1811 r.,
- b) cmentarz parafialny z I poł. XIV w.,
- c) budynek kościoła parafialnego z lat 1947 – 51,
- d) zespół figuralny na obrzeżach cmentarza złożony z dwóch kolumn i dwóch krzyży z XIX w. oraz krzyża z 1955 r.,
- e) budynek dawnej szkoły z przełomu XIX i XX w.,
- f) historyczne przebiegi ulic Centralnej i Szkolnej ze szczególnym uwzględnieniem układu ich skrzyżowania,
- g) przydrożne kapliczki i krzyże ze szczególnym uwzględnieniem kapliczki architektonicznej św. Jana z przełomu XVIII i XIX w. przy ul. Szkolnej, sąsiedniego krzyża oraz krzyży z 1871 r. i 1876 r. przy ul. Szkolnej

zostały objęte strefami ochronnymi „A” (lit. a – c) i „B” (lit. d, g).

W strefie „A” obowiązuje ścisła ochrona konserwatorska, zaś w strefie „B” oraz w stosunku do przydrożnych krzyży i kapliczek obowiązują rygory w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania oraz istniejącej substancji o wartościach kulturowych.

Ze względu na możliwość wystąpienia stanowisk archeologicznych przy robotach ziemnych wymagane jest zapewnienie nadzoru archeologicznego.

Na obszarze sołectwa Mszana chroni się wartościowe historyczne i tradycyjne elementy zagospodarowania, takie jak:

- a) kościół parafialny z 1898 r. wraz z cmentarzem i krzyżami z lat: 1884, 1892 i 1902 w otoczeniu,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- b) krzyże przydrożne ze szczególnym uwzględnieniem usytuowanych przy ul. Mickiewicza 137 (z 1909 r.) i przy skrzyżowaniu z ul. ks. Styry (z 1920 r.), przy ul. Kopernika 49 i przy skrzyżowaniu ul. Skrzyszowskiej z ul. Konopnickiej,
- c) historyczny przebieg ulicy 1 Maja i ulicy Tuskerka.

Dla neogotyckiego kościoła w Mszanie wraz z jego bezpośrednim otoczeniem, w tym z cmentarzem i zespołem otaczającej go zieleni wysokiej, określono strefę „B” – pośredniej ochrony konserwatorskiej, w obrębie której obowiązują rygory bezwzględного zachowania i utrzymania w dobrym stanie technicznym istniejących obiektów zabudowy historycznej, a także ochrona wartości kulturowych – poprzez zachowanie budynku kościoła, sąsiedniego drzewostanu, układu alejek cmentarnych i wartościowych elementów nagrobnych itp. Podobne rygory obowiązują w stosunku do przydrożnych krzyży i kapliczek.

Ze względu na możliwość wystąpienia stanowisk archeologicznych, przy robotach ziemnych, związanych z realizacją sieci infrastruktury technicznej, głębokich wykopów pod fundamenty budynków, a także z budową i modernizacją dróg itp., wymagane jest zapewnienie nadzoru archeologicznego.

W stosunku do lat 2009 – 2010 Gmina deklaruje brak zmian w politykach ochronnych.

Polityki ochronne zdefiniowane i stosowane na terenie miasta Rydułtowy przewidują ochronę dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej poprzez:

- 1) w strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej „A”:
 - konieczność zachowania istniejącego rozplanowania otoczenia,
 - konieczność nawiązywania stylistycznego nowopowstających obiektów,
 - uzgodnienia z WKZ wszelkich prac związanych z modernizacją obiektów oraz zmianami zagospodarowania;
- 2) w strefie częściowej ochrony konserwatorskiej „B”:
 - konieczność bezwzględного zachowania charakteru zabudowy osi kompozycji centrum miasta wzdłuż ul. Ofiar Terroru wraz z Rynkiem,
 - zakaz lokowania obiektów tymczasowych w centrum miasta,
 - konieczność harmonizowania nowej zabudowy z już istniejącą,
 - konieczność zachowania układu urbanistycznego pozostałości osiedla robotniczego „Karola” oraz odtworzenie brakującego budynku,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- obowiązek zachowania układu pięciu wolnostojących budynków przy ul. Obywatelskiej oraz układów budynków stacji kolejowej i poczty,
- modernizację ulicy Ofiar Terroru w celu utworzenia strefy dominacji ruchu pieszego,
- bezwzględne zachowanie obiektów przemysłowych KWK „Rydułtowy – Anna”: dawnej wagi drobnej sprzedaży, budynku obecnej Izby Tradycji, budynku dawnej elektrowni, maszynowni oraz warsztatów i magazynów.

W strefie „A” znajdują się: kościół pw. św. Jerzego w Rydułtowach wraz z okolicznym starodrzewem, kamienny krzyż pokutny, budynek ss. Służebniczek wraz z dawnym cmentarzem w granicach ogrodzenia, kościół pw. św. Jacka w Radoszowach, zespół szybu wentylacyjnego III przy ul. Pietrkowickiej oraz zespół budynków szpitalnych przy ul. Plebiscytowej. W strefie „B” funkcjonują m.in.: śródmieście Rydułtów (ul. Ofiar Terroru, Józefa Bema, Traugutta i Plebiscytowa), a także budynki dworca kolejowego, poczty i mieszkalne oraz mieszkalno – usługowe i inne obiekty (krzyże i kapliczki) w obrębie ulic: Obywatelskiej, Radoszowskiej, Raciborskiej, Barwnej, Leona, Urbana i Bohaterów Warszawy.

W obu strefach ochronnych obowiązują następujące wymogi:

- a) zachowanie gabarytu budynków, kształtu dachów, detali i wystroju elewacji,
- b) przy konieczności wymiany stolarki – stosowanie stolarki, której kształt i podział, a w szczególnych przypadkach także materiał będzie odtwarzać stolarkę pierwotną,
- c) w pracach remontowych – stosowanie materiałów tradycyjnych, używanych w konserwatorstwie oraz stonowanej kolorystyki elewacji budynków.

W przypadku wyznaczenia stref obserwacji archeologicznej, prace ziemne prowadzone w ich obrębie, związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej oraz obejmujące wykopy pod fundamenty budynków, powinny mieć zapewniony nadzór archeologiczny.

Obiektem chronionym planem zagospodarowania jest także hałda „Szarłota” jako budowla krajobrazowa, stanowiąca element przemysłowego krajobrazu kulturowego Górnego Śląska.

Podobnie jak w innych gminach także w Rydułtowach w stosunku do lat 2009 – 2010 polityki ochronne w stosunku do obiektów dziedzictwa kulturowego nie zmieniły się.

W Radlinie objęto strefą ochrony konserwatorskiej obiekty KWK „Marcel” i osiedle „Marcel” (dawna kolonia patronacka „Emma”), a także kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Radlinie. Pierwszy zespół obiektów wraz z budynkiem wieży basztowej szybu „Wiktor” z 1913 r., budynkiem dyrekcji z 1900 r., budynkiem łaźni i straży pożarnej poddano pośredniej

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

ochronie, ustanawiając strefę „B”. Drugi zespół z kolei (budynek kościoła, plebanii zabudowania gospodarcze oraz kamienną kapliczkę), który postuluje się wpisać do rejestru zabytków, objęto ostrzejszymi rygorami wynikającymi ze strefy ochrony konserwatorskiej „A”.

W strefie „A” wprowadzono następujące ustalenia:

- utrzymanie pierwotnego układu dróg,
- utrzymanie istniejącej formy obiektów wraz z elementami wykończenia, w tym kształtu dachów, podziałów stolarki okiennej i drzwiowej, materiałów wykończeniowych takich jak cegła, drewno, dachówka,
- wszystkie nowoprojektowane obiekty powinny nawiązywać kształtem do istniejącej formy zabudowy,
- obowiązuje ochrona zieleni wysokiej oraz uporządkowanie otoczenia budynków wraz z realizacją obiektów małej architektury,
- przy lokalizacji nowej zabudowy należy uwzględniać strefy ekspozycji dla poszczególnych założeń i obiektów wraz z odpowiednim przedpołem,
- wszelka działalność inwestycyjna w strefie podlega uzgodnieniu z WKZ.

Obiekty poddane ochronie strefy „B” wymagają utrzymania istniejącej formy architektonicznej, w tym bryły, elewacji, formy dachów. Pozostała zabudowa powinna zaś nawiązywać pod względem gabarytów i kompozycji elewacji do istniejącej historycznej części. W strefie obowiązuje nadto rygor utrzymania i ochrony istniejących fragmentów dawnej zieleni komponowanej.

Jak deklaruje miasto w odniesieniu do okresu sprzed 4 lat **liczba obiektów chronionych politykami ochronnymi miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zwiększyła się, mimo że same polityki nie uległy zmianie.**

W Pszowie określono polityki ochronne w stosunku do dwóch obiektów: kościoła pw. Narodzenia NMP, który posiada status bazyliki mniejszej oraz Zespołu Sakralnego Kalwarii Pszowskiej. Polegają one na konieczności bezwzględnego zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków; obowiązku uzgodnienia wszelkich przekształceń zabudowy lub zagospodarowania terenu oraz działań przy zieleni zabytkowej ze Śląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W strefie obowiązuje ponadto zakaz realizacji wolnostojących szyldów i tablic reklamowych. W stosunku do lat 2009 – 2010 miasto deklaruje brak zmian w politykach ochronnych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Największe skupisko zabytków w powiecie wodzisławskim znajduje się w Wodzisławiu Śląskim. Zdecydowana ich większość skoncentrowana jest w obrębie starego miasta, którego układ urbanistyczny wyznaczony ulicami: Konstancji (z pierzeją wschodnią i zachodnią), Wałową (z pierzeją północną), Zgoda (z pierzeją południową), Arendarską i Słowackiego (z pierzeją południową) oraz terenem pałacu i parku zamkowego, stanowi samodzielny zabytek nieruchomy. W/w obszar w planie zagospodarowania przestrzennego Miasta Wodzisławia Śląskiego CENTRUM Stare Miasto z obrzeżami – II etap został objęty strefą „A” bezpośredniej ochrony konserwatorskiej. Obowiązują tutaj następujące polityki ochronne:

- 1) pozostawienie istniejących ulic w ich historycznych liniach regulacyjnych,
- 2) uzupełnienie zabudowy według historycznych linii rozgraniczających poszczególne kwartały zabudowy staromiejskiej budynkami w zabudowie zwartej, z zachowaniem historycznego układu parcelacyjnego,
- 3) w kwartałach zabudowy staromiejskiej ograniczenie wysokości zabudowy do dwóch kondygnacji z użytkowym poddaszem,
- 4) na obrzeżach zabudowy staromiejskiej ograniczenie wysokości zabudowy do trzech kondygnacji,
- 5) możliwość przebudowy ulic na obszarze staromiejskim do jednoprzestrzennych ciągów pieszojezdnych i pieszych,
- 6) możliwość podkreślenia posadzki placów wyznaczonych w planie w nawiązaniu do ich historycznego znaczenia,
- 7) możliwość przebudowy płyty rynku z dopuszczeniem zagospodarowania obiektami handlowymi i gastronomicznymi użytkowanymi okresowo oraz trwałym odtworzeniem obiektów historycznych lub ich śladów (np. Ratusz),
- 8) możliwość likwidacji oficyn i budynków towarzyszących we wnętrzach kwartałów urbanistycznych po uzyskaniu zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz kształtowania ogólnodostępnych pasaży,
- 9) zakaz lokalizacji zabudowy tymczasowej (z wyłączeniami określonymi w planie),
- 10) możliwość modernizacji i rehabilitacji zabytkowych zespołów zieleni z zachowaniem ich historycznego rozplanowania,
- 11) możliwość przebudowy oświetlenia na latarnie stojące oraz latarnie na wysięgnikach mocowane na ścianach domów,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- 12) kolorystykę elewacji budynków w pierzei Rynku należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- 13) projekty budowlane obiektów na etapie koncepcji wymagają uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Wydziałem Architektury i Urbanistyki Urzędu Miasta w Wodzisławiu Śl.

Bezwzględnemu zachowaniu podlegają następujące układy, założenia i obiekty zabytkowe:

- a) układ urbanistyczny Starego Miasta,
- b) kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP,
- c) dawny kościół franciszkański,
- d) dawny klasztor franciszkański,
- e) dawny zamek przy ulicy ks. Kubsza i park zamkowy,
- f) budynki mieszkalne przy Rynku nr 1 – 8, 10, 26 i 27.

Ochroną konserwatorską (wraz z postulowanym wpisaniem do rejestru WKZ) objęto ponadto budynek byłego szpitala przy ul. Wałowej, budynek dawnego browaru zamkowego przy ul. Zamkowej, budynek poczty przy ul. Kubsza oraz teren cmentarza przy kościele parafii Wniebowzięcia NMP. Ze względów kulturowych i estetycznych ochronie konserwatorskiej poddano ponadto budynek b. gimnazjum (obecnie liceum) przy ul. Szkolnej, budynek plebanii przy kościele parafii Wniebowzięcia NMP (obecnie nie istnieje), budynki mieszkalne przy ul. Podgórznej 1, Pszowskiej 2, Kubsza 19, Wałowej 8, Wałowej 23, Słowackiego 4 i 9 oraz budynek przedszkola przy ul. Pośpiecha. Ochronie podlegają także krzyż na Placu Św. Krzyża, 2 krzyże pokutne w parku zamkowym (obecnie przeniesione do obejścia kościoła parafii WNMP), kapliczki: MB Częstochowskiej przy ul. Daszyńskiego, Św. Trójcy przy ul. Pośpiecha, Św. Jana Nepomucena oraz Matki Boskiej przy ul. Kościelnej, a także miejsca pamięci narodowej: pomnik Józefa Bieni, pomnik Powstańców Śląskich oraz pomnik Czechosłowackiej Brygady Pancерnej.

Rygory architektoniczne dotyczą także krajobrazu staromiejskiego. Na tym obszarze nie można bowiem realizować obiektów wyższych niż trzy kondygnacje, wolnostojących kominów oraz elementów reklamowych o wysokości przekraczającej wysokość trzykondygnacyjnego budynku. Wprowadzono także nakaz szczególnego komponowania nowej zabudowy wzdłuż ulic Witosa, Pszowskiej i Wałowej, która powinna uwzględniać ekspozycję dominant zespołu staromiejskiego oraz harmonizować z charakterem i nastrojem zabudowy tego zespołu.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Dla obszaru rynku wraz z przyległymi kwartałami dodatkowo wprowadzono następujące regulacje:

- 1) ochronę prawną obiektów zabytkowych i ochronę konserwatorską obiektów postulowanych do wpisania do wojewódzkiego rejestru zabytków oraz obiektów o walorach kulturowych i estetycznych,
- 2) zachowanie zabudowy stanowiącej pierzeje poszczególnych kwartałów urbanistycznych,
- 3) możliwość likwidacji oficyn i budynków gospodarczych usytuowanych we wnętrzach poszczególnych kwartałów urbanistycznych i możliwość kształtowania przestrzeni ogólnodostępnych lub o ograniczonej dostępności według ściśle określonych lub postulowanych linii podziału wewnętrznego terenów po każdorazowym uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- 4) zakaz realizacji nowych obiektów na terenach wskazanych do kształtowania przestrzeni ogólnodostępnych i o ograniczonej dostępności,
- 5) możliwość realizacji nowych obiektów w ramach uzupełnienia historycznych linii zabudowy przy zachowaniu następujących warunków:
 - a) konieczności realizacji zabudowy zwartej w pierzejach ulic, co wymaga realizacji obiektów w granicach własności działek przylegających do tych pierzei,
 - b) zachowaniu linii zabudowy, którymi są linie rozgraniczające teren rynku i sąsiednich kwartałów,
 - c) nawiązaniu wysokości zabudowy i formy dachów do zabudowy sąsiedniej w danym kwartale urbanistycznym; wysokość zabudowy nie może przekraczać dwóch i pół kondygnacji, a dwuspadowe wysokie dachy należy nawiązywać okapem i kalenicą do budynków sąsiednich,
 - d) pokryciu dachów dachówką ceramiczną lub cementową w kolorze bordowym lub ciemnoczerwonym,
 - e) stosowaniu na elewacjach tynków gładkich wyłącznie w kolorach jasnych i tonacjach ciepłych (jasny beż, jasna żółć, biały itp.), a w partiach cokołowych stosowanie pokryć ceramicznych lub kamiennych,
 - f) stosowaniu tradycyjnej stolarki okiennej i drzwiowej oraz okien dwudzielnych cztero- lub sześciokwaterowych,
- 6) szyldy, reklamy i oznaczenia plastyczne obiektów mogą być umieszczone wyłącznie w pasie parterów budynków, a ich forma plastyczna musi być uzgodniona z Wydziałem Architektury i Urbanistyki Urzędu Miasta w Wodzisławiu Śl.,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

- 7) zakaz montowania anten satelitarnych od strony fasad budynków,
- 8) konieczność szczególnego kształtowania i zapewnienia standardu elewacji eksponowanych w układzie kompozycji całego zespołu staromiejskiego.

Na pozostałym obszarze położonym w strefie „A” bezpośredniej ochrony konserwatorskiej ustalono następujące warunki, zasady i standardy kształtowania zabudowy oraz urządzenia terenów dla poszczególnych (ważniejszych) obiektów zabytkowych:

- dla byłego zamku: konieczność bezwzględnej ochrony, zakaz realizacji nowych obiektów w otoczeniu, konieczność utrzymania dotychczasowych funkcji obiektu,
- dla byłego szpitala przy ul. Wałowej – konieczność zachowania formy architektonicznej budynku oraz możliwość uzupełnienia zabudowy z zachowaniem nieprzekraczalnych linii zabudowy oraz nieprzekraczaniem wysokości zabudowy dwuipółkondygnacyjnej z dostosowaniem formy dachów, możliwość likwidacji i uporządkowania zabudowy towarzyszącej,
- dla kościoła parafii Wniebowzięcia NMP – konieczność ochrony obiektu z możliwością zmiany formy wieży i detali nawiązujących do dawnej formy obiektu po uzgodnieniach z WKZ, ochrona i zachowanie kapliczek św. Jana Nepomucena i Matki Boskiej,
- dla zespołu byłego klasztoru minorytów – konieczność bezwzględnej ochrony, zakaz realizacji nowych obiektów oraz podniesienie standardu otoczenia wokół budynków.

Dla pozostałych obszarów i obiektów ustanowiono m.in. możliwość uzupełnienia zabudowy z koniecznością zachowania wysokości zabudowy, formy dachów, stolarki oraz szczególnymi formami kształtowania elewacji.

Wszelkie prace ziemne w obrębie Centrum – Starego Miasta muszą być każdorazowo uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak podają przedstawiciele miasta Wodzisław Śl. od 2001 r. w rejonie największego skupiska zabytków w mieście, tj. starego miasta obowiązuje ten sam plan zagospodarowania przestrzennego, jednak obecnie miasto znajduje się na etapie sporządzania nowego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w jego granicach administracyjnych.

Zagadnieniem bezpośrednio związanym z ochroną planów zagospodarowania oraz priorytetami i kierunkami dokumentów strategicznych w kwestii opieki nad zabytkami jest określenie zasad umieszczania szyldów i reklam na zabytkach i innych obiektach dziedzictwa kulturowego lub w ich obrębie. W większości gmin powiatu obowiązują w tym względzie zapisy miejscowych planów

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

zagospodarowania przestrzennego, np. w Wodzisławiu Śl. szyldy, reklamy i oznaczenia plastyczne obiektów mogą być umieszczane wyłącznie w pasie parterów budynków, a ich forma plastyczna musi być uzgodniona z Wydziałem Architektury i Urbanistyki Urzędu Miasta. W Gorzycach obowiązuje zakaz lokalizacji reklam o powierzchni reklamowej większej niż 6 m kw., a także – tam, gdzie jest to dopuszczalne – lokalizowanie reklam w pasie parterów budynków. W Radlinie w strefie ochrony konserwatorskiej „B” (osiedle Marcel) obowiązuje zakaz umieszczania reklam wielkogabarytowych, w tym billboardów.

W Rydułtowach w odniesieniu do obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków i rejestru zabytków obowiązuje możliwość umieszczania reklam wyłącznie związanych z działalnością prowadzoną w danym obiekcie oraz dopuszczenie lokalizacji reklam wyłącznie na poziomie pierwszej kondygnacji.

W gminie Godów wskazano, że dopuszcza się możliwość lokowania reklam na budynkach wyłącznie w przypadku gdy będą harmonizowały z zabudową. W Pszowie z kolei generalną zasadą jest zakaz realizowania na obiektach położonych w strefie ochrony konserwatorskiej reklam i innych urządzeń niezwiązanych z funkcją obiektu. W gminie Mszana obowiązuje zakaz realizacji wolnostojących szyldów i tablic reklamowych w strefie bezpośredniej ochrony konserwatorskiej „A”.

Zasad umieszczania reklam nie określono w gminie Markłowice oraz Lubomia.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Strategia Rozwoju Powiatu Wodzisławskiego na lata 2008 – 2015

W Powiecie Wodzisławskim jak już wspomniano nie opracowano analiz czy też studiów zagospodarowania przestrzennego. Nie można zatem bezpośrednio odnieść problemu opieki nad zabytkami do strategicznych zadań wynikających z zagospodarowania przestrzennego.

Z perspektywy zarządzania strategicznego najważniejszym dokumentem obowiązującym w tym obszarze w Powiecie jest Strategia Rozwoju Powiatu Wodzisławskiego na lata 2008 – 2015. W obszarze strategicznym „Społeczeństwo i infrastruktura społeczna” zdefiniowała ona cel strategiczny: „Rozwój kulturalny i organizacja czasu wolnego (w tym rozwój rekreacji i turystyki)”.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

Przewiduje on realizację następujących zadań w obszarze opieki nad zabytkami:

1. Promocja walorów turystycznych i kulturowych powiatu, w tym wspieranie rozwoju turystyki przygranicznej.
2. Stworzenie bazy informacji o zabytkach, obiektach sportowych i sportowo – rekreacyjnych, w szczególności za pomocą narzędzi informatycznych.
3. Upowszechnienie wiedzy o dziedzictwie kulturowym i zabytkach m.in. na potrzeby turystyki.

Dokument nie wskazuje wskaźników postępu realizacji zadań.

5.2 Program Ochrony Środowiska Powiatu Wodzisławskiego

Zabytki jako element dziedzictwa kulturowego stanowią wspólnie z dziedzictwem przyrodniczym części składowe dziedzictwa narodowego. Z tego powodu istotne jest przeanalizowanie czy w obszarze ochrony środowiska zdefiniowane zostały zadania strategiczne dot. również obiektów zabytkowych. Należy bowiem przypomnieć, że zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie podlegają także parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni.

Program Ochrony Środowiska Powiatu Wodzisławskiego, który został opracowany i przyjęty w 2009 r. z wyznaczonym do 2016 r. horyzontem czasowym realizacji, w dziedzinie opieki nad zabytkami sformułował następujące cele:

- tworzenie ścieżek edukacyjnych, przyrodniczych i kulturowych,
- wprowadzenie właściwego oznakowania i opisu zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

6. KULTUROWA I HISTORYCZNA CHARAKTERYSTYKA POWIATU WODZISŁAWSKIEGO

Powiat wodzisławski zajmuje powierzchnię 286,9 km², co stanowi ok. 5% powierzchni województwa śląskiego. Obszar zamieszkiwany jest przez ok. 158 tys. mieszkańców²², co stanowi ok. 2% ludności całego województwa śląskiego. W jego skład wchodzi miasta: Wodzisław Śląski, Radlin, Rydułtowy, Pszów oraz gminy wiejskie Godów, Gorzyce, Lubomia, Marklowice i Mszana. Centralnym i historycznym ośrodkiem powiatu jest Wodzisław Śląski (Wodzisław do 1931 r.), który jako jedyne spośród wymienionych miast jest tzw. miastem historycznym. Jego też dzieje w głównej mierze nadają ton historii i dziedzictwu powiatu.

Powiat wodzisławski, w kształcie terytorialnym w jakim został powołany do życia w 1998 r., jest bezpośrednim kontynuatorem tzw. rejonu wodzisławskiego obejmującego obszar pomiędzy Raciborzem na zachodzie, a Cieszynem i Pszczyną na południu i wschodzie. Terytorium dzisiejszego powiatu pokrywa się w znacznym stopniu z obszarem wcześniej istniejącego powiatu, który utworzony został w 1954 roku i działał aż do czasu reformy z 1975 r. z tą jednak różnicą, że w skład dawnego powiatu wchodziło Jastrzębie (które dopiero w 1963 r. uzyskało prawa miejskie) wraz z sąsiednimi gminami. Rydułtowy natomiast pozostawały w powiecie rybnickim.

Taki układ jest odzwierciedleniem historycznego podziału administracyjnego tej części terytorium Górnego Śląska. Obecnie funkcjonujący Powiat Wodzisławski jest bowiem spadkobiercą ukształtowanej w wielowiekowym procesie ziemi wodzisławskiej.

Najstarsze wzmianki o terytorialnej odrębności Wodzisławia i okolic pochodzą z XIV w., kiedy to z księstwa raciborskiego na krótko wydzielono księstwo wodzisławskie. Po ponownym włączeniu do księstwa raciborskiego Wodzisław wskutek dynastycznych konfliktów w łonie książąt opawsko – raciborskich wraz z okolicznymi wsiami stał się terenem zastawnym. Uczyniono zeń przedmiot handlu i wymiany pomiędzy dostojnikami kościelnymi i świeckimi. Ostatecznie na początku XVI w. król czeski Władysław Jagiellończyk uczynił z Wodzisławia i 10 okolicznych wsi (Czyżowice, Turza Mała – ob. Turzyczka, Wielka Turza, Skrzyszów, Krostoszowice, Karkoszka, Podbucze, Marusze, Radlin i Obszary) i 11 folwarków Wolne Mniejsze Państwo Stanowe (Status Minor Vladislaviensis). Z czasem kolejni właściciele Państwa powiększyli jego

²² Dane Głównego Urzędu Statystycznego: www.stat.gov.pl.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

terytorium o Jastrzębie, Moszczenicę i Ruptawę²³. Poza państwem stanowym pozostawały należące dzisiaj do powiatu wodzisławskiego: Lubomia, Syrynia, Buków, Rogów, Pszów, Rydułtowy i Biertułtowy należące do księstwa raciborskiego, a także Wielkie Gorzyce, Belsznica, Odra i Olza wchodzące w skład Mniejszego Państwa Stanowego Bogumin (*Stat Minor Oderbergen*).

Rys. 1 Fragment mapy Status Minor Vladislaviensis oraz Stat Minor Oderbergen (mapa Wielanda z Atlasu Śląska) 1736 r.

Źródło: Internet – www.wikipedia.pl

Pod panowaniem pruskim, mimo demograficznego i gospodarczego rozwoju, ziemia wodzisławska po likwidacji państwa stanowego utraciła resztki terytorialnej samodzielności²⁴. Po anektowaniu Śląska przez Prusy państwo stanowe zostało włączone do powiatu pszczyńskiego, zaś od 1818 r. – rybnickiego. Na mapy administracyjne ziemia wodzisławska jako odrębna jednostka powróciła dopiero w 1954 r.

²³ M. Furmanek, S. Kulpa, *Zamek wodzisławski i jego właściciele*, Wodzisław Śląski 2003.

²⁴ Zdaniem części historyków utraciła je już wcześniej kiedy to na początku XVI cesarz Ferdynand I Habsburg inkorporował wodzisławskie państwo stanowe w skład księstwa opawskiego, wywołując ostry konflikt między właścicielami Wodzisławia a stanami opawskimi.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Najstarsze ślady obecności człowieka na terenie dzisiejszego powiatu wodzisławskiego pochodzą z okresu neolitu. Osadnictwo koncentrowało się wówczas w dolinach rzecznych wzdłuż rzeki Odry. Pierwotna kolonizacja następowała od południa w kierunku północnym. Około 2000 lat przed Chrystusem pojawiały się społeczności koczowniczych pasterzy (kultura ceramiki sznurowej). Ich tryb życia nieodłącznie związany był z wypasaniem stad²⁵.

W epoce brązu obszar przedpola Kotliny Morawskiej oraz Doliny Odry pełnił funkcję korytarza transportowego w procesie dużych przemieszczeń ludności. Kultura łużycka, która zawitała na Śląsk około roku 1300 p.n.e., pozostawiła na ziemi wodzisławskiej liczne ślady w postaci osad w Wodzisławiu, Gorzycach i Lubomi – Kotówce²⁶.

W dobie Cesarstwa Rzymskiego przez Dolinę Odry biegł Bursztynowy Szlak, umożliwiający wymianę towarową Północy Europy z Południem²⁷. Dowodem na to są liczne obiekty znalezione w żwirowniach w Olzie i Odrze.

Upadek Cesarstwa i związana z tym wędrówka ludów po raz kolejny zmieniła krajobraz etniczny Górnego Śląska. Ludność kultury łużyckiej wyparłi napierający ze wschodu Słowianie, którzy ok. VIII – X w. osiedli także na obszarze dzisiejszego powiatu wodzisławskiego. Najbardziej znamienitym dowodem ich obecności jest powstałe w VII – IX w. grodzisko Gołęczyców w Lubomi. Zabytki archeologiczne tam odkryte wskazują, że mieszkańcy grodu prowadzili aktywny handel z Państwem Wielkomorawskim. Poza grodami w Lubomi świadectwa zamieszkania i zagospodarowania ziemi wodzisławskiej znajdujemy także w Gołkowicach i Gorzyczkach.

Początku kształtowania się ziemi wodzisławskiej w dzisiejszym tego określenia znaczeniu można upatrywać w ulokowaniu Wodzisławia. Wobec zaginięcia (zniszczenia) aktu lokacyjnego za datę powstania miasta przyjmuje się 1257 r., kiedy to książę opolsko – raciborski Władysław ufundował w Wodzisławiu klasztor minorytów. W związku jednak z brakiem twardych dowodów w obiegu funkcjonują także alternatywne poglądy, jak na przykład wyrażone przez dziewiętnastowiecznego kronikarza miejskiego, Franciszka Henkego, w dziele p.t. „*Kronika czyli Opis topograficzno-historyczno-statystyczny miasta i wolnego mniejszego państwa stanowego Wodzisław na Górnym Śląsku*” (tytuł w tłumaczeniu). Przywołuje się także czasem takie wzmianki, jak ta o ufundowaniu wodzisławskiego kościoła parafialnego już w 1128 r., pochodząca od osiemnastowiecznego

²⁵ M. Furmanek, S. Kulpa, K. Witosz, *Wodzisław Śląski a dziedzictwo europejskie. 750-lecie miasta*, Wodzisław Śląski 2006.

²⁶ Tamże.

²⁷ B. Cimała, P. Porwoł, W. Wieczorek, *Wypisy do dziejów Rybnika i Wodzisławia Śląskiego*, Opole 1985.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

proboszcza i archiprezbitera wodzisławskiego, Pawła Józefa Mizi („*Metrici Ecclesiae Loslensis*”)²⁸. Współcześnie prowadzone szcążkowe badania dendroarcheologiczne potwierdzają istnienie już w XI w. w miejscu obecnego *civitas* osady przedlokacyjnej.

Rys. 2 Zespół pominorycki w Wodzisławiu Śl.
Widok kościoła (wraz z zachowaną wieżą) i klasztoru z ok. 1913 r.

Wodzisław Śl., widok na klasztor i kościół pofranciszkański z ok. 1913 r.

Źródło: Internet – www.vladislavia.mojeforum.net.

²⁸ M. Furmanek, S. Kulpa, K. Witosz, dz. cyt.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 3 Zespół pominiorycki w Wodzisławiu Śl. Widok na klasztor (obecnie Sąd Rejonowy)

Foto: „Abvet” Ballarin.

Rys. 4 Zespół pominiorycki w Wodzisławiu Śl. Widok na kościół

Foto: Wojciech Raczkowski.

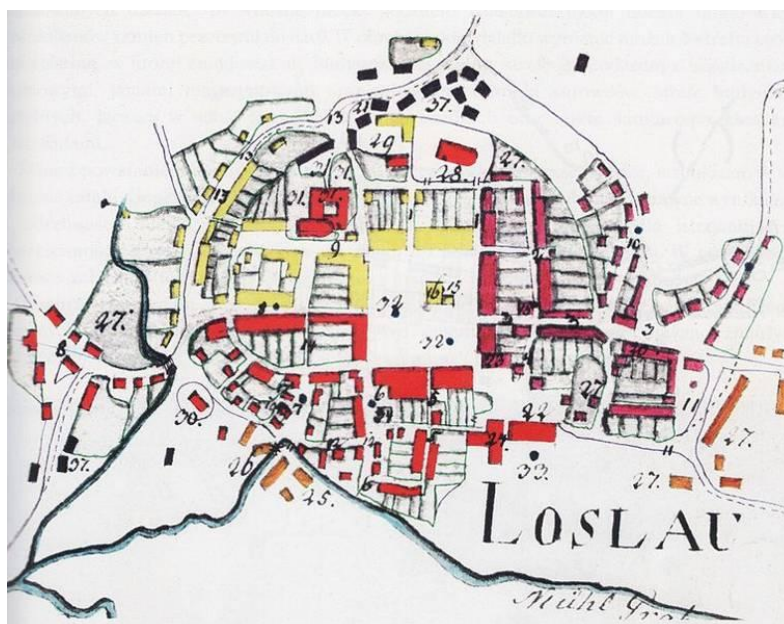

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Z okresu średniowiecza pochodzi zabytkowy układ urbanistyczny Wodzisławia, reprezentujący tzw. *śląską owalnicę* z centralnie położonym wyjątkowo dużym rynkiem oraz szachownicowym układem ulic i bloków zabudowy. Taki układ zabudowy najpewniej wynika z funkcjonującej na miejscu lokowanego miasta wcześniejszej osady obronnej lub grodu. Spuścizną wieków średnich są także liczne zachowane i niezachowane zabytki, jak pominorycki zespół klasztorny (kościół), nieistniejący gotycki kościół parafialny zburzony w 1909 r., czy nieistniejące już późnogotyckie i wczesnorennesansowe kościoły drewniane: pw. Świętego Krzyża w Wodzisławiu, pw. św. Jerzego w Mszanie, pw. Nawiedzenia NMP w Połomi, pw. św. Marcina w Rogowie, pw. św. Wawrzyńca w Skrzyszowie, pw. św. Walentego (Walentyna) w Markłowicach, pw. św. Marii Magdaleny w Lubomi, pw. Wszystkich Świętych w Pszowie, zachowany kościół drewniany w Łaziskach czy przeniesiony do Parku Kościuszki w Katowicach kościół pw. Św. Michała Archanioła w Syryni. Korzenie średniowieczne posiada także pałac Dietrichsteinów zbudowany mniej więcej w obrębie dawnego zamku. Z zabytków ruchomych z tego okresu wymienić należy krzyże pokutne w Wodzisławiu Śl., Rydułtowach, Radoszowach, Olzie, Rogowie, Łaziskach czy też część zachowanego wyposażenia kościołów w Łaziskach (gotyckie skrzydła tryptyku oraz Madonna z Dzieciątkiem), Gołkowicach, Jedłowniku, Ruptawie i Moszczenicy.

Rys. 5 Plan Wodzisławia wg V. Jurziczki z 1810 r. z Kroniki F. Henkego

Źródło: www.wikipedia.pl.

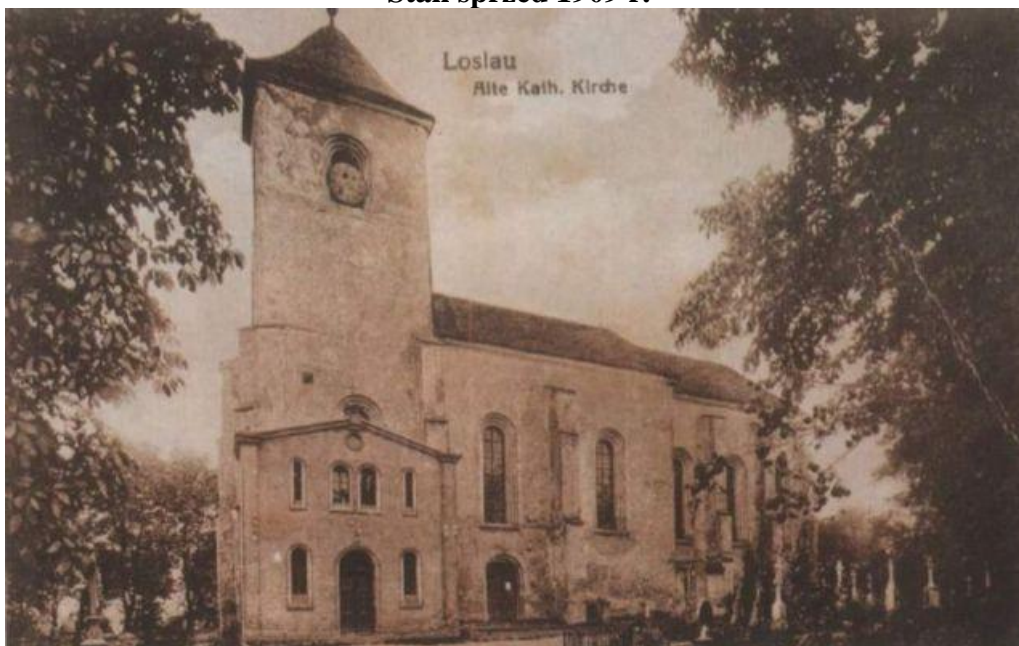

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Epoka odrodzenia, zwłaszcza jej schyłkowy okres, mimo rozwoju praw miejskich Wodzisławia (miasto uzyskuje prawo organizowania 4 jarmarków rocznie), to równocześnie czas zamętu politycznego na Górnym Śląsku – stąd nikt nie ślady tego okresu w architekturze ziemi wodzisławskiej. Jedynym zabytkiem z tego okresu są polichromie w kościele w Łaziskach oraz pozostałości polichromii w pominoryckim kościele w Wodzisławiu Śl. W stylu renesansowym prawdopodobnie utrzymane były też nagrobki rodziny Planknarów, znajdujące się w nieistniejącym gotyckim kościele parafialnym w Wodzisławiu. W tym okresie przy dzisiejszej ul. Słowackiego powstał prawdopodobnie po raz pierwszy młyn wodny wraz z kanałem, tzw. młynówką, których ślady można odnaleźć jeszcze do dzisiaj.

**Rys. 6 Nieistniejący gotycki kościół parafii Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śl.
Stan sprzed 1909 r.**

Źródło: Internet, www.vladislavia.mojefoum.pl.

Rządy Habsburgów na Górnym Śląsku to okres upadku, zniszczenia i stagnacji. Nie dosyć, że obszary dzisiejszego powiatu wodzisławskiego stały się terenem działań wojennych w okresie wojny trzydziestoletniej (w tym czasie wojska szwedzkie spaliły m.in. drewniany kościół w Wodzisławiu), to efekty zniszczenia potęgowała jeszcze dodatkowo nieudolna administracja austriacka oraz konflikt właścicieli Status Minor ze stanami księstwa opawskiego²⁹. Nic więc dziwnego, że z tego okresu, poza drewnianym kościołem pw. św. Barbary i Marka w Jedłowniku,

²⁹ M. Furmanek, S. Kulpa, dz. cyt.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

który prawdopodobnie posiada średniowieczny rodowód (obecnie przeniesiony do Jastrzębia), oraz nieistniejącym drewnianym kościołem pw. św. Mikołaja w Moszczenicy i świątynią pw. św. Bartłomieja w Ruptawie (obecnie pw. Podwyższenia Krzyża Świętego – przeniesioną do Kaczyc k. Cieszyna), na ziemi wodzisławskiej nie powstał żaden zachowany do naszych czasów obiekt.

Rys. 7 Drewniany kościół pw. Św. Barbary.

Przeniesiony w 1974 r. z Wodzisławia Śl. - Jedłownika do Jastrzębia-Zdroju

Foto: „Mariuszjbie”. Źródło: Internet – www.wikipedia.pl.

Czas względnego rozwoju ziemi wodzisławskiej przypada na koniec rządów Habsburgów na Śląsku. W 1696 r. Państwo Stanowe Wodzisław przejął z rąk zadłużonego cesarza austriackiego księżę Ferdynand Józef von Dietrichstein. Z okresu rządów tej zasłużonej dla cesarstwa rodziny pochodzi m.in. ufundowany przez Guidobalda von Dietrichsteina, a zbudowany w latach

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

40. XVIII w. w stylu klasycyzującego baroku francuskiego, pałac w Wodzisławiu wraz z nową siedzibą magistratu – tzw. kamienicą rządu (obecnie nieistniejąca), browarem, stajnią i parkiem zamkowym. Z fundacji właściciela Państwa Stanowego powstała także barokowa rzeźba św. Jana Nepomucena autorstwa wybitnego austriackiego rzeźbiarza Jana Melchiora Oesterreicha.

Rys. 8 Pałac Dietrichsteinów w Wodzisławiu Śl.
(obecnie Muzeum i Urząd Stanu Cywilnego) – l. 40. XVIII w.

Foto: Wojciech Raczkowski.

W okresie panowania w Wodzisławiu Dietrichsteinów w Pszowie powstał późnobarokowy kościół parafialny, słynący cudownym obrazem (koronowanym w 1732 r.), w którym ród ufundował kaplicę i grobowiec. Osiemnastowieczny rodowód posiadają ponadto liczne kapliczki i kaplice (m.in. w Bukowie i Lubomi) oraz rzeźby św. Jana Nepomucena (m.in. w Bluszczowie, Grabówce), a także nieistniejące już drewniane kościoły pw. św. Jerzego w Rydułtowach (z 1703 r.), pw. św. Józefa w Godowie (1742 r.) i pw. św. Józefa z Nieboczów (z 1791 r.), przeniesiony do Wojewódzkiego Parku Etnograficznego w Chorzowie. Z tego okresu pochodzą także: drewniany kościół, spichlerz w Lubomi, kilka kamienic i nieistniejące probostwo w Wodzisławiu oraz kapliczka (św. Jana Nepomucena) wraz z wyposażeniem, znajdująca się w pobliżu tamtejszego kościoła parafialnego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

**Rys. 9 Barokowa figura św. Jana Nepomucena (autor: J. M. Oesterreich), I poł. XVIII w.
Pierwotna lokalizacja: plac zamkowy w Wodzisławiu Śl.**

Foto: Wojciech Raczkowski.

W 1738 r. dokonano doraźnego remontu zespołu klasztorного minorytów, w efekcie czego częściowo nadano budowli charakter barokowy. Prawdopodobnie w tym czasie u podnóża wieży kościoła zbudowano kaplicę Jezusa Frasobliwego, którego figurę w czasie II wojny światowej przeniesiono do kościoła parafialnego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Z początku dziewiętnastego stulecia pochodzi także wyraźnie barokowy z elementami klasycystycznymi kościół pw. św. Katarzyny w Jastrzębiu Górnym (1825 r.) ufundowany przez rodzinę hrabiów Strachwitzów, a także kaplica Świętej Rodziny w Olzie (1801 r.).

Rys. 10 Kaplica Świętej Rodziny w Olzie

Foto: Wojciech Raczkowski.

Od połowy XVIII w. Wodzisław wraz ze znaczną częścią Górnego Śląska wskutek wojen śląskich przechodzi we władanie pruskie. Jest to z jednej strony okres nasilenia procesów germanizacyjnych, z drugiej jednak rozwoju gospodarczego wynikającego z eksploatacji pokładów węgla kamiennego oraz sprawności pruskiej administracji. Z tego okresu pochodzą liczne obiekty, które dotwały do czasów współczesnych.

W północnej części dzisiejszego powiatu wodzisławskiego (Biertułtowy, Pszów, Rydułtowy) nastąpił rozwój przemysłu wydobywczego, w efekcie czego powstały zabytkowe układy urbanistyczne – zespoły robotniczych osiedli patronackich (kolonia Emma w Biertułtowach,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

kolonia Anna w Pszowie, osiedle Karola w Rydułtowach) oraz obiekty architektury przemysłowej i techniki (m.in. tunel kolejowy, dworzec oraz kopalnia „Charlotte” w Rydułtowach, kopalnia „Anna” w Pszowie oraz kopalnia „Emma” w Radlinie), a same zaś miejscowości – dotychczas o typowo wiejskim charakterze – w coraz większym stopniu zaczęły przypominać miejskie osiedla i kolonie.

Wodzisław, który w 1822 r. doznał katastrofalnego pożaru (strawił niemal całą staromiejską, jeszcze drewnianą, zabudowę), pełnił w tym czasie rolę ośrodka administracyjno – usługowego. W efekcie mamy do czynienia z powstawaniem licznych obiektów zgodnych z tymi funkcjami: kamienic kupieckich w rynku, budynku spedytora Juliusburga – obecnie budynek starostwa, neogotyckiego budynku poczty, neogotyckiej siedziby sądu i więzienia – ob. budynki urzędu miasta, obiektów dworca kolejowego, a także budynku sierocińca fundacji rodziny Aufrecht (ob. siedziba senapidu). W tym czasie powstał też nieistniejący już dawny szpital.

Obiekty użyteczności publicznej powstawały także poza Wodzisławiem, czego najlepszym przykładem są przede wszystkim budynki szkół w okolicznych miejscowościach, np. w Markłowicach czy Połomi.

We wspomnianym okresie okolice Wodzisławia stały się obszarem licznych lokacji obiektów typu rezydencjalno – parkowego. Wymienić należy przede wszystkim zespół pałacowo – parkowy w Gorzycach ufundowany przez hrabiów d’Arco, zespół pałacowo – parkowy w Kokoszycach, zespół willowo – parkowy w Jedłowniku czy zespół dworski w Grabówce. Dziewiętnastowieczny rodowód posiadają także: romantyczny zameczek myśliwski ostatniego właściciela dóbr wodzisławskich, Eduarda Braunsa, zbudowany na Grodzisku (do naszych czasów dotrwała tylko baszta) oraz położona w pobliżu leśniczówka, a także dworki w Markłowicach.

Doceniono także walory uzdrowiskowe ziemi wodzisławskiej, na której powstało kilka lecznic i sanatoriów, wykorzystujących naturalne źródła lub mikroklimat (uzdrowisko w Jastrzębiu Dolnym i Zawadzie oraz sanatorium w Wodzisławiu przy obecnej ul. Brackiej).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 11 Pałac hrabiów d'Arco w Gorzycach

Foto: „Abvet” Ballarin.

Rys. 12 Wieża Romantyczna w Wodzisławiu Śląskim
(pozostałości po zamczku myśliwskim Eduarda Braunsa) – XIX w.

Foto: „Abvet” Ballarin.

Rządy pruskie to dla ziemi wodzisławskiej również okres intensywnej kolonizacji fryderycjańskiej, w efekcie której na mapie – obok miejscowości o średniowiecznym rodowodzie – pojawiły się nowe osiedla – Marusze (dziś dzielnica Wodzisławia Śl., w której funkcjonuje stary ewangelicki

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

cmentarz), Karkoszka (ob. dzielnica Wodzisławia Śl.), Podbucze (miejscowość w gminie Godów) i Kucharzówka (obecnie w sołectwie Świerklany Dolne w gminie Świerklany).

Okres rządów pruskich to liczne zmiany w obiektach sakralnych. Po pożarze w 1822 r. wodzisławska gmina żydowska wybudowała murowaną synagogę w miejscu starej drewnianej bożnicy. W 1830 r. pofranciszkański kościół w Wodzisławiu (zakon skasowano w 1810 r.) przejęła gmina ewangelicka, która dokonała kolejnej przebudowy obiektu, likwidując m.in. zniszczone gotyckie sklepienia. W latach 1847 – 1849 jako wotum dziękczynne za Łaskę Boską w walce z plagą pijaństwa nadbudowano w pszowskim kościele dwie wieże. W 1885 r. zbudowano neogotycki kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny w Lubomi, zaś w 1896 r. w Rydułtowach – kościół parafialny pw. św. Jerzego. W XIX w. powstał również kościół pw. św. Anny w Gołkowicach oraz kaplica św. Jana Nepomucena w Kokoszycach, a także ogromna liczba kapliczek i krzyży przydrożnych.

Początek dwudziestego stulecia to czas dalszego rozwoju gospodarczego i cywilizacyjnego ziemi wodzisławskiej, przerwane wybuchem I wojny światowej i Powstań Śląskich. Okresem postępu, z wyłączeniem lat wielkiego kryzysu, były także lata dwudziestolecia międzywojennego. W tym czasie odnotowujemy powstanie części zachowanych do naszych czasów obiektów przemysłowych (obiekty kopalni „Charlotte” w Rydułtowach oraz „Emma” w Radlinie, młyn parowy, odlewnia żelaza oraz zakłady tytoniowe w Wodzisławiu, koksownia w Radlinie). Rozwój przeżywała również kolej żelazna i infrastruktura z nią związana (powstają m.in. budynki przystanków kolejowych w Turzy Śl., Łaziskach, Godowie, Jastrzębiu i Olzie).

W efekcie wzrostu liczby ludności inwestowano w obiekty użyteczności publicznej. Z tego okresu pochodzą m.in. szpitale w Wodzisławiu i Rydułtowach, szkoły – w tym było gimnazjum w Wodzisławiu przy ul. Szkolnej. Bujnie też rozwijało się budownictwo mieszkaniowe (kolonia „Emma” w Biertułtowach, kolonia „Anna” w Pszowie i kolonia Fryderyk w Gorzycach) – tak osiedla patronackie, jak i kamienice mieszczańskie czy też zabudowa willowa (jednym z cenniejszych obiektów jest funkcjonalistyczna willa dr Mendego z 1932 r. wraz z założeniem ogrodowym).

Okres międzywojenny to także liczne miejsca pamięci Powstań Śląskich, m.in. w Markłowicach, Biertułtowach i Bluszczowie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Nastanie czasów współczesnych przyniosło także wiele zmian w architekturze sakralnej ziemi wodzisławskiej. Z perspektywy lat należy uznać owe zmiany za niekorzystne. W 1922 r. po opuszczeniu Wodzisławia przez ludność żydowską utraciła swoje funkcje rytualne synagoga, przejęta przez Związek Powstańców Śląskich i przebudowana na potrzeby Domu Powstańca. Jeszcze wcześniej, bo w 1909 r., zagłada spotkała gotycki kamienny kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śląskim, na miejscu którego posadowiono neogotycką budowlę pod tym samym wezwaniem – dzieło opolskiego architekta Ludwika Schneidera. Ok. 1899 r. rozebrano drewniany kościół w Mszanie, obok którego wybudowano kościół murowany. Podobny los spotkał w 1939 r. drewniany kościół w Skrzyszowie. Po 1900 r. spłonął kościół w Rydułtowach, a w 1921 r. – od uderzenia pioruna – świątynia w Godowie. W 1910 r. z kolei pożar strawił kościół w Markłowicach. W 1938 r. przeniesiono z Syryni do Katowic – Brynowa szesnastowieczny drewniany kościół św. Michała Archanioła.

Rys. 13 Kościół parafii Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śl. z 1911 r.

Foto: „Abvet” Ballarin.

Politykę rugowania z krajobrazu ziemi wodzisławskiej drewnianej architektury sakralnej kontynuowano także w latach powojennych. W latach 1969 – 1979 wskutek złego stanu

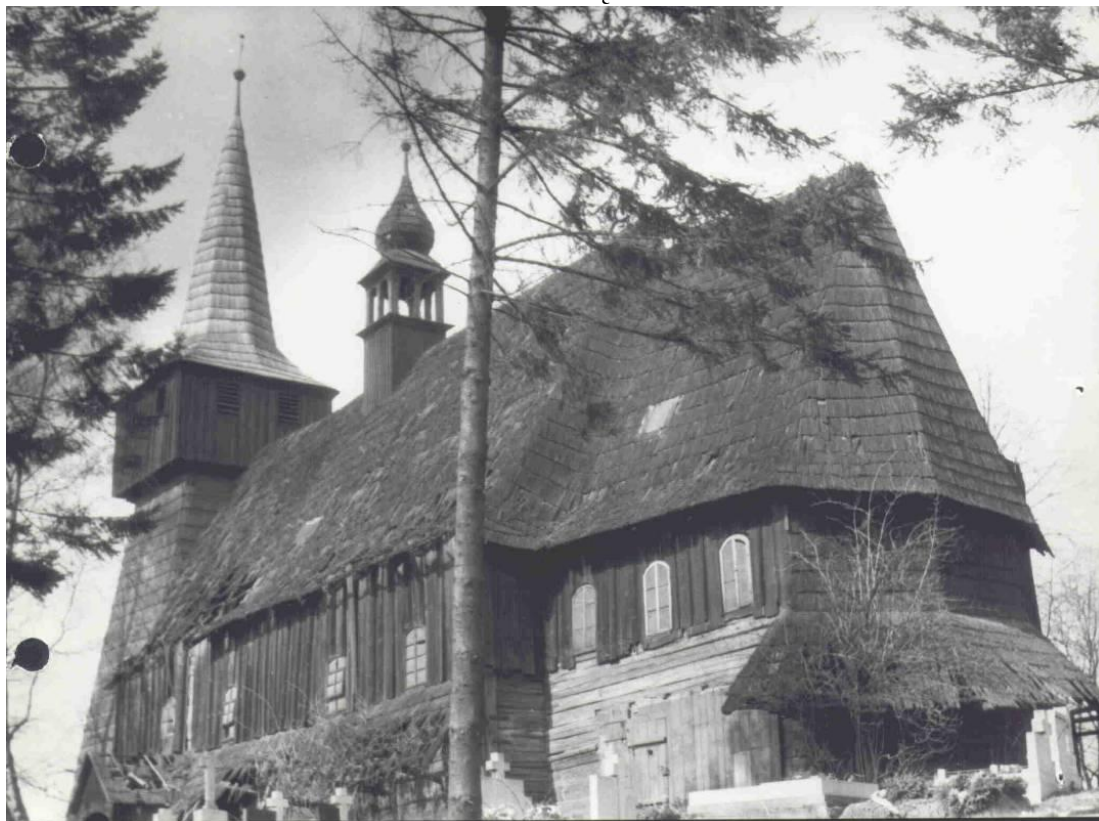
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

technicznego rozebrano kościół Nawiedzenia NMP w Połomi (którego wieżę przeniesiono do kościoła w Wiśle – Głębcach). Z kolei w 1974 r. przeniesiono z Jedłownika do Jastrzębia kościół pw. św. Barbary. Dwa lata wcześniej najpierw do Kłokocina, a następnie do skansenu w Chorzowie trafił kościół z Rogowa. W tym samym czasie świątynię z Ruptawy przeniesiono do Kaczyc koło Cieszyna.

W efekcie tych działań z 16 obiektów funkcjonujących na początku XX wieku do naszych czasów w oryginalnej lokalizacji dotrwały tylko cztery, zaś dalsze trzy istnieją w nowych lokalizacjach (poza powiatem wodzisławskim). Wprawdzie w miejscu rozbieranych świątyni budowano nowe kościoły, jednak z punktu widzenia wartości artystycznej i historycznej poniesione straty są nie do zrekompensowania.

Rys. 14 Nieistniejący drewniany kościół pw. Nawiedzenia NMP w Połomi
Wieża kościoła w 1979 r. została przeniesiona do kościoła pw. Znalezienia Krzyża Świętego w Wiśle - Głębcach

Źródło: Urząd Gminy Mszana.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 15 Kościół w Kaczycach (przeniesiony w 1974 r. z Ruptawy)

Foto: „Czesil”; źródło: Internet, www.wikipedia.pl.

Rys. 16 Kościół pw. Św. Anny w Golkowicach (1879 r.)

Foto: Wojciech Raczkowski.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 17 Kościół pw. św. Michała Archanioła w Syryni-XVI w. - przeniesiony do Katowic

Foto: Wojciech Raczkowski.

Rys. 18 Kościół pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach – XV/XVI w.

Foto: „Abvet“ Ballarin.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 19 Kościół pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach – XV/XVI w. – widok na zabytkowe freski i ołtarz

Foto: „Abvet” Ballarin.

Lata II wojny światowej przyniosły mieszkańcom ziemi wodzisławskiej ogromne cierpienia, a ich majątkom zniszczenie w niewyobrażalnej wręcz skali. Wodzisław został zniszczony w efekcie działań zbrojnych w ponad 80%. Z powierzchni zniknęła dziewiętnastowieczna zabudowa rynku oraz kamienica rządu. Hitlerowcy zdewastowali także cmentarz żydowski, w miejscu którego obecnie znajdują się mogiły żołnierzy Armii Czerwonej. Wskutek bombardowania poważnie uszkodzony został kościół parafialny, zaś kościół pominorycki został zrównany z ziemią. Wcześniej – w 1943 r. – wskutek utraty stabilności spowodowanej demontażem dzwonów – zawaliła się jego wieża.

Odrębnym rozdziałem jest martyrologia ludności. W obiektach przemysłowych (m.in. kopalni „Charlotte” w Rydułtowach), majątkach dworskich (Gorzyce), a nawet domu parafialnym (Pszów) Niemcy zorganizowali obozy pracy, w których eksterminowano byłych powstańców, ludność odmawiającą podpisania Volkslisty, jeńców radzieckich i inne osoby uznane za wrogi ustrojowi narodowosocjalistycznemu. Powszechnymi były deportacje do obozów koncentracyjnych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Najtragiczniejszym wydarzeniem czasów wojny, jakie miało miejsce na ziemi wodzisławskiej, była ewakuacja więźniów niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz i podobozów w Jawiszowicach, Goleszowie i Czechowicach – tzw. Marsz Śmierci. Zimą 1945 r. hitlerowcy popędzili pieszo przez oblodzone i zamrożone drogi ok. 56 – 60 tys. wycieńczonych więźniów do Wodzisławia (ok. 63 km), skąd w zlodowaciałych i zatłoczonych wagonach węglowych przewieziono ich do położonych na zachodzie obozów w Gross-Rosen, Buchenwaldzie, Dachau i Mauthausen³⁰. Jak się szacuje w Marszach Śmierci zginęło ok. 15 000 ewakuowanych więźniów. Z tych tragicznych wydarzeń na ziemi wodzisławskiej pozostało wiele miejsc pamięci: tablica pamiątkowa na dworcu kolejowym, gdzie Niemcy zabili 30 więźniów, tablica pamiątkowa na budynku odlewni żelaza przy ul. Michalskiego, gdzie zamordowano 10 więźniów czy pomnik na Górze Piaskowej (ul. Ofiar Oświęcimskich), uwieczniający śmierć 43 ofiar faszystów. Upamiętniono także więźniów lagrów w Pszowie, Rydułtowach i Gorzycach, a także ofiary kaźni w Biertułtowach (szyb Reden). Współcześnie stanowią one świadectwa żywej pamięci o tragicznej przeszłości, które na trwałe wdarły się do krajobrazu powiatu wodzisławskiego.

Rys. 20 Tablica upamiętniająca ofiary Marszu Śmierci umieszczona na budynku dworca kolejowego w Wodzisławiu Śląskim

Foto: Wojciech Raczkowski.

³⁰ A. Strzelecki, „Marsz Śmierci”. Przewodnik po trasie Oświęcim – Wodzisław Śląski, Oświęcim 2008.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Konsekwencje funkcjonowania w innych kręgach kulturowych dla dziedzictwa ziemi wodzisławskiej:

Z punktu widzenia konsekwencji dla krajobrazu oraz dziedzictwa kulturowego powiatu wodzisławskiego bardzo istotne znaczenie ma funkcjonowanie przez cztery wieki w ścisłych związkach z Królestwem Czech oraz blisko dwa wieki – państwem pruskim. Pierwszemu z nich zawdzięcza bardzo silną obecność tzw. nepomuków (obiektów sakralnych poświęconych św. Janowi Nepomucenowi) oraz formę architektoniczną najstarszych kościołów. Drugiemu z kolei – rozwój infrastruktury przemysłowej i technicznej, a także nowe osady powstałe w epoce kolonizacji fryderycjańskiej.

Krajobraz etniczny ziemi wodzisławskiej:

Materiały źródłowe dowodzą, że pod względem etnicznym obszar Wodzisławia i okolic w zdecydowanej większości zamieszkiwany był przez ludność słowiańską³¹ – jak twierdzą etnolodzy: polską. Mniejszość stanowiła z kolei ludność czesko – morawska i niemiecka. Ta ostatnia zamieszkiwała głównie w Wodzisławiu, a od II poł. XVIII w. także w koloniach fryderycjańskich – m.in. Karkoszce i Maruszach. Najbardziej znanym jej przedstawicielem wywodzącym się z ziemi wodzisławskiej jest Martin Hennig – przedwojenny teolog.

Duże znaczenie w historii ziemi wodzisławskiej miała także ludność żydowska, która w Wodzisławiu posiadała własną gminę. Utrwalona w lokalnej tradycji (pod onomastycznym określeniem „Żydowina”) została także obecność w lokalnym krajobrazie cmentarza żydowskiego, który powstał w 1814 r. i funkcjonował do II wojny światowej³². Ze społeczności wodzisławskich Żydów wywodził się Heyman Lasall – ojciec Ferdynanda Lassalla, jednego z twórców współczesnej socjaldemokracji. Nazwisko rodziny, mimo przybrania francuskiej formy, posiada wyraźne odniesienie do dawnej nazwy Wodzisławia (Loslau - Loslauer – Lasall – Lassalle). Z Wodzisławia wywodził się także Emanuel Aufrecht – jeden z ojców nowoczesnej medycyny. Z fundacji jego rodziny (Zygryda Aufrechta) powstał m.in. sierociniec (obecnie siedziba Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego).

³¹ Zob.: M. Lis, *Górny Śląsk. Zarys dziejów do połowy XX wieku*, Opole 2002.

³² K. Mroczek, *Dzieje wodzisławskich Żydów*, Wodzisław Śląski 2002.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 21 Nagrobek Zygryda Aufrechta na cmentarzu żydowskim w Legnicy

Foto: Wojciech Raczkowski.

Pod względem sytuacji wyznaniowej ziemia wodzisławska nie odbiegała zasadniczo od innych terenów Górnego Śląska. Większość mieszkańców wyznawała katolicyzm. Dużą grupę stanowili także wyznawcy religii Mojżeszowej oraz luteranie. Wszystkie te trzy wyznania pozostawiły w historii, tradycji i zabytkach powiatu ślady, które są obecne do dzisiaj.

Krajobraz kulturowy ziemi wodzisławskiej z perspektywy zewnętrznej:

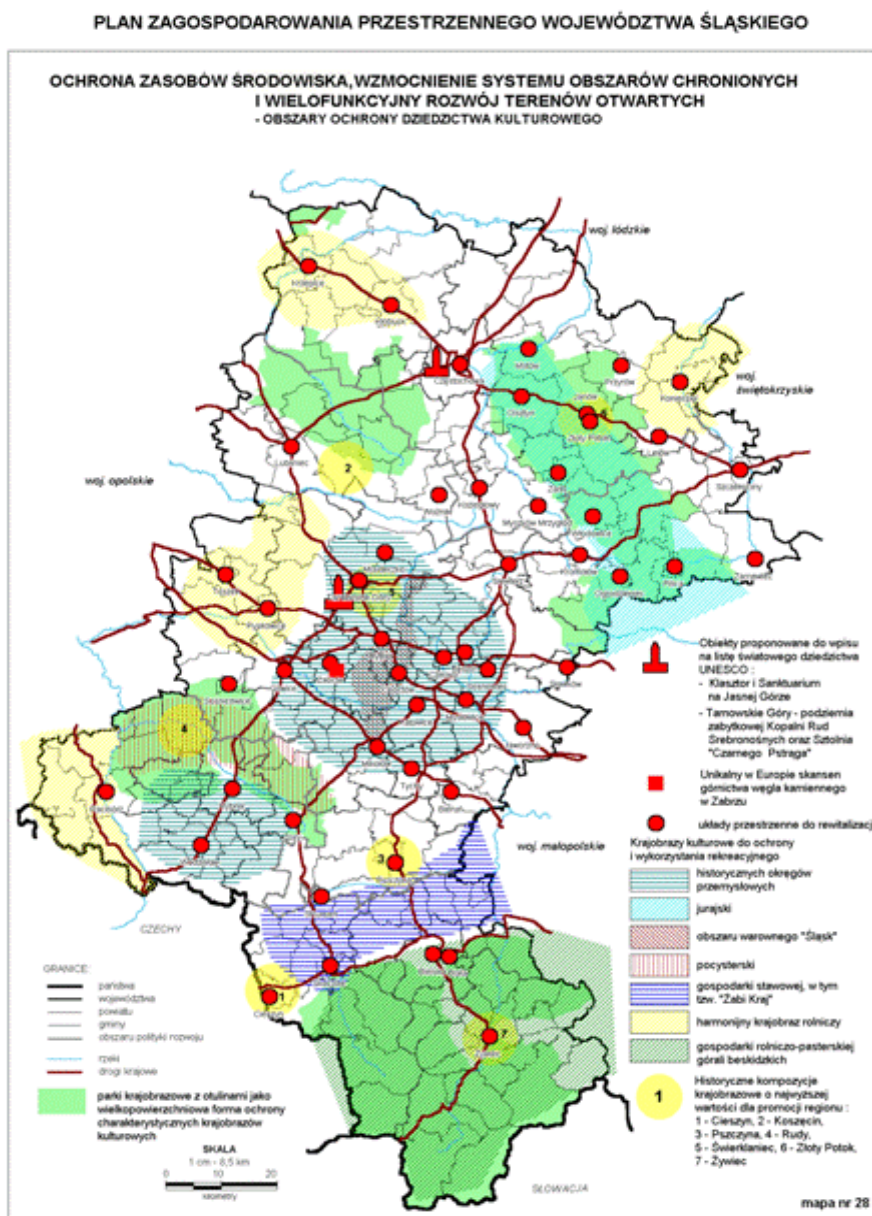
Ziemia wodzisławska jest obszarem ukształtowanym w wielowiekowym procesie historycznym. Ślady tego dziedzictwa są obecne w lokalnym krajobrazie do dzisiaj. Z tego też powodu przez powiat wodzisławski przebiegają szlaki turystyczne – krajoznawcze, m.in. Szlak Architektury Drewnianej czy Szlak im. Ewakuacji Więźniów Oświęcimskich - Oświęcim – Wodzisław Śl. W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego obszar powiatu wodzisławskiego został określony jako teren historycznego okręgu przemysłowego z układem urbanistycznym Wodzisławia Śl. jako dominantą. Z tego powodu krajobraz kulturowy ziemi wodzisławskiej został przewidziany do ochrony i wykorzystania rekreacyjnego, zaś układ przestrzenny Wodzisławia Śl. – do rewitalizacji.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

Rys. 22 Obszary ochrony dziedzictwa kulturowego w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego.

Ochrona krajobrazu kulturowego, aby była jak najbardziej efektywna, powinna chodzić w parze z ochroną krajobrazu przyrodniczego. Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego przez obszar powiatu doliną Odry i Olzy przebiega korytarz ekologiczny o znaczeniu międzynarodowym. Z tego powodu obszar doliny podlega ochronie, a jej dwa elementy: „Stawy Wielką i Ligota Tworkowska” oraz „Graniczny meander Odry” zostały

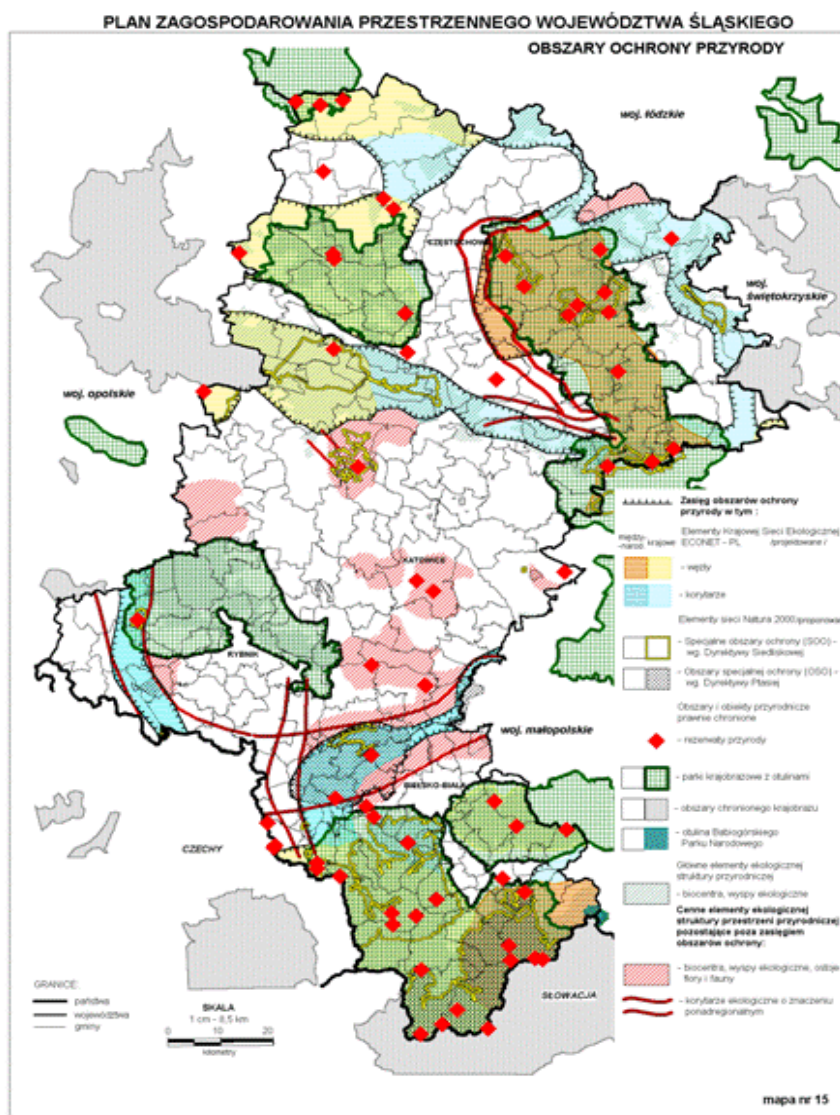

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

zaproprowane do objęcia programem ochrony „Natura 2000”. Pierwszemu z nich proponuje się nadać status obszaru specjalnej ochrony, drugiemu zaś – status specjalnego obszaru ochrony.

Rys. 23 Obszary ochrony przyrody w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

7. ZABYTKI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO W EWIDENCJACH I REJESTRACH

7.1 Zabytki wpisane do rejestru i ewidencji zabytków prowadzonych przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach

Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jedną form ochrony zabytków jest ich wpisanie do rejestru, który zgodnie z art. 8 jest prowadzony przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. W rejestrze nie ujmuje się inwentarza muzeów i bibliotek.

W rejestrze Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach figuruje 53 obiektów zabytkowych z terenu powiatu, z czego 3 to zabytki archeologiczne, 3 zabytki ruchome (figury św. Jana Nepomucena w Wodzisławiu Śl., Wodzisławiu Śl. – Zawadzie oraz w Bluszczowie) oraz 47 zabytków nieruchomości.

Największe skupienie – prawie połowa – zabytków wpisanych do rejestru na terenie powiatu wodzisławskiego występuje w Wodzisławiu Śląskim (23 obiekty). W pozostałych gminach funkcjonuje po kilka zabytków – Gorzycach – 11, w Lubomi – 7, Godowie – 5, Rydułtowach – 3, Pszowie – 2 i Mszanie – 2. Gminami powiatu, które nie posiadają na swoim terenie obiektów wpisanych do rejestru konserwatora, są Markłowice i Radlin. Do dziedzictwa ziemi wodzisławskiej wpisanego do rejestru WKZ należy też włączyć 2 zabytki funkcjonujące na terenie dzisiejszego Jastrzębia – Zdroju (w tym kościół przeniesiony z Wodzisławia Śl. – Jedłownika) oraz po jednym w Katowicach, Chorzowie oraz Kaczycach.

Analizując w/w obiekty pod względem ich charakteru można wyróżnić następujące ich typy:

- a) układ urbanistyczny: 2 (Wodzisław w ramach średniowiecznego założenia; Kolonia Fryderyk (gm. Gorzyce) – zespół 7 budynków osiedla robotniczego z lat 1915 - 20),
- b) dzieła architektury i budownictwa: 42,
- c) obiekty techniki: 2 (zespół szybu wentylacyjnego i budynek wagi w Rydułtowach),
- d) parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni: 5³³,
- e) zabytki ruchome: 3,
- f) zabytki archeologiczne: 3.

Szczegóły ilustruje tabela 2.

³³ Zespoły pałacowo – parkowe i inne obiekty objęte ochroną (np. szpital w Rydułtowach) wraz z otoczeniem zieleni liczone podwójnie.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

Tab. 2 Wykaz obiektów z terenu powiatu wodzisławskiego wpisanych do rejestru Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

L.p.	Lokalizacja	Obiekt objęty ochroną	Nr rejestru zabytków
1.	Gołkowice – ul. 1 Maja, Gmina Godów	Kościół filialny pod wezwaniem świętej Anny z XIX w. (1878 r.), drewniany, szalowany wraz z wyposażeniem. Granice ochrony obejmują obiekt w ramach ogrodzenia.	A/759/66 26.09.1966 r.
2.	Gołkowice – ul. Powstańców 11, Gmina Godów	Stanowisko archeologiczne – gródek średniowieczny typu stożkowatego.	C/1170/70 29.12.1970 r.
3.	Gołkowice, Gmina Godów	Stanowisko archeologiczne – kopiec – grodzisko średniowieczne w południowo-wschodniej części wsi, na południe od szosy, na polach uprawnych.	C/1169/70 29.12.1970 r.
4.	Łaziska – ul. Powstańców 124, Gmina Godów	Kościół pod wezwaniem Wszystkich Świętych z XVI w., drewniany z wieżą. Granice ochrony rozciągają się na całość obiektu w ramach ogrodzenia i obejmują wyposażenie wnętrza.	A/732/66 05.08.1966 r.
5.	Skrzyszów ul. 1 Maja 120, Gmina Godów	Kapliczka przydrożna z XIX w., murowana, tynkowana, z wieżyczką i latarnią. Granice ochrony obejmują obiekt i najbliższe otoczenie.	A/764/66 30.12.1966 r.
6.	Gorzycy – ul. Zamkowa, Gmina Gorzycy	Zespół pałacowo-parkowy: - pałac hrabiów d'Arco z XVIII w., - pałac myśliwski z XIX w. Park krajobrazowy w stylu angielskim z XIX w. Granice ochrony obejmują całość założenia pałacowo-parkowego.	A/1388/89 10.10.1989 r.
7.	Gorzycy, ul. Leśna 1, 3, 5,7 ul. Kopalniana 57, 59, 61, Gmina Gorzycy	Układ 7 budynków osiedla robotniczego Kolonii Fryderyk z lat 1915 – 1920. Granice ochrony w obrębie oznaczonym na mapie.	A/276/09 31.12.2009 r.
8.	Gorzyczki, Gmina Gorzycy	Stanowisko archeologiczne nr 1 – grodzisko średniowieczne typu stożkowatego – na południowy wschód od drogi prowadzącej z Gorzyczek do Gorzyc, na północ od doliny rzeki Olzy.	C/1105/69 22.12.1969 r.
9.	Olza – ul. Wiejska (naprzeciw domu nr 5), Gmina Gorzycy	Kaplica pod wezwaniem Świętej Rodziny wzniesiona w 1801 r. w stylu klasycystycznym. Granice ochrony obejmują kaplicę.	A/4/99 30.04.1999 r.
10.	Rogów – na zachód od ulicy Raciborskiej, pomiędzy wsią Rogów a Rogowiec, na wzgórzu, Gmina Gorzycy	Rzeźba Święty Jan Nepomucen – figura wolnostojąca, barokowa, z trzeciej ćwierci XVIII w., wykonana z piaskowca o wysokości około 5 metrów.	B/585/84 04.05.1984 r.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

11.	Buków – tzw. <i>Kaczy Rynek</i> , Gmina Lubomia	Kaplica pod wezwaniem Matki Boskiej Bolesnej z XVIII w., drewniana. Brak określenia granic ochrony.	A/735/66 05.08.1966 r.
12.	Grabówka, Gmina Lubomia	Dwór z XIX w., murowany, klasycystyczny. Granice ochrony obejmują całość obiektu w ramach dawnego założenia dworskiego.	A/760/66 26.09.1966 r.
13.	Grabówka, Gmina Lubomia	Oficyna dworska z XIX w., klasycystyczna. Granice ochrony obejmują całość obiektu w ramach dawnego założenia dworskiego.	A/761/66 26.09.1966 r.
14.	Grabówka, Gmina Lubomia	Spichlerz dworski, przełom XVIII i XIX w., murowany, trójkondygnacyjny, klasycystyczny. Granice ochrony obejmują całość obiektu w ramach dawnego założenia dworskiego.	A/762/66 26.09.1966 r.
15.	Lubomia – ulice Polna i Św. Jana Nepomucena, Gmina Lubomia	Kaplica pod wezwaniem Świętego Jana Nepomucena z XVIII w., drewniana, na planie ośmioboku. Granice ochrony obejmują całość obiektu w ramach dawnego ogrodzenia.	A/739/66 05.08.1966 r.
16.	Lubomia, Gmina Lubomia	Stanowisko archeologiczne – wczesnośredniowieczne grodzisko ufortyfikowane z VII/VIII w. Na wschód od szosy Lubomia – Rogów i około 800 m w kierunku północno-wschodnim od miejscowej leśniczówki.	A/705/65 05.11.1965 r.
17.	Lubomia, Gmina Lubomia	Stanowisko archeologiczne – wczesnośredniowieczna osada obronna – grodzisko. Położone około 1,5 km na północny-wschód od leśniczówki. Granice ochrony obejmują całość obiektu w ramach dawnego ogrodzenia.	A/706/65 08.11.1965 r.
18.	Połomia, Gmina Mszana	Dawna plebania z XIX w., klasycystyczna, murowana, częściowo podpiwniczona.	A/741/66 30.12.1966 r.
19.	Połomia, Gmina Mszana	Budynek starej szkoły z 1878 r. położony w Połomi gm. Mszana, ul. Centralna 93.	A/295/10 19.02.2010 r.
20.	Pszów	Kościół parafialny pod wezwaniem Narodzenia NMP wraz z kaplicą Drogi Krzyżowej obok; wzniesiony w XVIII w., późnobarokowy, murowany.	A/742/66 05.08.1966 r.
21.	Pszów – w północnej części Pszowa, na obszarze wyznaczonym przez ulice: Kusocińskiego, Chrószcza, Sikorskiego, Kalwaryjską, Ignacego i Lipową	Zespół zabudowań Kalwarii Pszowskiej, usytuowany przy kościele pw. Zmartwychwstania Pańskiego w Rydułtowach. Zespół wzniesiony w latach 1911-1927 obejmuje 14 kaplic Stacji Drogi Krzyżowej, w skład której wchodzi 13 kubaturowych i 1 w formie 3 krzyży oraz najbliższe otoczenie tych kaplic. Kaplice kubaturowe wzniesiono w stylu zmodernizowanego historyzmu z dominacją elementów neobarokowych.	A/121/04 13.08.2004 r.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

22.	Rydułtowy – ul. Leona	Budynek wagi z 1906 r. Granice ochrony obejmują całość obiektu wraz z najbliższym otoczeniem.	A/1320/84 21.02.1984 r.
23.	Rydułtowy – ul. Plebiscytowa 69	Zespół budynków szpitalnych Szpitala Miejskiego Nr 2 (pawilon główny, budynek Interny I Oddział i Radiologii, budynek Interny II i III Oddział oraz kostnica) wzniesiony w latach 1912-1914 w stylu wczesnego modernizmu. Granice ochrony obejmują budynki wraz z otoczeniem zieleni.	A/1445/91 30.12.1991 r.
24.	Rydułtowy – Piece	Zespół szybu wentylacyjnego III z lat 1910-1920: budynek maszyny wyciągowej i rozdzielni, wieża szybu, budynek warsztatów.	A/1319/84 13.02.1984 r.
25.	Wodzisław Śląski	Miasto w ramach średniowiecznego założenia. Ochroną objęty jest układ urbanistyczny wyznaczony ulicami: Konstancji (z pierzeją wschodnią i zachodnią), Wałową (z pierzeją północną), Zgoda (z pierzeją południową), Arendarską i Słowackiego (z pierzeją południową) wraz z terenem parku pałacowego.	A/380/53 14.03.1953 r.
26.	Wodzisław Śląski – ul. Kościelna 1	Kościół parafialny pod wezwaniem NMP, wzniesiony w latach 1909-1911 wg projektu architekta Ludwika Schneidera w stylu neogotyckim.	A/1540/94 22.08.1994 r.
27.	Wodzisław Śląski – ul. Sądowa 3	Dawny klasztor pofranciszkański (obecnie sąd), przyległy od północy do kościoła, z XVII w. Granice ochrony obejmują całość obiektu w ramach dawnego założenia klasztornego.	A/746/66 30.12.1966 r.
28.	Wodzisław Śląski – ul. Minorytów	Dawny kościół pofranciszkański (obecnie kościół ewangelicki) z XV w., gotycki, murowany. Granice ochrony obejmują obiekt w ramach dawnego założenia klasztornego.	A/745/66 30.12.1966 r.
29.	Wodzisław Śląski – ul. Zamkowa	Zamek z XIX w. o charakterze klasycystycznym wraz z parkiem na stoku i sztuczną wyspą. Granice ochrony obejmują obiekt wraz z parkiem o powierzchni około 34 ha.	A/758/66 30.12.1966 r.
30.	Wodzisław Śląski	Wieża romantyczna na południowy-wschód od miasta, z XVIII w., neogotycka o charakterze sztucznej ruiny. Granice ochrony obejmują obiekt i najbliższe otoczenie.	A/757/66 30.12.1966 r.
31.	Wodzisław Śląski – Rynek 1	Budynek mieszkalny z XVIII w., przekształcony po 1945 roku.	A/747/66 26.09.1966 r.
32.	Wodzisław Śląski – Rynek 2	Budynek mieszkalny z XIX w.	A/748/66 26.09.1966 r.
33.	Wodzisław Śląski – Rynek 3	Budynek mieszkalny z XIX w., nadbudowany i przekształcony.	A/749/66 26.09.1966 r.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

34.	Wodzisław Śląski – Rynek 4	Budynek mieszkalny z XIX w., częściowo przekształcony.	A/750/66 26.09.1966 r.
35.	Wodzisław Śląski – Rynek 5	Budynek mieszkalny z XIX w., przekształcony.	A/751/66 26.09.1966 r.
36.	Wodzisław Śląski – Rynek 6	Budynek mieszkalny z XIX w., częściowo przekształcony.	A/752/66 26.09.1966 r.
37.	Wodzisław Śląski – Rynek 7	Budynek mieszkalny z XIX w.	A/753/66 26.09.1966 r.
38.	Wodzisław Śląski – Rynek 8	Budynek mieszkalny z XIX w., nadbudowany i przekształcony.	A/754/66 26.09.1966 r.
39.	Wodzisław Śląski – Rynek 10	Budynek mieszkalny z lat 30. XIX w., kilkakrotnie przebudowany; z lat 90. XIX w. pochodzi jego obecny eklektyczny wystrój. Granice ochrony obejmują cały zespół.	A/71530/93 28.06.1993 r.
40.	Wodzisław Śląski – Rynek 26	Budynek mieszkalny z XIX w., przebudowany i przekształcony.	A/755/66 26.09.1966 r.
41.	Wodzisław Śląski – Rynek 27	Budynek mieszkalny z XVIII w., nadbudowany i przekształcony, z barokowym portalem.	A/756/66 26.09.1966 r.
42.	Wodzisław Śląski – ul. Bracka	Szpital Spółki Brackiej (obecnie Wojewódzki Szpital Chorób Płuc).	A/40/01 11.12.2000 r.
43.	Wodzisław Śląski – ul. Wałowa	Figura Świętego Jana Nepomucena wykonana około 1748 r. przez Johanna Melchiora Oesterreicha w stylu barokowym.	B/51/04 24.11.2004 r.
44.	Wodzisław Śląski – Kokoszyce	Park krajobrazowy z licznymi okazami starodrzewu i krzewów egzotycznych z przełomu XVIII i XIX w.	A/1185/72 02.08.1972 r.
45.	Wodzisław Śląski – Kokoszyce, ul. Pałacowa 53	Zespół dworsko-parkowy: - pałac z 1783 r. w stylu neobarokowym, - kaplica z klasztorkiem z początku XX w., eklektyczna z elementami neogotyku. Granice ochrony obejmują wymienione budowle wraz z założeniem parkowym.	A/1453/91 30.11.1991 r.
45.	Wodzisław Śląski – Kokoszyce, ul. Oraczy (obok domu nr 26)	Kaplica Świętego Jana Nepomucena z przełomu XVIII i XIX w., murowana, tynkowana, z wieżyczką na sygnaturkę, z ośmioboczną latarnią i hełmem. Granice ochrony obejmują całość obiektu i najbliższe otoczenie.	A/763/66 30.12.1966 r.
47.	Wodzisław Śląski – Zawada, ul. Oraczy 210 A	Figura Świętego Jana Nepomucena z 1867 r. wraz z otoczeniem w promieniu 0,5m oraz metalowym ogrodzeniem.	B/69/06 21.01.2006 r.

Źródło: Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

Jak udało się ustalić w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Katowicach, obecnie toczy się postępowanie administracyjne w celu wpisania do rejestru zabytków obiektów kopalni węgla kamiennego „Anna” w Pszowie.

Poza rejestrem wojewódzki konserwator zabytków prowadzi ewidencję obiektów zabytkowych. Według stanu na 2010 r. z terenu powiatu wodzisławskiego w ewidencji znajduje się 115 obiektów, których zestawienie prezentuje tabela 3.

Tab. 3 Wykaz obiektów, dla których Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach prowadzi karty ewidencyjne w ramach wojewódzkiej ewidencji zabytków

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt
1.	Łaziska Rybnickie, gmina Godów	ul. Kopernika 2	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych
2.	Gołkowice, gmina Godów	ul. 1 Maja	kościół filialny pw. św. Anny
3.	Olza, gmina Gorzyce	ul. Wiejska	kaplica pw. Świętej Rodziny
4.	Kolonia Fryderyk, gmina Gorzyce	ul. Leśna 1	budynek mieszkalny z lat 1915 - 1920
5.	Kolonia Fryderyk, gmina Gorzyce	ul. Leśna 3	budynek mieszkalny z lat 1915 - 1920
6.	Kolonia Fryderyk, gmina Gorzyce	ul. Leśna 5	budynek mieszkalny z lat 1915 - 1920
7.	Kolonia Fryderyk, gmina Gorzyce	ul. Leśna 7	budynek mieszkalny z lat 1915 - 1920
8.	Kolonia Fryderyk, gmina Gorzyce	ul. Kopalniana 57	budynek mieszkalny z lat 1915 - 1920
9.	Kolonia Fryderyk, gmina Gorzyce	ul. Kopalniana 59	budynek mieszkalny z lat 1915 - 1920
10.	Kolonia Fryderyk, gmina Gorzyce	ul. Kopalniana 61	budynek mieszkalny z lat 1915 - 1920

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

11.	Buków, gmina Lubomia	tzw. <i>Kaczy Rynek</i>	kaplica pw. MB Różańcowej
12.	Lubomia, gmina Lubomia	ul. Nepomucena	kaplica pw. św. Jana Nepomucena
13.	Połomia, gmina Mszana	ul. Centralna	stara plebania
14.	Połomia, gmina Mszana	ul. Centralna 93	budynek starej szkoły wzniesiony ok. 1878 r.
15.	Pszów	ul. Bohaterów Westerplatte 1	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych (obecnie pw. Narodzenia NMP)
16.	Pszów	ul. Bohaterów Westerplatte 1 (w ewid. ul. Pszowska)	kaplica pw. Świętego Krzyża i droga krzyżowa
17.	Pszów	ul. Miarki	budynek szkoły podstawowej
18.	Pszów	ul. Miarki 18, 20	budynki mieszkalne urzędników
19.	Pszów	ul. Kalwaryjska (w ewid. ul. Boh. Westerplatte)	zespół kalwarii
20.	Rydułtowy	ul. Leona	budynek dawnej portierni i wagi
21.	Rydułtowy	ul. Plebiscytowa 9	kościół parafialny pw. św. Jerzego
22.	Rydułtowy	zbieg ul. Obywatelskiej i Radoszowskiej	kaplica rozebrana
23.	Rydułtowy	ul. Mickiewicza	szkoła podstawowa
24.	Rydułtowy	ul. Bema	kolonia Karola – osiedle domów robotniczych
25.	Markłowice	ul. Wyzwolenia 230	Kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

26.	Radlin - Biertułtowy	ul. Korfantego 14	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP
27.	Wodzisław Śląski	ul. Pałacowa 53	pałac obecnie dom rekolekcyjny
28.	Wodzisław Śląski	ul. Pałacowa	kaplica z willą (obecnie Dom Rekolekcyjny nr 2)
29.	Wodzisław Śląski	ul. Oraczy (obok domu nr 8a)	kapliczka przydrożna pw. św. Jana Nepomucena
30.	Wodzisław Śląski	ul. Oraczy (obok domu nr 26)	kapliczka przydrożna pw. św. Jana Nepomucena
31.	Wodzisław Śląski	ul. Pszowska (obok domu nr 243)	kapliczka przydrożna pw. Matki Boskiej
32.	Wodzisław Śląski	ul. Miczurina	kapliczka przydrożna pw. Trzeciego Upadku Chrystusa
33.	Wodzisław Śląski	ul. ks. Roboty 6	kościół parafialny pw. MB Wszechpośredniczki Łask i św. Antoniego
34.	Wodzisław Śląski	ul. Bolesława Chrobrego 119, 121	dom mieszkalny
35.	Wodzisław Śląski	ul. Bolesława Chrobrego	kościół parafialny pw. Marii Magdaleny
36.	Wodzisław Śląski	ul. Dąbrowskiego 71	kapliczka przydrożna
37.	Wodzisław Śląski	ul. Ziółowa 12	kapliczka przydrożna
38.	Wodzisław Śląski	ul. Krupińskiego 40	Kapliczka
39.	Wodzisław Śląski	ul. Młodzieżowa 300	kapliczka przydrożna
40.	Wodzisław Śląski	ul. Paderewskiego 198	kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

41.	Wodzisław Śląski	ul. Paderewskiego 198	Plebania
42.	Wodzisław Śląski	ul. Bogumińska 33	kaplica przydrożna
43.	Wodzisław Śląski	ul. Bogumińska 2	dom mieszkalny
44.	Wodzisław Śląski	ul. Bogumińska 3	szkoła (obecnie stacja sanitarno – epidemiologiczna)
45.	Wodzisław Śląski	ul. Bogumińska 4	sąd (obecnie urząd miasta)
46.	Wodzisław Śląski	ul. Bogumińska 4a	więzienie (obecnie urząd miasta)
47.	Wodzisław Śląski	ul. Bracka 13	sanatorium – pawilon główny (obecnie szpital)
48.	Wodzisław Śląski	ul. Bracka 13	sanatorium – dom mieszkalny
49.	Wodzisław Śląski	ul. Bracka 13	sanatorium – budynek gospodarczy
50.	Wodzisław Śląski	ul. Bracka 13	sanatorium – kotłownia
51.	Wodzisław Śląski	ul. Kościelna 1	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP
52.	Wodzisław Śląski	ul. Kościelna 1	plebania (zburzona)
53.	Wodzisław Śląski	ul. Kościelna	kapliczka przydrożna pw. św. Jana Nepomucena
54.	Wodzisław Śląski	ul. Kościelna	kapliczka przydrożna pw. Matki Boskiej
55.	Wodzisław Śląski	ul. Marchlewskiego 11/13 (obecnie ul. Konstancji)	dom mieszkalny (rozebrany 1987 r.)

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

56.	Wodzisław Śląski	ul. Marchlewskiego 18 (obecnie ul. Konstancji 18)	dom mieszkalny
57.	Wodzisław Śląski	ul. Minorytów 4	dawny kościół minorycki, obecnie kościół ewangelicki
58.	Wodzisław Śląski	ul. Minorytów 1	dom mieszkalny
59.	Wodzisław Śląski	ul. Powstańców Śląskich 12	dom mieszkalny
60.	Wodzisław Śląski	ul. Powstańców Śląskich 9	dom mieszkalny
61.	Wodzisław Śląski	ul. Pośpiecha 1	budynek dawnej plebanii
62.	Wodzisław Śląski	ul. ks. Pośpiecha 3	dom mieszkalny, obecnie przedszkole
63.	Wodzisław Śląski	ul. Pośpiecha	kapliczka przydrożna pw. Trójcy Świętej
64.	Wodzisław Śląski	ul. Pośpiecha 6	dom mieszkalny
65.	Wodzisław Śląski	ul. Kubsza 8	Kamienica
66.	Wodzisław Śląski	ul. Kubsza 2	pałac, tzw. zamek
67.	Wodzisław Śląski	ul. Kubsza 4	Poczta
68.	Wodzisław Śląski	ul. Kubsza 18	Kamienica
69.	Wodzisław Śląski	ul. Kubsza 13	Willa
70.	Wodzisław Śląski	ul. Kubsza 30	dom mieszkalny

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

71.	Wodzisław Śląski	Rynek 1	dom mieszkalny
72.	Wodzisław Śląski	Rynek 2	dom mieszkalny
73.	Wodzisław Śląski	Rynek 3	dom mieszkalny
74.	Wodzisław Śląski	Rynek 4	dom mieszkalny
75.	Wodzisław Śląski	Rynek 5	dom mieszkalny
76.	Wodzisław Śląski	Rynek 6	dom mieszkalny
77.	Wodzisław Śląski	Rynek 7	dom mieszkalny
78.	Wodzisław Śląski	Rynek 8	dom mieszkalny
79.	Wodzisław Śląski	Rynek 10	dom mieszkalny
80.	Wodzisław Śląski	Rynek 25	dom mieszkalny
81.	Wodzisław Śląski	Rynek 26	dom mieszkalny
82.	Wodzisław Śląski	Rynek 27	dom mieszkalny
83.	Wodzisław Śląski	ul. Sądowa 1	klasztor minorytów, obecnie sąd
84.	Wodzisław Śląski	ul. Daszyńskiego	kapliczka przydrożna pw. MB Częstochowskiej
85.	Wodzisław Śląski	ul. Szkolna 1	Szkoła

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

86.	Wodzisław Śląski	ul. Wałowa 10	dom mieszkalny
87.	Wodzisław Śląski	ul. Wałowa 23	dom mieszkalny
88.	Wodzisław Śląski	ul. Wałowa 28 (30)	szpital, obecnie powiatowe centrum pomocy rodzinie
89.	Wodzisław Śląski	ul. Wałowa 19	dom mieszkalny
90.	Wodzisław Śląski	ul. Wałowa 4	dom mieszkalny
91.	Wodzisław Śląski	ul. Radlińska 75	kapliczka przydrożna pw. MB Niepokalanej
92.	Wodzisław Śląski	ul. Radlińska 112	dom mieszkalny
93.	Wodzisław Śląski	ul. Radlińska 118	kapliczka przydrożna pw. Dzieciątka Jezus
94.	Wodzisław Śląski	ul. Radlińska 27	kapliczka przydrożna
95.	Wodzisław Śląski	ul. Rybnicka 2	dom mieszkalny
96.	Wodzisław Śląski	ul. Rybnicka 4	dom mieszkalny
97.	Wodzisław Śląski	ul. Rybnicka 6	dom mieszkalny
98.	Wodzisław Śląski	ul. Rybnicka 12	Willa
99.	Wodzisław Śląski	ul. Rybnicka 14	dom mieszkalny
100.	Wodzisław Śląski	ul. Rybnicka 20	willa „Hubertus”

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

101.	Wodzisław Śląski	Plac Świętego Krzyża	willa
102.	Wodzisław Śląski	ul. Czyżowicka 34	willa
103.	Wodzisław Śląski	ul. Pszowska 17	Willa
104.	Wodzisław Śląski	ul. Pszowska 2	dom mieszkalny
105.	Wodzisław Śląski	ul. Wolności 35	Dwór
106.	Wodzisław Śląski	w niewielkim oddaleniu od ul. Grodzisko	wieża romantyczna
107.	Wodzisław Śląski	ul. Batalionów Chłopskich 1	kapliczka przydrożna
108.	Wodzisław Śląski	ul. Słowackiego 4	dom mieszkalny
109.	Wodzisław Śląski	ul. Słowackiego 2	młyn wodny (Uherka)
110.	Wodzisław Śląski	ul. Michalskiego 10	zespół budynków młyna parowego
111.	Wodzisław Śląski	ul. Michalskiego 10	zespół budynków młyna parowego – młyn parowy (amerykański)
112.	Wodzisław Śląski	ul. Michalskiego 10	zespół budynków młyna parowego – magazyn i silos zbożowy
113.	Wodzisław Śląski	ul. Michalskiego 10	zespół budynków młyna parowego – budynek mieszkalny
114.	Wodzisław Śląski	ul. Michalskiego 10	zespół budynków młyna parowego – warsztat naprawy
115.	Wodzisław Śląski	ul. Michalskiego 10	zespół budynków młyna parowego – budynek portierni

Źródło: Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Jak zaznaczono na wstępie, jednym z największych wyzwań dla programów opieki nad zabytkami pozostaje brak wystarczającej inwentaryzacji obiektów zabytkowych, której wyrazem jest mała liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków, a także znaczące dysproporcje pomiędzy ewidencją zabytków prowadzoną przez wojewódzkiego konserwatora zabytków a ewidencjami gminnymi. Ilość obiektów w gminnych ewidencjach zabytków jest też wielokrotnie większa niż zabytków wpisanych do rejestru.

Tymczasem jak podają statystyki **liczba obiektów wpisanych do rejestru wojewódzkiego konserwatora zabytków w latach 1999 – 2004** na terenie województwa śląskiego zmniejszyła się³⁴, a sam rejestr jest nieaktualny. Nadal bowiem w rejestrze figurują: dwór i oficyna dworska w Grabówce (gm. Lubomia), które już od wielu lat nie istnieją. Jednocześnie w stosunku do 2010 r. nie zwiększyła się liczba obiektów z terenu powiatu wodzisławskiego funkcjonujących w rejestrze zabytków, mimo że w przypadku co najmniej kilkunastu obiektów istnieją poważne przesłanki do natychmiastowego objęcia ich tą formą ochroną. Wiele spośród tych obiektów zostało również w gminnych programach opieki nad zabytkami wskazanych jako proponowane do wpisania do rejestru. Tego rodzaju starania z resztą były już przez niektóre gminy prowadzone, jednak bez skutku (np. hałda „Charlotte” w Rydułtowach). Przyczyną z jednej strony jest brak zainteresowania ze strony właścicieli/dysponentów tych obiektów, a z drugiej – słabość organizacyjna i finansowa służb konserwatora zabytków.

W rezultacie, z krajobrazu ziemi wodzisławskiej w ostatnich latach bezpowrotnie zniknęło wiele wartościowych obiektów, jak np. dwustuletnie probostwo parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śl., prowincjonalne małomiasteczkowe kamienice w rejonie starego miasta, a ostatnio obiekty zabudowy willowej przy ul. Rybnickiej w Wodzisławiu Śl. W złym stanie technicznym znajduje się również kompleks budynków byłego młyna wodnego przy ul. Słowackiego w Wodzisławiu Śl. Nie najlepiej prezentują się ponadto (choć w chwili obecnej wydaje się, że nie ma zagrożenia katastrofą budowlaną) obiekty dworca kolejowego w Wodzisławiu Śl., na którym zimą 1945 r. odbywał się dramat Marszu Śmierci czy innych obiektów kolejowych na terenie całego powiatu.

³⁴ Uzupełnienie Narodowej Strategii..., s. 23.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

Wprawdzie zdecydowana większość samorządów gminnych pozytywnie ocenia współpracę z wojewódzkim konserwatorem zabytków, to jednak część z nich przyznaje, że ich zdaniem na ich terenie znajdują się obiekty zabytkowe, które powinny zostać wpisane do rejestru zabytków. Taka sytuacja miała miejsce w odniesieniu do szybu „Wiktor” w Radlinie, hałdy „Szarlotta” w Rydułtowach i kościoła św. Stanisława w Markłowicach.

7.2 Zabytki wpisane do gminnych ewidencji zabytków oraz objęte politykami ochronnymi planów zagospodarowania przestrzennego

Z punktu widzenia powiatowego programu opieki nad zabytkami znaczenie równie duże jak rejestr konserwatora zabytków posiada ewidencja zabytków. W oparciu bowiem o ewidencję sporządza się program. Przesądza o tym art. 21 ustawy o ochronie zabytków. Prowadzenie ewidencji jest zadaniem własnym samorządów gminnych (wójtów, burmistrzów i prezydentów miast).

Pozytywnym efektem podejmowania w przestrzeni publicznej powiatu wodzisławskiego dyskusji na temat stanu zachowania obiektów dziedzictwa kulturowego jest zwiększenie liczby gmin posiadających gminne programy opieki nad zabytkami, a także prowadzących gminne ewidencje zabytków. Zdecydowana większość samorządów (wszystkie z wyłączeniem Pszowa i Lubomi³⁵) prowadzi gminne ewidencje zabytków, ale w przypadku części z nich nie są one na bieżąco aktualizowane.

We wszystkich gminach przy okazji prac nad planami zagospodarowania przestrzennego określono przynajmniej najważniejsze z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego obiekty. Zdefiniowano dla nich także konkretne polityki ochronne. W gminach, w których założono i prowadzone są gminne ewidencje zabytków wskazano równocześnie obiekty podlegające ochronie.

W gminie Markłowice gminna ewidencja zabytków obejmuje 25 obiektów kubaturowych, przede wszystkim budynki mieszkalne z początku XX w., ale też dwa dziewiętnastowieczne dwory (jeden w Markłowicach Górnych, jeden w Markłowicach Dolnych), zabytkowe budynki szkół (dwa dziewiętnastowieczne, jeden z początku XX w.) oraz kościół pw. św. Stanisława biskupa i męczennika z lat 1914 – 16, który stanął na miejscu o wiele starszego drewnianego kościoła, który spłonął w 1910 r.

³⁵ Gmina Lubomia de facto nie prowadzi gminnej ewidencji zabytków, lecz bazuje na ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

W odniesieniu do dwóch obiektów: kościoła oraz neorenesansowego dworu, tzw. zameczku w Markłowicach Górnych gmina sugeruje wpisanie ich do rejestru zabytków.

Ponadto w ramach gminnej ewidencji zabytków funkcjonuje 12 obiektów małej architektury: cmentarz parafialny, pomnik Powstańców Śląskich z 1924 r. oraz dziesięć krzyży kapliczkowych z k. XIX i początku XX w., a także 2 zespoły zabytkowej zieleni w rejonie kościoła oraz tzw. zameczku.

Poza gminną ewidencją zabytków funkcjonuje jeszcze 31 obiektów kubaturowych oraz 6 obiektów małej architektury. W większości są to budynki mieszkalne z I i II ćwierci XX w., a także obiekty kultu religijnego jak współczesne krzyże przydrożne czy tzw. Sanktuarium w Markłowicach – Studzience z l. 30. XX w³⁶.

Zestawienie obiektów wg poszczególnych gmin przedstawiają tabele.

Tab. 4 Ważniejsze obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Markłowice

L.p.	Nazwa obiektu	Lokalizacja
MARKŁOWICE		
1.	Kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika	ul. Wyzwolenia
2.	Dawna szkoła, późniejsza siedziba urzędu gminy, a następnie przedszkole	ul. Wyzwolenia
3.	Zabudowania dawnego dworu i tzw. „Zameczek” wraz z przylegającymi pozostałościami parku	ul. Wyzwolenia
4.	Budynek szkoły nr 2	ul. Wiosny Ludów
5.	Budynek Szkoły nr 3	ul. Wyzwolenia
6.	Dawny dwór w Markłowicach Dolnych	ul. Oś. Kolorowe 13

Miasto Pszów nie prowadzi gminnej ewidencji zabytków. Z tego powodu ochronie podlegają jedynie obiekty wpisane do rejestru zabytków: barokowy kościół parafialny – bazylika mniejsza pw. Narodzenia NMP oraz zespół kalwarii w rejonie ul. Kalwaryjskiej. Dodatkowo w ewidencji zabytków wojewódzkiego konserwatora zabytków znajduje się jeszcze kaplica pw. Św. Krzyża wraz z drogą krzyżową przy kościele, budynek dawnej szkoły, a także budynki mieszkalne urzędników w rejonie ul. Karola Miarki.

Z informacji uzyskanych w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków wynika, że w chwili obecnej toczy się postępowanie administracyjne zmierzające do wpisania zabytkowych obiektów

³⁶ Program Opieki nad Zabytkami na terenie Gminy Markłowice – Gminna Ewidencja Zabytków, s. 85 – 168.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

KWK „Anna” w Pszowie do rejestru zabytków. Niestety wydaje się, że w mieście, w którym istnieje druga co do wielkości kolonia robotnicza z początku XX w. w powiecie wodzisławskim³⁷, fakt ten nie ma najmniejszego znaczenia, skoro samorząd nie tylko nie posiada opracowanego programu opieki nad zabytkami, ale nawet nie prowadzi gminnej ewidencji zabytków. Tymczasem obiekty zlokalizowane w rejonie tzw. Pszowskich Dołów, których pierwotnie było ponad sześćdziesiąt, mimo że współcześnie utraciły znaczenie zwartej osady urbanistycznej, są ważnym świadkiem przeszłości miasta, ziemi wodzisławskiej i całego Górnego Śląska, a także wspaniałym przykładem budownictwa patronackiego. Z tego powodu zasługują na ochronę i opiekę.

Tab. 5 Obiekty objęte ochroną na terenie gminy – miasta Pszów

L.p.	Nazwa obiektu	Lokalizacja
PSZÓW		
1.	Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych (obecnie pw. Narodzenia NMP)	ul. Bohaterów Westerplatte 1
2.	Kaplica pw. Świętego Krzyża i droga krzyżowa	ul. Bohaterów Westerplatte 1
3.	Budynek szkoły podstawowej	ul. Miarki
4.	Budynki mieszkalne urzędników	ul. Miarki 18, 20
5.	Zespół kalwarii	ul. Kalwaryjska

Na terenie gminy Lubomia znajduje się kilka cennych obiektów dziedzictwa kulturowego powiatu wodzisławskiego. Jednym z najważniejszych jest stanowisko archeologiczne – wczesnośredniowieczne grodzisko Gołęczyców w Lubomi, a także obiekty drewnianej architektury sakralnej: barokowa kaplica różańcowa w Bukowie, osiemnastowieczna kaplica pw. św. Jana Nepomucena w Lubomi. Z Syryni pochodzi również szesnastowieczny drewniany kościół św. Michała Archanioła w 1938 r. przeniesiony do Katowic-Brynowa, gdzie funkcjonuje do dzisiaj.

³⁷ P. Porwoł, *Osiedla robotnicze w Radlinie i Pszowie*, „Zabytki Powiatu Wodzisławskiego” 2005, s. 12.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

W ostatnim okresie teren gminy w związku z budową zbiornika Racibórz Dolny został poddany zakrojonej na szeroką skalę eksploracji archeologicznej, w trakcie której dokonano m.in. sensacyjnego odkrycia neolitycznej figurki glinianej z czwartego tysiąclecia przed naszą erą, nazwaną „Śląską Wenus”. Niestety w gminie Lubomia jak w soczewce skupiają się problemy związane z inwentaryzacją i ochroną obiektów zabytkowych. W rejestrze zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach nadal funkcjonują bowiem 2 obiekty od dawna już nieistniejące: dwór i oficyna dworska w Grabówce. Z całego założenia do naszych czasów dotrwał jedynie spichlerz, który obecnie służy jednemu z przedsiębiorców.

Rys. 24 Pozostałości dworu w Grabówce (gmina Lubomia)

Foto: A. Bartel, źródło: www.wikipedia.pl

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

Rys. 25 Widok dworu w Grabówce na starej fotografii

Tabl. 14

Źródło: „Z przeszłości czterech wsi” A. Wróbel, fot. F. Jasny,
za: <http://eksploratorzy.com.pl/viewtopic.php?f=76&t=16786>

Rys. 26 Osiemnastowieczny spichlerz w Grabówce (pozostałość założenia dworskiego) - stan z 2013 r.

Foto: W. Raczkowski

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Równocześnie poza rejestrem zabytków funkcjonuje cenna ze względu na formę architektoniczną osiemnastowieczna figura przydrożna Jana Nepomucena ufundowana przez rodzinę Lichnowskich. Rzeźba ta jest wyjątkowa ze względu na opracowanie postaci świętego, który opiera jedną ze stóp na kuli ziemskiej/globusie. Do przełomu 2013 i 2014 r. figura ta stała niezabezpieczona pod wiekowymi lipami w bezpośrednim sąsiedztwie drogi, a o stopniu zainteresowania nią przez właściwe służby konserwatorskie niech świadczy ilość warstw farby, którymi mieszkańcy wsi, w trosce o jej zachowanie, zdążyli pokryć nim doczekała się – dzięki środkom samorządowym – profesjonalnej konserwacji³⁸.

Rys. 27 Figura św. Jana Nepomucena w Grabówce – stan przed konserwacją

Źródło: Urząd Gminy Lubomia, www.lubomia.pl

³⁸ Podobna historia wiąże się z wpisaniem do rejestru barokowej figury Jana Nepomucena autorstwa Jana Melchiora Oesterreicha w 2004 r. Wojewódzki Konserwator Zabytków wpisał obiekt do rejestru zabytków dopiero po skargach na nieprofesjonalną konserwację figury zleconą przez proboszcza parafii Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śl., po tym gdy figurę przeniesiono z terenu cmentarza parafialnego w innej części miasta, gdzie groziło jej zniszczenie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 28 Figura św. Jana Nepomucena w Grabówce – stan po konserwacji

Foto: A. Marcisz.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

Tab. 6 Obiekty objęte ochroną na terenie gminy Lubomia

L.p.	Nazwa obiektu	Lokalizacja
LUBOMIA		
1.	Kaplica pod wezwaniem Matki Boskiej Bolesnej z XVIII wieku, drewniana	Buków – tzw. <i>Kaczy Rynek</i>
2.	Dwór z XIX wieku, murowany, klasycystyczny	Grabówka
3.	Oficyna dworska z XIX wieku, klasycystyczna	Grabówka
4.	Spichlerz dworski z przełomu XVIII i XIX w., murowany, trójkondygnacyjny, klasycystyczny	Grabówka
5.	Kaplica pod wezwaniem Świętego Jana Nepomucena z XVIII wieku drewniana na planie ośmioboku	Lubomia
6.	Stanowisko archeologiczne – wczesnośredniowieczne grodzisko ufortyfikowane z VII/VIII wieku	Lubomia - na wschód od szosy Lubomia – Rogów i ok. 800 m. w kierunku północno-wschodnim od miejscowej leśniczówki.
7.	Stanowisko archeologiczne – wczesnośredniowieczna osada obronna – grodzisko	Lubomia około 1,5 km na północny-wschód od miejscowej leśniczówki

Warto wyjaśnić, że w opinii przedstawiciela gminy wszystkie obiekty dziedzictwa kulturowego z terenu gminy, które powinny zostać ujęte w rejestrze zabytków zostały objęte taką formą ochrony. Jednocześnie w opinii tej samej osoby do rejestru powinny jeszcze zostać wpisane: stary cmentarz w Syryni, spichlerz w Bukowie, osiemnastowieczny kopiec graniczny, tzw. grób „Bordynowskiej Pani”, z którą wiąże się wiele legend (m.in. przekonanie, że w tym miejscu znajduje się grób Zofii Eleonory von Bodenhausen), a także – figura św. Jana Nepomucena z Grabówki.

Jak sugeruje Program Opieki nad Zabytkami na Terenie Gminy Godów – Gminna Ewidencja Zabytków na lata 2010 – 2014 w gminnej ewidencji zabytków Gminy Godów funkcjonuje łącznie 113 obiektów, w tym 63 obiekty kubaturowe oraz 50 obiektów małej architektury³⁹. Wśród tych pierwszych liczebnie dominują budynki mieszkalne głównie z początku XX w., nieco rzadziej

³⁹ Program Opieki nad Zabytkami na Terenie Gminy Godów – Gminna Ewidencja Zabytków na lata 2010 – 2014, s. 119 – 125.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

starsze⁴⁰, ale w ewidencji zostały uwzględnione również zabytki techniki, jak wieża wodna, służąca przy stacji uzdatniania wody w Godowie, budynek byłej stacji kolejowej z ok. 1913 r., zabudowania dawnych folwarków, wiadukt kolejowy na granicy Godowa i Łazisk, a także budynki byłego młyna.

Na uwagę zasługują również obiekty użyteczności publicznej, jak budynek Policji Województwa Śląskiego, siedziba dawnego urzędu celnego w Gołkowicach, budynki szkół, obiektów usługowych (karczmy) itp.

Bezdyskusyjnie najcenniejszymi obiektami zabytkowymi na terenie gminy Godów pozostają obiekty sakralne. Wśród nich najcenniejszymi są: piętnastowieczny drewniany kościół w Łaziskach, dziewiętnastowieczny drewniany kościół św. Anny w Gołkowicach, a także neobarokowy kościół ewangelicki w Gołkowicach z początku XX w. – świadectwo wielokulturowości ziemi wodzisławskiej, a także świątynie rodem z lat 30. XX w. w Skrzyszowie i Godowie, istniejące na miejscu o wiele starszych kościołów drewnianych, które nie dotrwały do naszych czasów.

Odrębnym rozdziałem są losy pałaców i obiektów dworskich na terenie gminy. Podobnie jak w przypadku gminy Lubomia, także w Godowie można zauważyć podstawowy problem w funkcjonowaniu systemu opieki nad zabytkami, a właściwie jej braku. Jeszcze w 2010 r. autorzy Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2010 – 2014 sugerowali, aby ten niszczący obiekt, wybudowany prawdopodobnie w XVIII w., którego ostatnim właścicielem był hr. Henryk Larisch z Moennichów wpisać do rejestru zabytków. Niestety w 2011 r. dwór⁴¹, tzw. Zomek, z powodu złego stanu technicznego został zburzony, a gmina utraciła jedyny obiekt typu rezydencjonalnego (tzw. zamek w Gołkowicach rozebrano już w latach 50. XX w.) a zarazem jeden z najciekawszych obiektów architektury na jej terenie.

⁴⁰ Por.: D. Jakubczyk, *Ocalmy od zapomnienia. Zanikająca architektura i przyroda gminy Godów w fotografii*, Godów 2013.

⁴¹ Tamże, s. 15.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

Rys. 29 Nieistniejący dwór, tzw. Zomek w Godowie

a)

b)

Źródło: Program Opieki nad Zabytkami na Terenie Gminy Godów – Gminna Ewidencja Zabytków na lata 2010 – 2014, s. 68 – 69.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

Autorzy Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Godów na lata 2010 – 2014 dostrzegają potrzebę wzmocnienia ochrony niektórych obiektów dziedzictwa kulturowego i sugerują dokonanie wpisu ich do rejestru zabytków. Propozycja taka dotyczy: kościołów katolickich w Godowie i Skrzyszowie, świątyni ewangelicko – augsburskiej w Gołkowicach, budynku dawnej stacji kolejowej w Godowie oraz wiaduktu kolejowego na granicy Godowa i Łazisk, a także budynku Szkoły Podstawowej w Łaziskach z 1927 r. wybudowanej w tzw. stylu belwederskim. Podobne sugestie formułowane są w odniesieniu do kilkunastu obiektów tzw. małej architektury, głównie krzyży, a także m.in. kaplicy Trójcy Przenajświętszej w Gołkowicach- Żabkowie.

Tab. 7 Ważniejsze obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Godów

L.p.	Nazwa obiektu	Lokalizacja
GODÓW		
1.	Kościół parafialny pw. świętej Anny z XIX w. (1878 r.) w Gołkowicach	ul. 1 Maja
2.	Kościół filialny (obecnie parafialny) pw. Wszystkich Świętych z XVI w. w Łaziskach	ul. Powstańców Śl. 124
3.	Kościół parafialny pw. św. Józefa w Godowie	ul. 1 Maja
4.	Kościół pw. św. Jana Nepomucena	ul. G. Morcinka 20
5.	Kościół pw. św. Michała Archanioła	Skrzyszów
6.	Kościół ewangelicko-augsburski w Gołkowicach	ul. Cmentarna
7.	Kapliczka przydrożna z XIX w.	ul. 1 Maja 120
8.	Kaplica Trójcy Przenajświętszej w Gołkowicach- Żabkowie	ul. 1 Maja/Graniczna
9.	Kapliczka	ul. Jana III Sobieskiego
10.	Kapliczka św. Jana Nepomucena	ul. 1 Maja
11.	Kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena	ul. Powstańców Śląskich
12.	Kaplica	ul. Wiejska
13.	Kaplica Najświętszego Serca Pana Jezusa	ul. Piotrowicka 45
14.	Krzyż przydrożny	ul. 1 Maja
15.	Krzyż przydrożny	ul. Dębiny
16.	Krzyż przydrożny z 1894 r.	ul. Polna
17.	Krzyż kamienny	ul. Piotrowicka 1
18.	Krzyż przydrożny z 1843 r.	ul. 1 Maja
19.	Krzyż przydrożny z 1901 r.	ul. Powstańców Śląskich

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

20.	Stanowisko archeologiczne – ogródek średniowieczny typu stożkowatego	ul. Powstańców Śl. 11
21.	Stanowisko archeologiczne – kopiec – grodzisko średniowieczne	Gołkowice
22.	Stodoła	ul. Cmentarna 7
23.	Kompleks zagrody ze stodołami drewnianymi	ul. Wiejska 40
24.	Budynek szkolny z przełomu XIX i XX w. w Krostoszowicach	ul. G. Morcinka 4
25.	Budynek szkolny z 1903 r. w Skrbeńsku	ul. K. Gałczyńskiego
26.	Budynek szkoły w stylu belwederskim z 1927 r. w Łaziskach	ul. Powstańców Śl. 151
27.	Dawna szkoła z l. 1902-1903 w Skrzyszowie	ul. 1 Maja
28.	Budynek szkoły z l. 30. XX w. w Skrzyszowie	ul. 1 Maja
29.	Dom mieszkalny	ul. Powstańców Śl. 2
30.	Dom mieszkalny	ul. 1 Maja 143
31.	Dom (dawny posterunek celny) w Gołkowicach	ul. Celna 29
32.	Zabudowania gospodarskie	ul. 1 Maja
33.	Zabudowania	ul. Szkolna 5, 7
34.	Zabudowania dworca PKP	nie określono
35.	Wiadukt kolejowy przy granicy z Łaziskami	nie określono
36.	Zabudowania	ul. Nowa 4, 9, 20
37.	Zabudowania	ul. 1 Maja 34, 91, 93, 95, 97, 102, 130
38.	Zabudowania gospodarskie	ul. G. Morcinka 14
39.	Zabudowania dawnego młyna	ul. Młyńska 2, 4
40.	Zabudowania – dom mieszkalny i stodoła	ul. Dworcowa 1
41.	Zabudowania	ul. Powstańców Śl. 29, 45, 55, 83, 84, 93, 95, 120, 136, 137, 155, 158, 162, 165, 213
42.	Zabudowania	ul. Piotrowicka 7, 33, 37, 61, 77
43.	Zabudowania gospodarskie	ul. Piotrowicka 82, 84
44.	Zabudowania folwarczne naprzeciw kościoła	nie określono
45.	Zabudowania i stodoły	ul. Powstańców Śl. 108
46.	Leśniczówka z pocz. XX w. w Łaziskach	ul. Leśna
47.	Zabudowania żeńskiego klasztoru Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP w Skrzyszowie z 1862 r.	ul. Powstańców Śl. 25

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

Na terenie Rydułtów zlokalizowane są dość liczne zabytki zabudowy sakralnej, mieszkaniowej i usługowej, a przede wszystkim zabytki techniki związane z dziewiętnasto- i dwudziestowieczną historią rozwoju przemysłowego najpierw osiedla, później gminy, a następnie miasta (od 1950 r.). W rejestrze zabytków wojewódzkiego konserwatora zabytków znajduje się zespół budynków szpitalny, zespół szybu wentylacyjnego III oraz budynek dawnej wagi przy szybie „Leon II”.

Miasto od 2013 r. prowadzi gminną ewidencję zabytków, w której umieszczono 62 obiekty: budynki mieszkalne, 2 kościoły: św. Jacka i św. Jerzego, dawne koszary wojskowe przy ul. Mickiewicza 21 – 23, budynek urzędu miejskiego, budynek stacji kolejowej oraz sąsiadujących z nim obiektów mieszkalnych, pozostałości dawnego założenia patronackiego, tzw. „Karlik” (dziewięć budynków na os. Karola), a także szpital, klasztor, przychodnię przy ul. K. Przerwy-Tetmajera oraz liczne obiekty usługowe (m.in. „Żydkowiec”, „U Szuły”, „Bieńkowiec-Barnabas”, „Ćmolowiec”, „Młyn Bezuch” i „Kaskadowiec”)⁴².

Ponadto w ewidencji znajdują się cztery zabytki techniki. Poza budynkiem dawnej wagi i szybu wentylacyjnego umieszczono w niej także dawną cegielnię Herzera oraz tunel kolejowy z poł. XIX w. o długości 727 m na trasie kolejowej do Raciborza. Jako pewnego rodzaju zabytek techniki można potraktować również stożek nr 1 hałdy kopalnianej KWK Rydułtowy – Anna o nazwie „Szarłota”. Ewidencją zabytków objęto również 25 obiektów kultu religijnego reprezentującego tzw. małą architekturę (krzyże i kaplice), w tym jeden unikatowy (podwójny) krzyż pokutny, a także cztery cmentarze, w tym były cmentarz ewangelicki.

Tab. 8 Ważniejsze obiekty w ewidencji zabytków miasta Rydułtowy

L.p.	Nazwa obiektu	Lokalizacja
RYDUŁTOWY		
1.	Budynek dawnej wagi przy szybie „Leon II” KWK „Rydułtowy - Anna”	ul. Leona
2.	Zespół budynków szpitalnych	ul. Plebiscytowa 47
3.	Szyb wentylacyjny III	ul. Pietrkowicka 32-34
4.	Budynek piecowni cegielni „Rydułtowy” 1898	ul. Bohaterów Warszawy 152D
5.	Kościół pw. św. Jerzego z plebanią i bud. gospodarczym oraz figurą św. Jerzego 1909 r.	ul. Plebiscytowa 9

⁴² Zał. nr 1 do zarządzenia Burmistrza Rydułtów nr 178.UR.P.2013 z dn. 19 sierpnia 2013 r., s. 1 – 2.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

6.	Kościół parafialny pw. św. Jacka	ul. św. Jacka 6
7.	Tunel kolejowy	pod ulicą Raciborską
8.	Pomnik Immaculaty z około 1855 r.	ul. Ofiar Terroru
9.	Kaplica kubaturowa pw. św. Jana Nepomucena z około 1900 r.	ul. Pietrkowicka przed nr 20
10.	Kaplica kubaturowa pw. św. Jana Nepomucena z około 1900 r.	ul. Urbana 13
11.	Kaplica kubaturowa i krzyż kamienny z pocz. XX w. na cmentarzu w Rydułtowach	ul. Spokojna
12.	Krzyż pokutny na terenie kościoła św. Jerzego	ul. Plebiscytowa 9
13.	Krzyż	ul. Ofiar Terroru obok nr 27
14.	Krzyż pokutny	u zbiegu ulic Radoszowskiej i Krzywoustego 91
15.	Drewniany krzyż przydrożny Męki Pańskiej z około 1900 r.	u zbiegu ulic Wodnej i Krzyżkowskiej 111
16.	Krzyż z kamiennym cokołem na dawnym cmentarzu w Rydułtowach z XIX/XX w.	ul. Ofiar Terroru
17.	Krzyż kamienny	ul. Radoszowska/ św. Jacka
18.	Krzyż z 1897 r.	ul. Przerwy – Tetmajera
19.	Krzyż kamienny 1886 r.	ul. Radoszowska w polu
20.	Krzyż kamienny z 1909 r.	ul. Raciborska 479
21.	Krzyż kamienny z około 1873 r. (1875 r.)	u zbiegu ulic Raciborskiej i Piecowskiej
22.	Krzyż kamienny z około 1900 r.	u zbiegu ulic Raciborskiej i Tuwima
23.	Krzyż z kamienia na cmentarzu parafialnym (oś. Orłowiec) z około 1900 r.	ul. ks. Szyszki
24.	Kamienny krzyż Męki Pańskiej na rynku obok kościoła z około 1855 r.	ul. Ofiar Terroru
25.	Krzyż kamienny z około 1900 r.	u zbiegu ulic Bohaterów Warszawy i Narutowicza
26.	Krzyż z 1936 r.	ul. Strzody
27.	Plebania i bud. gospodarczy przy kościele św. Jacka z lat 30. XX w.	ul. św. Jacka 6
28.	Krzyż kamienny	ul. Szczerbicka 29
29.	Budynki mieszkalne i mieszkalno-usługowe	ul. Mickiewicza 21 i 23
30.	Budynek dawnej szkoły, ob. biblioteka	ul. Mickiewicza 33
31.	Budynek ZGK (dawna karczma)	ul. Raciborska 150
32.	Budynek młyna	ul. Raciborska 223
33.	Budynki mieszkalne i mieszkalno-usługowe z k. XIX w. oraz początku XX w., kilka w stylu modernistycznym (l. 20. – 30. XX w.)	ul. Raciborska 244, 403, 433, 440-444
34.	Budynek USC	ul. Raciborska 369

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

35.	Budynki mieszkalne i mieszkalno-usługowe	ul. Ofiar Terroru 1, 14, 20, 33, 39, 41, 43, 45, 47, 49, 56, 62, 70, 78, 80, 81
36.	Budynek byłego kina	ul. Ofiar Terroru 40
37.	Budynek dworca kolejowego	ul. Ofiar Terroru 91
38.	Budynek Urzędu Miasta	ul. Ofiar Terroru 36
39.	Budynek poczty	ul. Ofiar Terroru 89
40.	Budynek klasztoru	ul. Plebiscytowa 2
41.	Budynek mieszkalno-usługowy	ul. Plebiscytowa 5
42.	Budynek mieszkalny	ul. Radoszowska 38
43.	Budynki mieszkalne i mieszkalno-usługowe	ul. Traugutta 243, 267, 273, 278, 291, 295
44.	Budynki mieszkalne i mieszkalno-usługowe	ul. Obywatelska 42, 46, 50, 58
45.	Budynek mieszkalny	ul. Piecowska 34
46.	Budynki mieszkalne	ul. Barwna 1, 6
47.	Budynek mieszkalny	ul. Kordeckiego 41
48.	Budynek mieszkalno-usługowy	ul. Bema 5
49.	Budynki mieszkalne	oś. Karola 11, 12, 14-20
50.	Budynek N.Z.O.Z.	ul. Przerwy-Tetmajera 150
51.	Budynek mieszkalno-usługowy	ul. Szczerbicka 54
52.	Budynek mieszkalny	ul. Barcioka 17
53.	Budynek mieszkalny	ul. Słowicza 2, 5
54.	Budynek szkoły z l. 1935-37	ul. Skalna 1
55.	Cmentarz rzymskokatolicki	ul. Spokojna
56.	Cmentarz rzymskokatolicki	ul. św. Jacka
57.	Nieczynny cmentarz ewangelicki	ul. Barcioka
58.	Nieczynny cmentarz przy kościele św. Jerzego	ul. Ofiar Terroru

Zgodnie z informacją Urzędu Miasta samorząd Rydułtów podjął w 2012 r. starania na rzecz wpisania do rejestru zabytków stożka nr 1 hałdy kopalnianej przy KWK Rydułtowy – Anna, popularnej „Szarloty.

Ze względu na dużą wartość historyczną do rejestru winny zostać wpisane także: tunel kolejowy, kościół pw. św. Jerzego oraz zespół budynków mieszkalnych dawnego osiedla patronackiego (ob. Osiedle Karola).

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

Gmina Mszana była jednym z pierwszych samorządów powiatu wodzisławskiego dysponujących programem opieki nad zabytkami, a także ewidencją zabytków. W 2014 r. przystąpiono do aktualizacji tych dokumentów. Wśród najważniejszych zabytków na terenie gminy należy wymienić przede wszystkim uwzględnione w rejestrze zabytków: klasycystyczny budynek dawnej plebanii oraz szkołę w Połomi, a także chronione politykami ochronnymi planów zagospodarowania przestrzennego kościoły w Mszanie i Połomi wraz z sąsiadującymi cmentarzami. Obiekty te mimo bowiem obecnej formy, prezentują dużą wartość historyczną jako „spadkobiercy” wcześniejszych świątyni drewnianych. Ponadto kościół w Mszanie rodem z końca XIX w. prezentuje interesującą neogotycką formę, rzadko obecną na terenach wiejskich powiatu wodzisławskiego. Z wymienionych powodów kościół w Mszanie powinien zostać wpisany do rejestru zabytków.

Tab. 9 Obiekty objęte ochroną na terenie gminy Mszana

L.p.	Nazwa obiektu	Lokalizacja
MSZANA		
1.	Kapliczka – grotta NMP z 1957 r.	ul. Leśna 25
2.	Kapliczka słupowa z figurą NMP 1900-1920 r.	ul. Leśna 44
3.	Kapliczka domkowa 1950-1960 r.	ul. Folwark
4.	Kaplica św. Jana Nepomucena 1890-1900 r.	ul. Wiejska 71
5.	Kaplica architektoniczna z 1870 r.	ul. Szkolna/ks. Pisuli
6.	Zabudowa dawnego folwarku 1880-1900 r.	ul. Wiejska
7.	Kapliczka z około 1800 r.	ul. Mickiewicza 107
8.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1909 r.	ul. Mickiewicza 137
9.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1920 r.	ul. Mickiewicza 141
10.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1908 r.	ul. 1 Maja/Akacjowa
11.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1898 r.	u. Kopernika 49
12.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1892 r.	ul. 1 Maja 152
13.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1891 r.	ul. 1 Maja 178
14.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1922 r.	ul. Mickiewicza 51
15.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1909 r.	ul. Mickiewicza 103/ Spacerowa
16.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1912 r.	ul. Skrzyszowska/ Konopnickiej
17.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1938 r.	ul. Wodzisławska/Chabrowa
18.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1885 r.	ul. Centralna

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

19.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1885 r.	ul. Centralna 200
20.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1904 r.	ul. Folwark (w pobliżu nr 50)
21.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1876 r.	ul. Szkolna 48
22.	Krzyż kapliczkowy przydrożny z 1913 r.	ul. Szybowa 4
23.	Krzyż kapliczkowy przydrożny 1890-1910 r.	ul. Wodzisławska 60
24.	Krzyż kapliczkowy przydrożny 1890-1910 r.	ul. 1 Maja 46
25.	Krzyż kapliczkowy cmentarny z 1892 r.	ul. Mickiewicza 88
26.	Krzyż kapliczkowy cmentarny z 1871 r.	ul. Centralna/ Szkolna
27.	Krzyż kapliczkowy 1890-1910 r.	ul. Centralna 1/ Wolności
28.	Krzyż kapliczkowy 1890-1910 r.	ul. Centralna 22
29.	Krzyż kapliczkowy z 1884 r.	ul. Wiejska/ Morcinka
30.	Krzyż kapliczkowy z 1884 r.	ul. Mickiewicza 88
31.	Krzyż kapliczkowy z 1905 r.	ul. Wiejska 95/ Leśna
32.	Krzyż kapliczkowy z 1876 r.	ul. Centralna/ Szkolna
33.	Krzyż kapliczkowy z 1871 r.	ul. Szkolna (w pobliżu nr 13)
34.	Krzyż kapliczkowy z 1887 r.	ul. Wolności 72
35.	Krzyż kapliczkowy z 1905 r.	ul. Wolności/ Wiejska
36.	Krzyż kapliczkowy z około 1950 r.	ul. Folwark
37.	Krzyż kapliczkowy z 1853 r., 1955 r.	ul. Centralna/ Szkolna
38.	Krzyż kapliczkowy przydrożny 1893 r.	ul. Mickiewicza 160
39.	Krzyż kapliczkowy przydrożny 1893 r., 1887 r., 1916 r.	ul. Moszczeńska/ Wodzisławska, Moszczeńska (obok nr 15)
40.	Krzyż cmentarny z 1902 r.	ul. Mickiewicza 88
41.	Krzyż przydrożny z około 1950 r.	ul. Mickiewicza 154
42.	Krzyż przydrożny 1999-2000 r.	ul. Skrzyszowska/ 1 Maja
43.	Kościół parafialny z 1898 r., odbudowany po 1945 r.	ul. Mickiewicza 88
44.	Kościół 1947-1951 r.	ul. Szkolna/ Centralna
45.	Kolumna Maryjna z 1853 r.	ul. Centralna/ Szkolna
46.	Kolumna z figurą św. Jana Nepomucena z 1876 r.	ul. Centralna/ Szkolna
47.	Budynek dawnej plebani 1800-1829 r.	ul. Centralna/ Szkolna
48.	Budynek mieszkalny 1950-1960 r.	ul. 1 Maja 19
49.	Budynek mieszkalny 1880-1900 r.	ul. Kopernika 43
50.	Budynek mieszkalny 1880-1900 r.	ul. 1 Maja 34, 51
51.	Budynek mieszkalny 1890-1910 r.	ul. 1 Maja 64, 124, 131, 155 216
52.	Budynek mieszkalny 1900-1920 r.	ul. 1 Maja 129

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

53.	Budynek mieszkalny 1890-1900 r., 1900-1920 r. (przebudowany), 1890-1910 r.	ul. Mickiewicza 4, 17, 34
54.	Budynek mieszkalny 1900-1920 r. (przebudowany), 1890-1910 r., 1880-1900 r.	ul. Mickiewicza 52, 62, 67
55.	Budynek mieszkalny 1900-1920 (przebudowany), 1920-1930 (przebudowany), 1900-1920 r.	ul. Mickiewicza 68, 75, 78
56.	Budynek mieszkalny 1920-1930 r. (przebudowany)	ul. Moszczeńska 17
57.	Budynek mieszkalny 1890-1910 r. (odnowiony)	ul. Tuskerka 7
58.	Budynki mieszkalne 1890-1920 r.	ul. Centralna 29, 35, 90
59.	Budynek mieszkalny 1900-1910 r.	ul. Centralna 72
60.	Budynek mieszkalny 1890-1900 r.	ul. Centralna 82
61.	Budynek mieszkalny 1900-1920 r.	ul. Centralna 108
62.	Budynek mieszkalny 1910-1930 r.	ul. Centralna 258
63.	Zabudowa mieszkalno-gospodarcze 1890-1910 r. (przebudowana)	ul. Centralna 118, 124, 146
64.	Budynki dawnej szkoły 1890-1900	ul. Centralna 93, 95
65.	Budynek mieszkalny – dawna leśniczówka 1900-1920 r.	ul. Leśna
66.	Budynek mieszkalny 1920-1930	ul. Morcinka 1
67.	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ul. Morcinka 25
68.	Budynek mieszkalno-gospodarczy 1890-1900 r.	ul. Wiejska 25, 49, 63
69.	Budynek mieszkalny 1920-1930 r. (przebudowany)	ul. Wiejska 91
70.	Budynek mieszkalny 1890-1910	ul. Konopnickiej 3
71.	Gospodarstwo 1900 – 1920 (utrata wartości)	ul. Leśna 35
72.	Budynek mieszkalny 1940 – 60	ul. Leśna 44

Miasto Wodzisław Śl. jest centralnym ośrodkiem i jedynym miastem historycznym ziemi wodzisławskiej. To jego krajobraz kulturowy w dużej mierze stanowi dominantę krajobrazu całego powiatu. To w Wodzisławiu Śl. znajduje się najwięcej zabytków nieruchomych, w tym obiekty, które przez wieki pełniły ważne funkcje nie tylko dla mieszkańców miasta, ale oddziaływały również na sąsiednie miejscowości, zwłaszcza te będące częścią Wodzisławskiego Państwa Stanowego.

Na terenie miasta znajdują się zabytki reprezentujące większość typów obiektów podlegających ochronie. Mamy więc do czynienia z cennymi obiektami architektury sakralnej, z obiektami rezydencjonalnymi, zabytkami techniki i architektury przemysłowej, założeniami parkowo –

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

pałacowymi, kamienicami mieszczańskimi i obiektami usługowymi i użyteczności publicznej, a także przekształconymi w toku dziejów obiektami architektury obronnej. Zabytkiem jest również samo staromiejskie założenie Wodzisławia Śl. Z tego m.in. powodu miasto jako jedno z pierwszych dysponowało gminną ewidencją zabytków, która w 2013 r. została zaktualizowana i poddana zaopiniowaniu przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W ewidencji znajduje się 149 obiektów kubaturowych oraz 79 obiektów małej architektury.

Tab. 10 Obiekty w ewidencji zabytków miasta Wodzisław Śląski

L.p.	Nazwa obiektu	Lokalizacja
WODZISŁAW ŚLĄSKI		
L.p.	OBIEKT	ADRES
1.	APTEKA SCHLIWY, OBECNIE DOM MIESZKALNY	UL. APTECZNA 1
2.	ROZLEWNIĄ WÓD MINERALNYCH, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNY	UL. APTECZNA 2
3.	ZAPLECZE KAMIENICY MIESZCZAŃSKIEJ PRZYRYNKOWEJ, OBECNIE DOM MIESZKALNY	UL. APTECZNA 4
4.	DOM MIESZKALNY	UL. BATALIONÓW CHŁOPSKICH 3
5.	DOM MIESZKALNY, OBECNIE DOM MIESZKALNO – USŁUGOWY	UL. BATALIONÓW CHŁOPSKICH 51
6.	DOM MIESZKALNY SPEDYTORA JULIUSA JULIUSBURGA, RESTAURACJA, OBECNIE BUDYNEK STAROSTWA POWIATOWEGO	UL. BOGUMIŃSKA 2
7.	DOM PRZEZNACZONY NA SIEROCINIEC ZYGFRYDA AUFRECHTA, SZKOŁA, OBECNIE STACJA SANITARNO - EPIDEMIOLOGICZNA	UL. BOGUMIŃSKA 3
8.	SĄD, OBECNIE BUDYNEK URZĘDU MIASTA	UL. BOGUMIŃSKA 4
9.	WIĘZIENIE, OBECNIE BUDYNEK URZĘDU MIASTA	UL. BOGUMIŃSKA 4A
10.	BUDYNEK PORTIERNI W ZESPOLE SANATORIUM, OBECNIE BUDYNEK WOJEWÓDZKIEGO SZPITALA CHORÓB PŁUC	UL. BRACKA 13
11.	PAWILON SANATORIUM, OBECNIE BUDYNEK WOJEWÓDZKIEGO SZPITALA CHORÓB PŁUC	UL. BRACKA 13
11a	BUDYNEK GOSPODARCZY PRZY ZESPOLE SANATORYJNYM	UL. BRACKA 13
11b	KOTŁOWNIA PRZY ZESPOLE SANATORYJNYM	UL. BRACKA 13
12.	DOM MIESZKALNY PERSONELU MEDYCZNEGO W ZESPOLE SANATORIUM, OBECNIE DOM MIESZKALNY PRZY WOJEWÓDZKIM SZPITALU CHORÓB PŁUC	UL. BRACKA 13
13.	WILLA LEKARZY SANATORIUM, OBECNIE BUDYNEK WOJEWÓDZKIEGO SZPITALA CHORÓB PŁUC	UL. BRACKA 13
14.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY RZYMSKO – KATOLICKI POD WEZWANIEM ŚW. MARII MAGDALENY	UL. BOLESŁAWA CHROBREGO 106
15.	DOM MIESZKALNY	UL. BOLESŁAWA CHROBREGO 232
16.	WILLA, DOM MIESZKALNY	UL. CZYŻOWICKA 27
17.	DOM MIESZKALNY	UL. CZYŻOWICKA 35
18.	„FAMILOK” PRZEZNACZONY DLA PRACOWNIKÓW KOPALNI „EMMA”, OBECNIE DOM MIESZKALNY WIELORODZINNY	UL. DĘBOWA 39
19.	„FAMILOK” PRZEZNACZONY DLA PRACOWNIKÓW KOPALNI „EMMA”, OBECNIE DOM MIESZKALNY	UL. DĘBOWA 41

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

L.p.	OBIEKT	ADRES
	WIELORODZINNY	
20.	BUDYNEK GŁÓWNY DWORCA PKP	UL. DWORCOWA 2A
21.	WIEŻA CIŚNIEŃ W ZESPOLE ZABUDOWAŃ DWORCA PKP	UL. DWORCOWA 2A
22.	BUDYNEK GOSPODARCZY W ZESPOLE ZABUDOWAŃ DWORCA PKP	UL. DWORCOWA 2B
23.	WIADUKT	SKRZYŻOWANIE ULIC: GÓRNA / KRĘTA
24.	ZAMECZEK – LEŚNICZÓWKA EDUARDA BRAUNSA, RESTAURACJA, GALERIA WIEŻA ROMANTYCZNA	UL. GRODZISKO
25.	DOM MIESZKALNY	UL. GRODZISKO 9
26.	DOM MIESZKALNY	UL. ŚW. JANA 13
27.	DOM MIESZKALNY	UL. ŚW. JANA 15
28.	DOM MIESZKALNO - USŁUGOWY	SKRZYŻOWANIE ULIC: ŚW. JANA 17 / APTECZNA 3
29.	DOM MIESZKALNY	UL. ŚW. JANA 19
30.	DOM MIESZKALNY	UL. ŚW. JANA 21
31.	DOM MIESZKALNY	UL. ŚW. JANA 23
32.	DOM MIESZKALNY	UL. KS. KARD. BOLESŁAWA KOMINKA 11
33.	KAMIENICA PROKOPA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KSIĘŻNEJ KONSTANCJI 1
34.	DOM MIESZKALNY	UL. KSIĘŻNEJ KONSTANCJI 2
35.	KAMIENICA ALOSZEGO SITKO (Z GORZYC), SKLEP BANKO (ELEKTRYCZNY I TECHNICZNY), OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KSIĘŻNEJ KONSTANCJI 8
36.	DOM PERŁÓW, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KSIĘŻNEJ KONSTANCJI 9
37.	KAMIENICA LEWIŃSKICH, DRA KARLA PIENTKI, OBECNIE BUDYNEK USŁUGOWO – MIESZKALNY	UL. KSIĘŻNEJ KONSTANCJI 14
38.	KAMIENICA PAULA NOWAKA, SKLEP KOLONIALNY, SKLEP ROLNICZY, OBECNIE BUDYNEK USŁUGOWO - MIESZKALNY	UL. KSIĘŻNEJ KONSTANCJI 17
39.	KAMIENICA EMANUELA KATZA, RESTAURACJA MICHALKÓW, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KSIĘŻNEJ KONSTANCJI 18
40.	KAMIENICA BANKO, GUMIŃSKICH, OBECNIE BUDYNEK USŁUGOWO - MIESZKALNY	UL. KSIĘŻNEJ KONSTANCJI 19
41.	DOM MIESZKALNY	UL. KONWALIOWA 8
42.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY RZYSKO – KATOLICKI POD WEZWANIEM WNIĘBOWZIĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARI PANNY	UL. KOŚCIELNA 1

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

L.p.	OBIEKT	ADRES
43.	DOM MIESZKALNY	SKRZYŻOWANIE ULIC: KOŚCIELNA 2 / SĄDOWA
44.	DOM MIESZKALNY	UL. KOŚCIELNA 4
45.	DOM MIESZKALNY	UL. KOŚCIELNA 8
46.	DOM MIESZKALNY	UL. KOŚCIELNA 10
47.	KAMIENICA „DOM RZĄDKU”, KAMIENICA RZEŹNIKA JOSEPHA GUZY, OBECNIE BUDYNEK USŁUGOWO - MIESZKALNY	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 1
48.	OBIEKT GOSPODARCZY W ZESPOLE PAŁACU, OBECNIE STACJA TRANSFORMATOROWA	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 2
49.	PAŁAC GUIDO BALDA JÓZEFA VON DIETRICHSEINA, MAGISTRAT, OBECNIE MUZEUM MIEJSKIE I URZĄD STANU CYWILNEGO	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 2
50.	POCZTA	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 4
51.	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 5
52.	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 8
53.	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA CHROSKOWIEC, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 11
54.	KAMIENICA WILCZOKA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 13
55.	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 14
56.	HOTEL „GERMANIA” FUNDACJI WILCZOK, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 15
57.	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA RODU KAŁUŻA, KAMIENICA KUBSZÓW, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 18 - 18A
58.	WILLA – PAŁACYK, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 19
59.	WILLA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. KS. PŁK. WILHELMA KUBSZA 28B
60.	DOM MIESZKALNY, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO USŁUGOWY	UL. JÓZEFA MICHAŁSKIEGO 6 - 8
61.	MAGAZYN I SILOS ZBOŻOWY W ZESPOLE MŁYNA	UL. JÓZEFA MICHAŁSKIEGO 10
61a	MŁYNA PAROWY W ZESPOLE MŁYNA	UL. JÓZEFA MICHAŁSKIEGO 10
61b	BUDYNEK MIESZKALNO – ADMINISTRACYJNY W ZESPOLE MŁYNA	UL. JÓZEFA MICHAŁSKIEGO 10
62.	KOŚCIÓŁ KLASZTORNY POD WEZWANIEM TRÓJCY ŚWIĘTEJ, OBECNIE KOŚCIÓŁ EWANGELICKI	SKRZYŻOWANIE ULIC MINORYTÓW / SĄDOWA 3
63.	KINO, OBECNIE BUDYNEK USŁUGOWY	UL. MINORYTÓW 1

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

L.p.	OBIEKT	ADRES
64.	DOM LUKASÓW, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	SKRZYŻOWANIE ULIC MINORYTÓW 11 / KRÓTKA / KSIĘŻNEJ KONSTANCJI
65.	CHAŁUPA – DOM MIESZKALNO - GOSPODARCZY	UL. MŁODZIEŻOWA 171
66.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY RZYMSKO – KATOLICKI POD WEZWANIEM PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO	UL. IGNACEGO PADEREWSKIEGO 198
67.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY RZYMSKO – KATOLICKI POD WEZWANIEM NAJSWIĘTSZEGO SERCA PANNY MARI	UL. PAŁACOWA 5
68.	SCHRONISKO DLA SIÓSTR, KAPLICA Z WILLĄ, OBECNIE DOM REKOLEKCYJNY NR 2	UL. PAŁACOWA 49
69.	PAŁAC GUSTAWA VON RUFFER I GABRIELLI DE RUFFER Z DOMU HENCKEL DONNERSMARCK, OBECNIE DOM REKOLEKCYJNY NR 1	UL. PAŁACOWA 53
70.	STAJNIE I BUDYNKI GOSPODARCZE ZESPOŁU PAŁACOWEGO	UL. PAŁACOWA 71
71.	WILLA EDWARDA RUSZCZA, OBECNIE PUBLICZNE PRZEDSZKOLE NR 1	UL. KS. PAWŁA POŚPIECHA 7
72.	PLEBANIA PRZY KOŚCIELE EWANGELICKO – AUGSBURSKIM, OBECNIE DOM MIESZKALNY	UL. KS. PAWŁA POŚPIECHA 1
73.	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA, OBECNIE BUDYNEK USŁUGOWY	UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 3
74.	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 9
75.	WILLA, DOM MIESZKALNY	UL. PSZOWSKA 2
76.	WILLA, DOM MIESZKALNY	UL. PSZOWSKA 17
77.	WILLA, DOM MIESZKALNY	UL. PSZOWSKA 19
78.	WILLA, DOM MIESZKALNY	UL. PSZOWSKA 21
79.	DOM MIESZKALNY	UL. RADLIŃSKA 14
80.	DOM MIESZKALNY, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RADLIŃSKA 112
81.	DOM MIESZKALNY	UL. RADLIŃSKIE CHAŁUPKI 16
82.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY RZYMSKO – KATOLICKI POD WEZWANIEM MATKI BOSKIEJ WSZECHPOŚREDNICZKI ŁASK I ŚW. ANTONIEGO Z PADWY	UL. KS. ANTONIEGO ROBOTY 6
83.	BROWAR, OBECNIE BUDYNEK USŁUGOWY	UL. KS. ANTONIEGO ROBOTY 8
84.	DOM MIESZKALNY DLA PRACOWNIKÓW KOLEI, OBECNIE DOM MIESZKALNY	UL. RYBNICKA 2
85.	DOM MIESZKALNY DLA PRACOWNIKÓW KOLEI, OBECNIE DOM MIESZKALNY WIELORODZINNY	UL. RYBNICKA 4
86.	DOM MIESZKALNY DLA PRACOWNIKÓW KOLEI, OBECNIE DOM MIESZKALNY WIELORODZINNY	UL. RYBNICKA 6
87.	DOM MIESZKALNY, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO	UL. RYBNICKA 71

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

L.p.	OBIEKT	ADRES
	- USŁUGOWY	
88.	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA „DOMINIUM”, KAMIENICA NIESLERÓW, SKLEP KOLONIALNY, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 1
89.	BROWAR KATZÓW, KSIĘGARNIA ZARZECKICH, OBECNIE BUDYNEK USŁUGOWO - MIESZKALNY	UL. RYNEK 2
90.	BROWAR KATZÓW, DROGERIA JÓZEFA MICHAŁSKIEGO, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 3
91.	BROWAR KATZÓW, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 4
92.	KAMIENICA RODU COHN, DESTYLATORNIA WÓDEK I LIKIERÓW, KAMIENICA WIKTORA KOPCA, RESTAURACJA JANA WYLEŻYCHA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 5
93.	KAMIENICA GUMIŃSKICH, KAMIENICA SALOMONA REICHA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 6
94.	KAMIENICA GUMIŃSKICH, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 7
95.	DOM ASCHERA CONHA, RESTAURACJA OPITZA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 8
96.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 9
97.	KAMIENICA LOEWLA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 10
98.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 11
99.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 12
100.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 13
101.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 14
102.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 15
103.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 16
104.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 17
105.	DOM MIESZKALNY	UL. RYNEK 18
106.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 19
107.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 20
108.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 21
109.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 22
110.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 22A
111.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 23
112.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 24

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

Lp.	OBIEKT	ADRES
113.	KAMIENICA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 25
114.	RATUSZ, DOM LOEBINGERA, GOŚCINIEC RICHARDA MARCOLA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 26
115.	HOTEL „KEISERHOFF” PAULA GAERTTNERA, HOTEL AUGUSTA ŚLANINY, HOTEL „PIAST”, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 27
116.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 28
117.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 29
118.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. RYNEK 30
119.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. SĄDOWA 2
120.	KLASZTOR O.O. FRANCISZKANÓW, OBECNIE SĄD I PROKURATURA	UL. SĄDOWA 1
121.	DOM MIESZKALNY WIELORODZINNY	UL. SĄDOWA 4
122.	ZESPÓŁ ZABUDOWY SZKOLNO - PRZEDSZKOLNEJ NR 3	UL. MARIII CURIE-SKŁODOWSKIEJ 3
123.	DOM MIESZKALNY	UL. MARIII CURIE-SKŁODOWSKIEJ 9D
124.	MŁYN WODNY „UCHERKA”, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. JULIUSZA SŁOWACKIEGO 2
125.	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA POŁOMSKICH, KAMIENICA RODU BANKO, OBECNIE DOM MIESZKALNY WIELORODZINNY	UL. JULIUSZA SŁOWACKIEGO 4
126.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. ŚREDNIA 2
127.	APTEKA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. WINCENTA STYCZYŃSKIEGO 2
128.	KAMIENICA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNY WIELORODZINNY	SKRZYŻOWANIE ULIC: WINCENTA STYCZYŃSKIEGO 3 / KOŚCIELNA
129.	DOM GIMPLA WOHLA, SZPITAL, OBECNIE DOM MIESZKALNY WIELORODZINNY	UL. WINCENTA STYCZYŃSKIEGO 4
130.	KAMIENICA BOROMEUSZEK, OBECNIE DOM MIESZKALNY WIELORODZINNY	SKRZYŻOWANIE ULIC: WINCENTA STYCZYŃSKIEGO 6 / KOŚCIELNA
131.	WILLA DR MENDEGO, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	PLAC ŚWIĘTEGO KRZYŻA 2
132.	SZKOŁA Powszechna, OBECNIE ZESPÓŁ SZKÓŁ W WODZISŁAWIU	UL. SZKOLNA 1
133.	BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. TARGOWA 1
134.	SYNAGOGA, DOM POWSTAŃCA, KINO, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	SKRZYŻOWANIE ULIC: TARGOWA 5 / ZAMKOWA
135.	URZĄD SKARBOWY, OBECNIE BUDYNEK	SKRZYŻOWANIE ULIC:

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

L.p.	OBIEKT	ADRES
	MIESZKALNO - USŁUGOWY	WAŁOWA 2 / KSIĘŻNEJ KONSTANCJI
136.	DOM RODZINY MUSIOŁ, OBECNIE DOM MIESZKALNY	UL. WAŁOWA 4
137.	DOM MIESZKALNY	UL. WAŁOWA 17
138.	KAMIENICA AUGUSTA GRZONKI, DOM MIESZKALNY WIELORODZINNY	UL. WAŁOWA 19
139.	PIERWSZY BŁOK MIESZKALNY SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. WAŁOWA 22
140.	DOM MIESZKALNY	UL. WAŁOWA 23
141.	SZPITAL MIEJSKI, OBECNIE POWIATOWE CENTRUM POMOCY RODZINIE W WODZISŁAWIU ŚLĄSKIM	UL. WAŁOWA 28
142.	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. WAŁOWA 33
143.	DOM MIESZKALNY, OBECNIE KANCELARIA KOMORNICZA, II ZESPÓŁ KURATORSKIEJ SŁUŻBY SĄDOWEJ	UL. WAŁOWA 39
144.	WILLA, DOM MIESZKALNY	UL. WAŁOWA 43
145.	BUDYNEK ZESPOŁU FABRYKI KONCENTRATÓW SPOŻYWCZYCH, OBECNIE BUDYNEK USŁUGOWY	UL. WAŁOWA 49
146.	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. WAŁOWA 55
147.	WILLA, OBECNIE DOM MIESZKALNY	UL. WOLNOŚCI 24
148.	DWÓR FRIDRICH A WILHELMA HIRSCHA, ZAKŁAD WYCHOWAWCZO - OPIEKUŃCZY, SZPITAL POŁOWY, PRZEJŚCIOWY OBÓZ JENIECKI, SIEROCINIEC, OBECNIE DOM POMOCY SPOŁECZNEJ	UL. WOLNOŚCI 35
149.	BUDYNEK PRAWDOPODOBNIENIE Z ZESPOŁU ZABUDOWY PAŁACOWEJ, BROWAR, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNO - USŁUGOWY	UL. ZAMKOWA 1

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

Obiekty małej architektury wpisane do gminnej ewidencji zabytków miasta Wodzisław Śl.:

L.p.	OBIEKT	ADRES
150.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM ŚW. JANA NEPOMUCENA	UL. BATALIONÓW CHŁOPSKICH 1
151.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM ŚW. TERESY OD DZIECIĄTKA JEZUS	UL. BOGUMIŃSKA 42
152.	KAPLICZKA SŁUPOWA Z FIGURĄ MATKI BOSKIEJ	UL. JÓZEFA CHELMOŃSKIEGO 54
153.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM ŚW. JANA NEPOMUCENA	UL. BOLESŁAWA CHROBREGO 24
154.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ NA TERENIE KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO RZYMSKO - KATOLICKIEGO PW. MARII MAGDALENY	UL. BOLESŁAWA CHROBREGO 106
155.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ NA TERENIE KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO RZYMSKO - KATOLICKIEGO PW. MARII MAGDALENY	UL. BOLESŁAWA CHROBREGO 106
156.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. BOLESŁAWA CHROBREGO 214
157.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. BOLESŁAWA CHROBREGO 309
158.	KRZYŻ DREWNIANY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA	SKRZYŻOWANIE ULIC: CZYŻOWICKA / STAROMIEJSKA / ŻWIRKI I WIGURY
159.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM ŚW. URBANA	UL. JAROSŁAWA DĄBROWSKIEGO 71
160.	KAPLICZKA SŁUPOWA POD WEZWANIEM MATKI BOSKIEJ	UL. IGNACEGO DASZYŃSKIEGO 1
161.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. DŁUGA 8
162.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM MATKI BOSKIEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ	UL. DŁUGA 17
163.	KAPLICZKA SŁUPOWA Z OBRAZEM MATKI BOSKIEJ BOGUCICKIEJ	UL. GRODZISKO
164.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	SKRZYŻOWANIE ULIC: JASTRZĘBSKA / STEFANA CZARNIECKIEGO
165.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. JASTRZĘBSKA 32
166.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. JASTRZĘBSKA 153
167.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ ŚW. JADWIGI	SKRZYŻOWANIE ULIC: KARKOSZKA / CZYŻOWICKA

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

L.p.	OBIEKT	ADRES
168.	CMENTARZ PARAFIALNY PARAFII RZYMSKO – KATOLICKIEJ POD WEZWANIEM WNIEBOWZIECIA NAJSWIETSZEJ MARIJ PANNY	UL. KOŚCIELNA 1
169.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM MATKI BOSKIEJ Z DZIECIĄTKIEM	UL. KOŚCIELNA 1
170.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA ŚW. JANA NEPOMUCENA	UL. KOŚCIELNA 1
171.	KRZYŻ KAMIENNY CMENTARNY Z FIGURĄ CHRYSUSA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM RZYMSKO – KATOLICKIM POD WEZWANIEM WNIEBOWZIECIA NAJSWIETSZEJ MARIJ PANNY	UL. KOŚCIELNA 1
172.	KRZYŻ POKUTNY PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM RZYMSKO – KATOLICKIM POD WEZWANIEM WNIEBOWZIECIA NAJSWIETSZEJ MARIJ PANNY (TEREN CMENTARNY)	UL. KOŚCIELNA 1
173.	KRZYŻ POKUTNY PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM RZYMSKO – KATOLICKIM POD WEZWANIEM WNIEBOWZIECIA NAJSWIETSZEJ MARIJ PANNY (TEREN CMENTARNY)	UL. KOŚCIELNA 1
174.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM MATKI BOSKIEJ	UL. BOLESŁAWA KRUPIŃSKIEGO 40
175.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSUSA I MATKI BOSKIEJ	SKRZYŻOWANIE ULIC: LETNIA / GOŁĘBIA
176.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSUSA I MATKI BOSKIEJ	SKRZYŻOWANIE ULIC: LETNIA / MARIJ CURIE-SKŁODOWSKIEJ
177.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM TRZECIEGO UPADKU CHRYSUSA	UL. IWANA MICZURINA 1A
178.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. MŁODZIEŻOWA 4
179.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. MŁODZIEŻOWA 22
180.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. MŁODZIEŻOWA 255
181.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. ODRODZENIA 13
182.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. OFIAR OŚWIĘCIMSKICH 15
183.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM ŚW. JANA NEPOMUCENA	UL. ORACZY 10
184.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM ŚW. JANA NEPOMUCENA	UL. ORACZY 38
185.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSUSA I MATKI BOSKIEJ	SKRZYŻOWANIE ULIC: ORACZY 196 / HUGO KOLLĄTAJA
186.	FIGURA ŚW. JANA NEPOMUCENA	UL. ORACZY 210

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

L.p.	OBIEKT	ADRES
187.	CMENTARZ KOMUNALNY	UL. OSADNICZA
188.	KRZYŻ KAMIENNY CMENTARNY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA	UL. OSADNICZA
189.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. OWOCOWA 49
190.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM MATKI BOSKIEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ	SKRZYŻOWANIE ULIC: IGNACEGO PADEREWSKIEGO / HOŻA 2
191.	CMENTARZ PARAFIALNY PARAFII RZYMSKO – KATOLICKIEJ POD WEZWANIEM PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO	UL. IGNACEGO PADEREWSKIEGO 198
192.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY CMENTARNY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. IGNACEGO PADEREWSKIEGO 198
193.	KRZYŻ KAMIENNY - PASJA	UL. IGNACEGO PADEREWSKIEGO 198
194.	KAPLICZKA SŁUPOWA MARYJNA	UL. PAŁACOWA 53
195.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM TRÓJCY ŚWIĘTEJ	UL. KS. PAWŁA POŚPIECHA 11
196.	CMENTARZ PARAFIALNY PARAFII RZYMSKO – KATOLICKIEJ POD WEZWANIEM PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO	UL. PSZOWSKA
197.	KRZYŻ KAMIENNY CMENTARNY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA	UL. PSZOWSKA
198.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	SKRZYŻOWANIE ULIC: PSZOWSKA / CZYŻOWICKA
199.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. PSZOWSKA 63
200.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	SKRZYŻOWANIE ULIC: PSZOWSKA 83 / SASANKOWA
201.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM MATKI BOSKIEJ	UL. PSZOWSKA 243
202.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA Z RZEŹBĄ CHRYSZTUSA FRASOBLIWEGO	UL. RADLIŃSKA 27
203.	KRZYŻ POKUTNY	UL. RADLIŃSKA 32
204.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. RADLIŃSKA 63
205.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM MATKI BOSKIEJ NIEPOKALANEGO POCZĘCIA	UL. RADLIŃSKA 75
206.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM DZIECIĄTKA JEZUS	UL. RADLIŃSKA 118
207.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA	UL. RADLIŃSKA 135
208.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA Z MATKI BOSKIEJ	UL. RADLIŃSKA 153

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

L.p.	OBIEKT	ADRES
209.	CMENTARZ PARAFIALNY PARAFII RZYMSKO – KATOLICKIEJ POD WEZWANIEM WSZECHPOŚREDNICZKI ŁASK I ŚW. ANTONIEGO Z PADWY	UL. KS. ANTONIEGO ROBOTY
210.	KRZYŻ POKUTNY NA TERENIE CMENTARZA	UL. KS. ANTONIEGO ROBOTY
211.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY PRZY CMENTARZU Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. KS. ANTONIEGO ROBOTY
212.	CMENTARZ KOMUNALNY	UL. ROGOWSKA
213.	CMENTARZ PARAFIALNY PARAFII RZYMSKO – KATOLICKIEJ POD WEZWANIEM WSZECHPOŚREDNICZKI ŁASK I ŚW. ANTONIEGO Z PADWY	SKRZYŻOWANIE ULIC: ROGOWSKA / GOSŁAWA
214.	FIGURA CHRYSZTUSA	SKRZYŻOWANIE ULIC: ROGOWSKA / GOSŁAWA
215.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY CMENTARNY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	SKRZYŻOWANIE ULIC: ROGOWSKA / GOSŁAWA
216.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	SKRZYŻOWANIE ULIC: RYBNICKA / BOLESŁAWA CHROBREGO
217.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. RYBNICKA 9
218.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z PŁASKORZEŻBIONĄ POSTACIĄ MATKI BOSKIEJ I FIGURĄ CHRYSZTUSA	SKRZYŻOWANIE ULIC: SKRZYSZOWSKA / TURSKA
219.	KRZYŻ KAMIENNY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA	UL. SKRZYSZOWSKA 33
220.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM ŚW. JANA NEPOMUCENA	UL. STAROWIEJSKA (PRZED NR 12)
221.	KRZYŻ DREWNIANY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA - PASJA	SKRZYŻOWANIE ULIC: SZYBOWA 61 / HOŻA
222.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	UL. LEONIDA TELIGI 38
223.	ZESPÓŁ FIGURALNY Z FIGURĄ ŚW. JANA NEPOMUCENA	UL. WAŁOWA 26
224.	CMENTARZ PARAFIALNY PARAFII EWANGELICKIEJ	UL. WIEJSKA
225.	KRZYŻ KAMIENNO - ŻELIWNY CMENTARNY Z FIGURKĄ CHRYSZTUSA	UL. WIEJSKA
226.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM ŚWIĘTEGO JERZEGO	SKRZYŻOWANIE ULIC: WOLNOŚCI / CZYŻOWICKA 24
227.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY Z FIGURĄ CHRYSZTUSA I MATKI BOSKIEJ	SKRZYŻOWANIE ULIC: WOLNOŚCI / LEŚNA (NAPRZECIW WOLNOŚCI 144)
228.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA POD WEZWANIEM MATKI BOSKIEJ PSZOWSKIEJ	UL. ZIOŁOWA 12

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Z punktu widzenia ochrony najcenniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu miasta Wodzisław Śl. wymaga zwrócenia uwagi duża rozbieżność w zakresie liczby obiektów znajdujących się w ewidencji zabytków prowadzonej przez samorząd lokalny a ilością zabytków figurujących w rejestrze konserwatora zabytków. Na łącznie ponad dwieście obiektów ujętych w ewidencji tylko dziesięć procent znalazło się w rejestrze zabytków. Poza nim funkcjonują cenne ze względów historycznych i architektonicznych tak ważne dla krajobrazu miasta obiekty jak m.in.: budynek obecnego Starostwa Powiatowego przy ul. Bogumińskiej 2, były sąd i więzienie, ob. Urząd Miasta, dawna szkoła/sierociniec Aufrechta, ob. Sanepid, kompleks zabudowań dworca kolejowego, na którym dokonano zbrodniczych mordów i ewakuacji w trakcie Marszu Śmierci Auschwitz-Birkenau – Loslau, budynek poczty, byłego probostwa ewangelickiego, kompleks domów mieszkalnych pracowników kolei, a także młyn wodny Uherka, którego korzenie sięgają XVI w., a którego stan techniczny budzi niepokój, modernistyczna willa dr. Mendego, budynek dawnej synagogi przy ul. Targowej, a także dawny szpital miejski przy ul. Wałowej, willa Hirscha (obecnie dom pomocy społecznej) przy ul. Wolności, budynek dawnego browaru w kompleksie pałacowym na rogu ul. Kubsza i Zamkowej oraz kilka kaplic, w tym m.in. z rodowodem osiemnastowiecznym.

W rezultacie braku wystarczającej ochrony z wodzisławskiego krajobrazu w ostatnich latach zniknęło lub zagrożonych dewastacją było lub jest co najmniej kilka wartościowych obiektów, jak np. budynek probostwa parafii Wniebowzięcia NMP z początku XIX w., kilka kamienic w rejonie uliczek otaczających rynek czy ostatnio – wille podmiejskie z l. 20 – 30. XX w. przy ul. Rybnickiej. Wskutek modernizacji obiektów doszło też do pewnego zaburzenia krajobrazu staromiejskiego w rejonie skrzyżowania ul. Kubsza, Zamkowej i Rynku.

Na terenie gminy Gorzyce funkcjonuje 11 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jest to stanowisko archeologiczne w Gorzyczkach, zespół pałacowo – parkowy w Gorzyczach, kaplica pw. św. Rodziny w Olzie, barokowa figura św. Jana Nepomucena w Bluszczowie do niedawna przypisywana warsztatowi Jana Melchiora Oesterreicha, a także zespół zabudowy osiedla patronackiego „Fryderyk”, składającego się z 7 budynków w Kolonii Fryderyk. Ponadto w gminnej ewidencji zabytków uwzględniono 87 obiektów świeckiej i sakralnej architektury chronionej politykami ochronnymi planu zagospodarowania przestrzennego, 49 obiektów sakralnych, 6 zabytków techniki oraz 3 zespoły zabytkowej zieleni. Szczegóły ilustruje tabela.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

Tab. 11 Obiekty objęte ochroną na terenie gminy Gorzyce uwzględnione w gminnej ewidencji zabytków

L.p.	Nazwa obiektu	Lokalizacja
GORZYCE		
1.	Budynek mieszkalny	Belsznica, ul. Raciborska 18, 26, 31
2.	Pomnik Powstańców Śląskich	Bluszczów, ul. Powstańców
3.	Budynek mieszkalny	Czyżowice, ul. Wiejska 34
4.	Dawny pałac, tzw. „Dolny”	Gorzyce, ul. Bogumińska
5.	Budynek administracyjny	Gorzyce, ul. Bogumińska
6.	Kościół parafialny p.w. Anioła Stróża	Gorzyce, ul. Kościelna
7.	Probostwo	Gorzyce, ul. Ogrodowa 1
8.	Budynek mieszkalny	Gorzyce, ul. Raciborska 83, 103
9.	Budynek mieszkalny	Gorzyce, ul. Wiejska 19
10.	Dawna lodownia	Gorzyce, ul. Zamkowa
11.	Dawny pałac myśliwski, tzw. „Górny”	Gorzyce, ul. Zamkowa
12.	Budynek mieszkalny	Gorzyce, ul. Sikorskiego 47
13.	Dawny folwark	Gorzyczki, ul. Wiejska
14.	Budynek mieszkalny	Gorzyczki, ul. Kopalniana 57, 59, 61
15.	Budynek mieszkalny	Gorzyczki, ul. Leśna 1, 3, 5, 7, 39, 40, 41, 42, 44
16.	Szkoła	Gorzyczki, ul. Leśna 46
17.	Budynek mieszkalny	Belsznica, ul. Główna 34, 44, 54
18.	Budynek mieszkalny	Olza, ul. Bogumińska 5
19.	Dawny folwark	Olza, ul. Bogumińska 37
20.	Budynek mieszkalny	Olza, ul. Dworcowa 17, 19, 72, 90, 92, 94, 96, 98, 102
21.	Kościół parafialny p.w. NMP Królowej Pokoju	Olza, ul. Szkolna 9
22.	Budynek mieszkalny	Olza, ul. Wiejska 18, 44
23.	Budynek mieszkalny	Rogów, ul. Czyżowicka 2
24.	Budynek mieszkalny	Rogów, ul. Raciborska 28
25.	Kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa	Rogów, ul. Raciborska 40
26.	Szkoła podstawowa	Rogów, ul. Szkolna 2a
27.	Budynek mieszkalny	Rogów, ul. Wyzwolenia 40
28.	Budynek mieszkalny	Turza Śl., ul. Powstańców Śl. 8, 28

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

29.	Dawny folwark	Turza Śl., skrzyżowanie ul. Kościuszki 67 i Wodzisławskiej
30.	Kościół parafialny p.w. MB Fatimskiej	Turza Śl., ul. Tysiąclecia 15
31.	Budynek mieszkalny	Uchylsko, ul. Wiejska 24, 63
32.	Krzyż kamienny	Belsznica, ul. Raciborska/Wałowa
33.	Kaplica architektoniczna	Belsznica, ul. Wałowa 23
34.	Kaplica architektoniczna	Bluszczów, ul. Kamienna 13
35.	Kaplica architektoniczna	Bluszczów, ul. Powstańców Śląskich 16
36.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Bluszczów, ul. Powstańców Śląskich 37
37.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Bluszczów, ul. Wiejska/Powstańców Śląskich
38.	Figura św. Jana Nepomucena	Na granicy Bluszczowa i Rogowa
39.	Kaplica architektoniczna	Czyżowice, ul. Dworcowa 87
40.	Krzyż cmentarny	Czyżowice, ul. Polna 24
41.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Czyżowice, ul. Wiejska 34, 42
42.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Czyżowice, ul. Wodzisławska 12/ ul. Nowa
43.	Kapliczka domkowa	Czyżowice, ul. Wodzisławska 52/ ul. Środkowa
44.	Cmentarz	Gorzyce, ul. Kościelna
45.	Figura	Gorzyce, ul. Kościelna
46.	Kapliczka słupowa	Gorzyce, ul. Kościelna
47.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Gorzyce, ul. Kościelna
48.	Krzyż cmentarny kapliczkowy	Gorzyce, ul. Kościelna
49.	Kapliczka domkowa	Gorzyce, ul. Ogrodowa 20
50.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Gorzyce, ul. Raciborska 27
51.	Kaplica architektoniczna	Gorzyce, ul. Wierzbowa/ul. Klonowa
52.	Kaplica architektoniczna	Gorzyczki, ul. Wiejska 20
53.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Gorzyczki, ul. Wiejska 112
54.	Kaplica architektoniczna	Odra, ul. Główna 23
55.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Odra, ul. Główna 40a
56.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Odra, ul. Rogowska/ ul. Polna
57.	Krzyż pokutny	Olza, ul. Dworcowa 5
58.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Olza, ul. Dworcowa 44
59.	Kapliczka domkowa	Olza, ul. Dworcowa 102

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

60.	Kaplica architektoniczna	Olza, ul. Wiejska 16
61.	Krzyż pokutny przy kościele	Rogów, ul. Raciborska
62.	Kaplica architektoniczna	Rogów, ul. Raciborska/ul. Lipowa
63.	Krzyż pokutny na cmentarzu	Rogów ul. Raciborska/ ul. Lipowa
64.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Rogów, ul. Raciborska/ ul. Parkowa
65.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Rogów, ul. Raciborska 94b
66.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Rogów, ul. Wyzwolenia 34, 71
67.	Kaplica architektoniczna	Rogów, ul. Wyzwolenia 101
68.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Turza Śl., ul. Powstańców Śl. 29
69.	Kaplica architektoniczna	Turza Śl., ul. Powstańców Śl. 30
70.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Turza Śl., ul. Powstańców Śl. 100
71.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Turza Śl., ul. Bogumińska/Starowiejska
72.	Krzyż cmentarny	Turza Śl., ul. Tysiąclecia 15
73.	Kapliczka słupowa	Turza Śl., ul. Tysiąclecia 15
74.	Krzyż cmentarny	Turza Śl., ul. Tysiąclecia 15
75.	Kapliczka słupowa	Turza Śl., ul. Tysiąclecia 15
76.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Uchylsko, ul. Wiejska 63
77.	Kaplica architektoniczna	Uchylsko, ul. Wiejska 68a
78.	Krzyż kamienny kapliczkowy	Uchylsko, ul. Wiejska 68a
79.	Zespół budynków dawnej restauracji Sali bankietowej	Bęlsznica, ul. Raciborska 144
80.	Wiadukt nad torami kolejowymi	Bluszczów, ul. Kamieńska
81.	Wiadukt nad torami kolejowymi	Gorzyce, ul. Piaskowa
82.	Zespół zabudowy dawnego zakładu wydobywczego Kopalnia Fryderyk	Gorzyczki, ul. Leśna 45
83.	Zespół budowli inżynierskich – przepust wałowy z drewnianymi wrotami oraz mostem	Olza, ul. Wałowa
84.	Budynek dworca kolejowego	Olza, ul. Dworcowa 56
85.	Zespół pałacowo - parkowy	Gorzyce, ul. Zamkowa/ ul. Bogumińska
86.	Stary cmentarz	Gorzyce, ul. Kościelna
87.	Park dworski	Gorzyczki, ul. Wiejska

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

Miasto Radlin dysponuje programem opieki nad zabytkami oraz gminną ewidencją zabytków utworzoną w połowie listopada 2013 r. Przyjęty przez Radę Miejską program posiada czteroletnią perspektywę czasową 2013 – 2016.

W gminnej ewidencji zabytków miasto umieściło 104 obiekty kubaturowe, przede wszystkim budynki mieszkalne, kościoły w Biertułtowach i Głożynach, budynki związane z kopalnią „Marcel”, a także kilka obiektów użyteczności publicznej, jak urząd miejski, przedszkola czy szkoły. Ewidencją objęto również 14 obiektów małej architektury związanej z miejscami pamięci lub kultem religijnym⁴³.

Tab. 12 Obiekty objęte ochroną na terenie gminy – miasta Radlin

L.p.	Nazwa obiektu	Lokalizacja
RADLIN		
1.	Budynki mieszkalne	ul. Czecha 1 - 10
2.	Budynek mieszkalny	ul. Hallera 20, 32/34
3.	Budynki mieszkalne	ul. Irysowa 11 i 13
4.	Budynki mieszkalne i mieszkalno - usługowe	ul. Korfatego 28, 36, 39, 42, 46, 47, 53, 55, 71, 73, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 87, 89, 91, 93
5.	Budynki mieszkalne	ul. Mieleckiego 1 – 14, 16, 18 i 18a
6.	Budynki mieszkalne	ul. Pocztowa 1 - 12
7.	Budynek mieszkalny	ul. Mariacka 93
8.	Budynki mieszkalne	ul. Lompy 1, 14
9.	Budynek mieszkalny	ul. Kwiatowa 29
10.	Budynki mieszkalne i mieszkalno - usługowe	ul. Rogozina 14, 40, 49, 52, 53, 59, 61
11.	Budynki mieszkalno-usługowe	ul. Rybnicka 158, 174, 202, 204, 227, 235, 261
12.	Urząd Miasta	ul. Rymera 15
13.	Budynek mieszkalny	ul. Rymera 43, 45
14.	Szkoła Podstawowa	ul. Rymera 170
15.	Kościół Niepokalanego Serca Maryi	ul. Rymera 203
16.	Kościół Wniebowzięcia NMP	ul. Korfatego 14
17.	Budynek Probostwa parafii WNMP	ul. Korfatego 14
18.	Budynek mieszkalny	ul. Ściegienego 1
19.	Budynki mieszkalne	ul. Solskiego 18, 29a

⁴³ Program Opieki nad Zabytkami Miasta Radlin na lata 2013 – 2016, s. 62 – 66.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

20.	Budynek mieszkalny	ul. Spacerowa 11
21.	Budynek mieszkalny	ul. Stalmacha 6
22.	Budynki mieszkalne	ul. Wieczorka 15, 17-19
23.	Budynek mieszkalne	ul. Wrzosowa 41
24.	Budynek Administracyjny – KWK „Marcel”	ul. Korfantego 52
25.	Budynek Dyrekcji – KWK „Marcel”	ul. Korfantego 52
26.	Budynek Elektrociepłowni – KWK „Marcel”	ul. Korfantego 52
27.	Budynek D. Rozdzielni Prądu – KWK „Marcel”	ul. Korfantego 52
28.	Budynek Straży Pożarnej – D. Stajni – KWK „Marcel”	ul. Korfantego 52
29.	Budynek Bramny KWK „Marcel”	ul. Korfantego 52
30.	Szyb „Wiktor” – KWK „Marcel”	ul. Korfantego 52
31.	Przedszkole Publiczne nr 3	ul. Mariacka 1
32.	Przedszkole Publiczne nr 2	ul. Mielęckiego 13
33.	Grobowiec rodziny Wojciechowskich	ul. Cmentarna
34.	Krzyż kapliczkowy	ul. Cmentarna
35.	Mogiła Ofiar Szybu Reden	ul. Cmentarna
36.	Pomnik Ofiar Szybu Reden	ul. Rydułtowska 43
37.	Krzyż kapliczkowy	ul. Rogozina 14
38.	Pomnik ku czci Powstańców Śląskich poległych w latach 1919-1921	ul. Rogozina
39.	Kaplica architektoniczna	ul. Rymera
40.	Krzyż kapliczkowy	ul. Rydułtowska/ ul. Narutowicza
41.	Krzyż kapliczkowy	ul. Rymera 258
42.	Krzyż kapliczkowy	ul. Rymera/ Kraszewskiego/ Chrobrego
43.	Krzyż kapliczkowy	ul. Rymera/ Napierskiego
44.	Krzyż kapliczkowy	ul. Rogozina/ Wypandów
45.	Krzyż kapliczkowy	ul. Wrzosowa 41
46.	Wiadukt kolejowy	ul. Rybnicka

Z perspektywy dziedzictwa i krajobrazu kulturowego ziemi wodzisławskiej, ale też całego Górnego Śląska bezcenny wydaje się być zespół osiedla patronackiego „Emma” historycznie, stylistycznie i funkcjonalnie powiązany z kopalnią węgla kamiennego „Marcel” (dawniej „Emma”). Początki tego osiedla, zajmującego teren ograniczony ul. Korfantego, ul. Irysową, ul. Wieczorka i ul. Solskiego sięgają 1897 r. Założenie to w subregionie zachodnim województwa śląskiego nie

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

ma sobie równych tak pod względem liczby obiektów, jak i stylistycznej różnorodności. Dziwić musi więc fakt, że mimo upływu czasu, to założenie urbanistyczne, które może być porównywane z takimi znanymi obszarami jak Nikiszowiec czy też Giszowiec w Katowicach, do tej pory nie zostało wpisane do rejestru zabytków, a jedyną formą jego ochrony są polityki planu zagospodarowania przestrzennego oraz założenia gminnego programu opieki nad zabytkami. Wprawdzie w ostatnim okresie można dostrzec próby wykorzystania potencjału osiedla robotniczego „Emma”, lecz proponowanie, aby do rejestru wpisano jedynie szyb „Wiktor” wydaje się działaniem niewystarczającym.

Poza w/w zabytkami na terenie każdej z gmin znajduje się znaczna liczba obiektów niezabytkowych, które ze względu na ich ulokowanie w strefach ochronnych – zgodnie z planami zagospodarowania przestrzennego – także podlegają ochronie dla zachowania układów i kompozycji krajobrazowych i urbanistycznych.

Na zasób zabytków ruchomych o charakterze publicznym ziemi wodzisławskiej, poza obiektami wpisanymi do rejestru zabytków (3 figury Jana Nepomucena: w Wodzisławiu Śląski, Wodzisławiu Śląskim – Zawadzie oraz na granicy Rogowa i Bluszczowa), obok licznych krzyży przydrożnych oraz kilku krzyży pokutnych składa się głównie wyposażenie kościołów, inwentarz Muzeum w Wodzisławiu Śląskim oraz około trzydziestu pozycji znajdujących się w katalogu Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Wodzisławiu Śląskim (głównie z okresu międzywojennego oraz kilka sztuk z XIX w., z których najstarsza pochodzi z 1853 r.). Zasoby biblioteki nie są jednak włączone do narodowego zasobu bibliotecznego, dlatego też nie uznaje się ich za zabytkowe.

Do najciekawszych elementów wyposażenia i wystroju kościołów na ziemi wodzisławskiej należą:

- gotycka rzeźba Madonny z Dzieciątkiem oraz skrzydła tryptyku z XVI w., osiemnastowieczna ambona i chrzcielnica oraz gotyckie kropielnice z XVI w. w kościele w Łaziskach,
- monstrancja barokowa z 1829 r., kielich gotycki, księga bractwa szkaplerznego z ok. 1764 r., figura Pana Jezusa Frasobliwego (ok. dwustuletnia), obraz ukrzyżowania Chrystusa z przełomu XVII i XVIII w. (prawdopodobnie przeniesiony z drewnianego kościoła Krzyża Św. istniejącego do 1826 r. na obszarze Przedmieścia Raciborskiego) oraz prospekt organowy Paula Berschdorfa w kościele Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śląskim,
- ołtarz główny z 1750 r., zegar wieżowy, oratoria, ambona i chrzcielnica, kamienne figury św. Piotra i Pawła oraz fasadowy obraz MB Częstochowskiej z 1851 r., a także najcenniejszy

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

obiekt – obraz Matki Bożej Pszowskiej (Uśmiechniętej) z 1722 r. (koronowany 1732 r. – korony skradzione w 1976 r.) w świątyni w Pszowie;

- ołtarz św. Wawrzyńca w kościele w Skrzyszowie z XVII w.,
- dzwony z XVIII i XIX w. w posiadaniu parafii Ducha Świętego w Wodzisławiu Śl.;
- barokowe i późnorenesansowe wyposażenie kościoła pw. św. Barbary w Jedłowniku (przeniesiony do Jastrzębia-Zdroju) – m.in. ołtarz główny i boczne, posągi świętych i aniołów, krucyfiksy, monstrancja, ambona i chrzcielnica oraz gotycki i barokowy kielich (częściowo zachowane w kościele pw. MB Wszechpośredniczki Łask i św. Antoniego w Wodzisławiu Śl. – Jedłowniku).

Część zabytkowego wyposażenia kościołów zostało włączona także do zbiorów Muzeum Archidiecezjalnego w Katowicach (m.in. gotyckie płaskorzeźby tzw. Apostołowie z Ruptawy z XIV w., Pieta z kościoła w Ruptawie z 1530 r. oraz rzeźby Matki Bożej z Dzieciątkiem i św. Jakuba Starszego – 1500 – 1510 z kościoła w Moszczenicy).

W ostatnich latach na terenie powiatu można odnotować ciekawe inicjatywy, mające na celu wzbogacenie zasobów dziedzictwa kulturowego ziemi wodzisławskiej, będące jednocześnie wyrazem nowoczesnego myślenia o zarządzaniu dziedzictwem kulturowym. Pominorycki kościół obecnie użytkowany przez parafię ewangelicko – augsburską dzięki staraniom jej proboszcza wzbogacił się o zabytkowe wyposażenie przeniesione ze zrujnowanego kościoła w Stawiszynie. Dzięki temu wodzisławska świątynia zyskała na atrakcyjności, zaś m.in. takie obiekty jak neogotycki ołtarz główny z obrazem „Wniebowstąpienie Pańskie” namalowany prawdopodobnie w 1874 r. przez Augusta Bertelmana jako kopia obrazu autorstwa Annibala Carracci’ego oraz ambona zostały ocalone przed zniszczeniem.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 30 Neogotycki ołtarz główny (XIX w.) przeniesiony w 2010 r. do kościoła pofranciszkańskiego w Wodzisławiu Śl.

Źródło: www.powiatwodzislawski.pl

Inną, nie mniej interesującą inicjatywą, był pomysł wodzisławskiego dziekana i proboszcza parafii pw. Wniebowzięcia NMP, ks. Bogusława Płonki, aby z okazji setnej rocznicy wybudowania świątyni zrekonstruować ołtarz główny, jaki przed wiekiem zawisł w prezbiterium kościoła. W efekcie, nakładem ok. 340 tys. zł wodzisławska świątynia nieco zbliżyła się do pierwotnego wyglądu sprzed stu lat.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 31 Zrekonstruowany z okazji stulecia świątyni ołtarz główny w kościele
p.w. Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śl.

Źródło: archiwum parafii WNMP w Wodzisławiu Śl., http://www.wnmp.pl/publikacja.82.wnetrze_kosciola_-_oltarz.html

Rys. 32 Rzeźba św. Jana Nepomucena w Bluszczowie (XVIII w.)

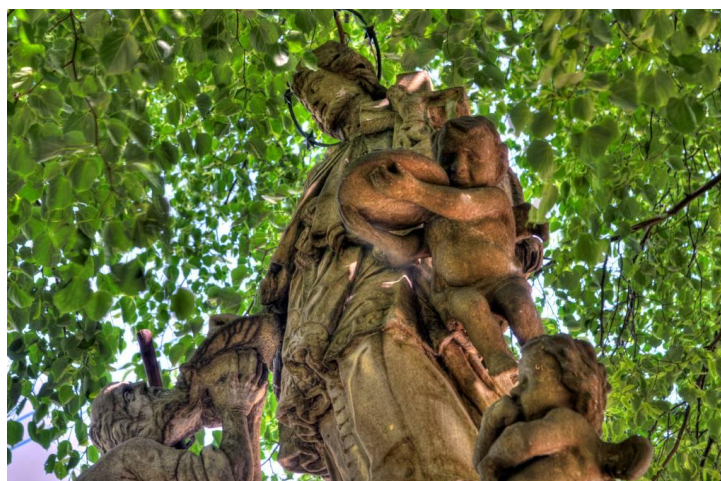

Foto: „Abvet Ballarin”.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 33 Pieta z Ruptawy. Drewno ok. 1430 r. oraz MB z Dzieciątkiem i św. Jakub Starszy z Moszczenicy, ok. 1500-1510 r., rzeźby w drewnie

Zbiory Muzeum Archidiecezjalnego w Katowicach.
Źródło: Internet - www.muzeum.archidiecezja.katowice.pl.

Rys. 34 Apostołowie z Ruptawy. Rzeźby w drewnie, k. XIV w.

Zbiory Muzeum Archidiecezjalnego w Katowicach.
Źródło: Internet - www.muzeum.archidiecezja.katowice.pl.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Podsumowując uwzględniając w zestawieniu także gminne ewidencje oraz obiekty o wartości historycznej i estetycznej, ze względu na formę zabytków i ich funkcję dominującą obiekty znajdujące się na terenie powiatu wodzisławskiego możemy podzielić następująco:

- 1) parki kulturowe – brak,
- 2) układy urbanistyczne i ruralistyczne: 5 (stare miasto w Wodzisławiu Śląskim, osiedla patronackie w Radlinie, częściowo w Pszowie i w Rydułtowach, Kolonii Fryderyk),
- 3) zespoły budowlane: 8 (zespół klasztorny w Wodzisławiu Śl., zespół sanatoryjny w Wodzisławiu Śl., zespół budynków szpitalnych w Rydułtowach oraz zespoły pałacowe i dworskie w Wodzisławiu Śl., Gorzycach), a także częściowo w Markłowicach, Gorzyczkach, Lubomi i Godowie (pozostałości);
- 4) dzieła budownictwa obronnego – brak,
- 5) obiekty techniki (pojedyncze obiekty i zespoły): kilkadziesiąt, m.in. zespół szybu III i V, budynek wagi oraz zespół obiektów KWK „Rydułtowy – Anna” w Rydułtowach, zespół obiektów KWK „Marcel” w Radlinie, tunel kolejowy w Rydułtowach, dworce kolejowe w Wodzisławiu Śl., Rydułtowach, Godowie, Turzy Śl. i Olzie, wiadukty kolejowe w Wodzisławiu Śl., gminie Gorzyce, Godów i w Radlinie, zespół budynków byłych zakładów tytoniowych w Wodzisławiu Śl. – tzw. „koncentraty”, hałda „Szarłota” – budowla krajobrazowa w Rydułtowach, młyn Uherka i młyn parowy w Wodzisławiu Śl., dawne cegielnie w Wodzisławiu Śl. i w Rydułtowach, przepust wodny w Olzie, śluza w gminie Godów, wieża ciśnień w Wodzisławiu Śl. itp.),
- 6) cmentarze: m.in. cmentarze parafialne w gminach Godów, Gorzyce i Mszana, cmentarze parafialne w Rydułtowach i Radoszowach, cmentarze parafialne w Wodzisławiu Śl., nieczynne cmentarze ewangelickie w Wodzisławiu Śl. i Rydułtowach oraz były cmentarz żydowski jako miejsce pamięci o charakterze zabytkowym,
- 7) kamienne krzyże pokutne: 9 (Olza, po 2 w Rogowie i Rydułtowach – w tym jedyny w Polsce krzyż podwójny, oraz 4 w Wodzisławiu Śląskim),
- 8) drewniane obiekty sakralne (kościóły i kaplice): 4 (Lubomia, Buków, Gołkowice i Łaziska Rybnickie), a także obiekty przeniesione (do Katowic, Chorzowa, Jastrzębia-Zdroju i Wisły – Głębcy);
- 9) założenia zieleni o charakterze publicznym:
 - parki miejskie: 1 (Wodzisław Śl.),
 - parki sanatoryjne: 1 (Wodzisław Śl.),

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- parki szpitalne: 1 (Rydułtowy),
 - kalwarie: 2 (Pszów, Łaziska),
 - parki rezydencjonalne (w tym prywatne): 2 (Gorzyce i Wodzisław Śl. – Kokoszyce), w tym częściowo zachowane: w Markłowicach i Godowie;
- 10) sanktuaria i drogi pielgrzymek: 4 (bazylika mniejsza pw. Narodzenia NMP w Pszowie, Sanktuarium Fatimskie w Turzy Śląskiej, Dom Rekolekcyjny w Wodzisławiu Śl. – Kokoszycach oraz kościół pw. św. Wawrzyńca w Skrzyszowie – miejsce sięgającej XVI w. pielgrzymki wodzisławian),
- 11) kapliczki, krzyże i figury: kilkaset kapliczek i krzyży przydrożnych, głównie z końca XIX w. i początku XX w. (w dużej liczbie poświęcone św. Janowi Nepomucenowi) oraz 4 figury św. Jana Nepomucena (Bluszczów Grabówka, Wodzisław Śl. – późnobarokowa figura autorstwa Jana Melchiora Oesterreichera, i Wodzisław Śl. – Zawada),
- 12) zabytki archeologiczne: 5 (2 w Gołkowicach, 1 w Gorzyczkach oraz 2 w Lubomia – zarejestrowane w rejestrze zabytków; ponadto kilkadziesiąt stanowisk archeologicznych poza rejestrem),
- 13) dzieła architektury – zespoły zabudowy miejskiej głównie XVIII – XIX w.,
- 14) budowle typu rezydencjonalnego – kilka (w tym 3 zespoły pałacowe: Gorzyce, Wodzisław Śl. i Wodzisław Śl. – Kokoszyce), zespół willowo – parkowy w Wodzisławiu Śląskim – Jedłowniku, układ willi podmiejskich w Wodzisławiu Śl. oraz zespoły dworskie w Markłowicach, ponadto kilka rezydencji w typie pałacyków myśliwskich i leśniczówek,
- 15) obiekty architektury sakralnej: liczne, często współczesne kościoły, ale o długiej historii; najstarszy kościół w Łaziskach (XV w.); inne: kościoły staromiejskie w Wodzisławiu Śl., synagoga w Wodzisławiu Śl. (ob. funkcja niezachowana), kościoły w Pszowie, Gołkowicach, Rydułtowach, Mszanie, Wodzisławiu Śl. – Jedłowniku i Wodzisławiu Śl. – Radlinie, a także w Połomi, Markłowicach, Skrzyszowie, Godowie, Lubomi i Gorzyczach; sanktuarium w Turzy Śl.,
- 16) miejsca pamięci: liczne miejsca upamiętniające okres II wojny światowej oraz Powstania Śląskie, m.in. pomnik i tablice upamiętniające ofiary Marszu Śmierci w Wodzisławiu Śl. i okolicach, pomniki i groby Powstańców Śląskich w Bluszczowie, Markłowicach, Wodzisławiu Śl. – Jedłowniku i Biertułtowach, tablica pamiątkowa na cześć ofiar hitlerowskiego obozu pracy w Rydułtowach oraz osób zamordowanych na terenie szybu

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

Reden w Radlinie, a także inne (np. obelisk upamiętniający przywódcę powstań chłopskich z początku XIX w. – Józefa Bienię znajdujący się w Wodzisławiu Śl.).

7.3 Zabytki ziemi wodzisławskiej o najwyższym znaczeniu

Jako że przepis ustawy wskazuje, iż program opieki nad zabytkami posiada horyzont czteroletni, istotnym z punktu widzenia definiowania priorytetów i kierunków działań jest ustalenie – poza stanem technicznym obiektów – także, które zabytki posiadają najwyższe znaczenie dla poszczególnych gmin powiatu – tak w odniesieniu do zasobów dziedzictwa kulturowego na ich terenie, jak i w relacji do wszystkich zabytków powiatu. W tym też celu poproszono gminy o sformułowanie przedmiotowej hierarchii w odniesieniu do maksymalnie trzech obiektów. Pod względem wartości gminy określiły swoje hierarchie w następujący sposób:

Tab. 13 Najważniejsze dla gmin zabytki na ich terenie

L.p.	Gmina	Obiekty
1.	Gorzycy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zespół pałacowo – parkowy w Gorzycach 2. Rzeźba św. Jana Nepomucena w Bluszczowie 3. Zespół zabudowy osiedla patronackiego „Fryderyk”
2.	Lubomia	<ol style="list-style-type: none"> 3. Grodzisko Gołęczyców w Lubomi 4. Grób „Bordynowskiej Pani” 5. Figura św. Jana Nepomocena w Grabówce
3.	Mszana	<ol style="list-style-type: none"> 1. Budynek dawnej plebanii w Połomi 2. Budynek starej szkoły w Połomi 3. Kościół parafialny w Mszanie
4.	Pszów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bazylika Narodzenia NMP w Pszowie 2. Zespół kalwarii w Pszowie 3. Budynki kopalniane
5.	Rydułtowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zespół budynków szpitala 2. Krzyż pokutny przy parafii św. Jerzego w Rydułtowach 3. Hałda „Szarłota”
6.	Wodzisław Śląski	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zespół pałacowo – parkowy (wraz z willą i kaplicą) w Kokoszcycach 2. Pałac Dietrichsteinów 3. Zespół pofranciszkański

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

7.	Marklowice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kościół parafialny pw. św. Stanisława Bpa i Męczennika 2. Pomnik Powstańców Śl. z 1924 r. 3. Dawne przedszkole – ul. Wyzwolenia 136
8.	Godów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kościół pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach 2. Kościół pw. św. Anny w Gołkowicach 3. Kapliczka przydrożna XIX w. w Skrzyszowie
9.	Radlin	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osiedle robotnicze d. Emmagrube z lat 1897-1915 wg projektu berlińskiego architekta Wiliama Muellera 2. Szyb „Wiktor” i pozostałe obiekty KWK „Marcel”

Z kolei w odniesieniu do wszystkich zabytków powiatu wodzisławskiego wskazania przedstawicieli gmin prezentowały się następująco:

Tab. 14 Najważniejsze zdaniem gmin zabytki na terenie powiatu wodzisławskiego

L.p.	Gmina	Obiekty
1.	Gorzycy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zespół pałacowo – parkowy w Gorzycach
2.	Lubomia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kościół pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach 2. Zespół pominorycki w Wodzisławiu Śl. 3. Wieża Romantyczna w Wodzisławiu Śl.
3.	Mszana	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bazylika Narodzenia NMP w Pszowie 2. Kościół pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach 3. Kościół św. Anny w Gołkowicach
4.	Pszów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bazylika Narodzenia NMP w Pszowie 2. Zespół kalwarii w Pszowie 3. Budynki kopalniane
5.	Rydułtowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zespół pałacowo – parkowy w Kokoszycach 2. Osiedle Karola w Rydułtowach 3. Tunel kolejowy w Rydułtowach
6.	Wodzisław Śląski	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zespół pałacowo – parkowy (wraz z willą i kaplicą) w Kokoszycach 2. Pałac Dietrichsteinów 3. Zespół pofranciszkański
7.	Marklowice	Brak zdania

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

8.	Godów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kościół pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach 2. Kościół pw. św. Anny w Gołkowicach 3. Kapliczka przydrożna XIX w. w Skrzyszowie
9.	Radlin	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osiedle robotnicze d. Emmagrube z lat 1897-1915 wg projektu berlińskiego architekta Wiliama Muellera 2. Szyb „Wiktor” i pozostałe obiekty KWK „Marcel”

Jak więc widać, zasadą jest, że przedstawiciele gmin doceniają przede wszystkim wartość obiektów zabytkowych znajdujących się w ich miejscowościach. Tylko przedstawiciele Rydułtów, Mszany i Lubomi potrafili się wnieść ponad gminny „partykularyzm” i wśród najważniejszych zabytków powiatu wodzisławskiego wymienić także obiekty niezwiązane z ich gminami.

Z punktu widzenia wartości artystycznych i estetycznych, a także walorów historycznych, za najcenniejsze zabytki powiatu wodzisławskiego należy uznać:

- 1) układ urbanistyczny Wodzisławia Śl., reprezentujący tzw. śląską owalnicę,
- 2) piętnastowieczny drewniany kościół pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach wraz z wyposażeniem,
- 3) pałac Dietrichsteinów w Wodzisławiu Śl. – dawna siedziba właścicieli Państwa Stanowego Wodzisław, ośrodek władzy administracyjnej i sądowniczej dla ziemi wodzisławskiej,
- 4) osiemnastowieczny kościół pw. Narodzenia NMP w Pszowie,
- 5) pominorycki piętnastowieczny kościół św. Trójcy w Wodzisławiu Śl. wraz z budynkiem klasztoru,
- 6) drewniane budownictwo sakralne w Bukowie, Lubomi i Gołkowicach,
- 7) zespół zabudowy dawnej kolonii Emma w Radlinie oraz osiedle Karola w Rydułtowach jako najlepiej zachowane przykłady budownictwa patronackiego,
- 8) liczne nepomuki, ze szczególnym uwzględnieniem figury autorstwa Jana Melchiora Oesterreicha,
- 9) krajobraz centrum Połomi z klasycystycznym budynkiem byłej plebanii oraz szkołą i kościołem parafialnym wraz z otoczeniem jako dominantą,
- 10) zabytki techniki i obiekty architektury przemysłowej w Pszowie, Radlinie, Rydułtowach i w Wodzisławiu Śl., a także w gminach wiejskich (głównie obiekty kolejowe);

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 35 Kościół parafialny – bazylika mniejsza pw. Narodzenia NMP w Pszowie

Foto: „Abvet” Ballarin.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

Rys. 36 Budynek szpitala w Rydułtowach (pocz. XX w.)

Foto: „Abvet” Ballarin.

Rys. 37 Osiedle patronackie kolonii Emma w Radlinie

Foto: „Abvet” Ballarin.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 38 Pałac w Wodzisławiu Śl. – Kokoszykach (XIX w.)

Foto: „Abvet” Ballarin.

**Rys. 39 Budynek sanatorium w Wodzisławiu Śl. (k. XIX w.) –
obecnie Wojewódzki Szpital Chorób Płuc**

Foto: „Abvet” Ballarin.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 40 Willa miejska w Wodzisławiu Śl. – Jedłowniku (k. XIX w.)

Foto: „Abvet” Ballarin.

Rys. 41 Średniowieczne krzyże pokutne (wraz z kamiennymi detalami w sąsiedztwie). Krzyże łacińskie z piaskowca. Obecna lokalizacja: obejście kościoła parafii Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śląskim

Foto: Wojciech Raczkowski.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

8. DIAGNOZA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POWIATU WODZISŁAWSKIEGO

W celu określenia założeń powiatowego programu opieki nad zabytkami oraz wskazania priorytetów, celów i kierunków działania niezbędnym jest zdiagnozowanie sytuacji dot. stanu opieki nad zabytkami w powiecie wodzisławskim, a także stanu samego dziedzictwa narodowego.

W tym celu zwrócono się m.in. do gmin i parafii powiatu z prośbą o wypełnienie stosownej ankiety. Uzyskano następujący wskaźnik udziału w badaniu:

- na 9 gmin pełnej informacji udzieliły wszystkie gminy.
- ankieta dotyczyła informacji za lata 2012 – 2014, a w niektórych przypadkach – także wcześniejszych.

Wyniki w formie tabelarycznej przedstawiono poniżej:

Tab. 15 Diagnoza stanu dziedzictwa kulturowego w powiecie wodzisławskim

L.p.	Wyszczególnienie:	Rząd wielkości:	Uwagi:
1.	Liczba gmin posiadających program opieki nad zabytkami	6	<ul style="list-style-type: none"> - Godów, Gorzyce, Markłowice, Radlin posiadają program - program Wodzisławia Śl. jest opiniowany przez WKZ, a Mszana opracowuje nowy dokument - programu nie posiada Lubomia, Pszów i Rydułtowy

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

2.	Liczba gmin prowadzących gminną ewidencję zabytków	7	- wszystkie gminy z wyłączeniem Pszowa i Lubomi	
3.	Wydatki na opiekę nad zabytkami wg jednostek:			
	- Gorzyce	2012 r.	449.461,73 zł	➤ rewitalizacja budynków pokopalnianych w Kolonii Fryderyk
	- Mszana	2011 - 2014	6.999.999,00 zł	➤ kompleksowa rewitalizacja centrum Połomi, obejmująca m.in. remont zabytkowej szkoły i plebani; 85% środków pozyskano z budżetu UE i budżetu państwa
		w tym 2013 - 2014	1.601.543,86 zł – remont plebani w Połomi	
	- Rydułtowy	2013 r.	5.000,00 zł	➤ konserwacja krzyża pokutnego w Rydułtowach
	- Wodzisław Śląski	2012 r.	94.559,18 zł	➤ rewitalizacja Wieży Romantycznej z udziałem środków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach
		2013 r.	13.429,65 zł	
	- Marklowice	2013 r.	15.000,00 zł	➤ opracowanie kart ewidencyjnych zabytków
		2014 r.	14.000,00 zł	
- Godów	2013 r.	50.000,00 zł	➤ remont schodów w kościele w Łaziskach	
	2014 r.	50.000,00 zł	➤ remont ogrodzenia kościoła św. Anny w Gołkowicach	
- Radlin	-	brak		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

	- Pszów	2013 r.	50.000,00 zł	➤ prace konserwatorskie przy baldachimie ołtarza głównego bazyliki Narodzenia NMP w Pszowie
	- Lubomia	2013 r.	15.000,00 zł	➤ renowacja i konserwacja figury św. Jana Nepomucena z Grabówki oraz planowana renowacja grobowca Bordinowskiej Pani
		2014 r.	135.000,00 zł	
	- Powiat	2012 r.	4.833,25 zł	➤ dofinansowanie konserwacji dokumentów z historii Wodzisławskiego Państwa Stanowego
		2014 r.	20.000 zł	➤ prace konserwatorskie przy złoconej ramie obrazu w ołtarzu głównym bazyliki Narodzenia NMP w Pszowie
Formy edukacji społeczeństwa wg jednostek:				
4.	- Gorzyce	<ul style="list-style-type: none"> - edukacja regionalna, - konkursy gawędziarskie, - konkursy folklorystyczne, - zajęcia artystyczne 		
	- Godów	- nie podano		
	- Radlin	- utworzenie „Starzykowe Izby” w Zespole Szkół Sportowych		
	- Mszana	<ul style="list-style-type: none"> - festyny rodzinne, - dożynki gminne, - biesiady śląskie 		
	- Rydułtowy	<ul style="list-style-type: none"> - lekcje regionalizmu w szkołach, - utworzenie izb pamięci w szkołach, przy kopalni, - broszury, foldery o mieście, 		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

	<ul style="list-style-type: none"> - konferencje naukowe, - imprezy kulturalne, warsztaty dla dzieci i młodzieży z zakresu ginących tradycji, - konkurs znajomości śląskiej gwary 	
- Pszów	<ul style="list-style-type: none"> - w placówkach oświatowych organizowane są lekcje regionalizmu; ponadto o wątki związane z lokalnymi zabytkami poszerzane są lekcje historii 	
- Lubomia	<ul style="list-style-type: none"> - dni regionalizmu, - dni otwarte Muzeum Szkolnego w Syryni, - wykonanie na podstawie badań archeologicznych mapy grodziska z Lubomi 	
- Marklowice	<ul style="list-style-type: none"> - publikacje naukowe 	
- Wodzisław Śląski	<ul style="list-style-type: none"> - utrzymywanie i rozwój działalności Muzeum oraz MiPBP w Wodzisławiu Śląskim, - organizacja imprez kulturalnych, - projekt edukacyjny realizowany przez wodzisławskich „halabardników”, - edukacja społeczna w placówkach oświatowych i kulturalnych, - realizacja projektów w zakresie edukacji regionalnej - konkursy czytelnicze, plastyczne itp. w bibliotekach 	
- Powiat	<ul style="list-style-type: none"> - popularyzacja wiedzy o zabytkach, - konkursy wiedzy o regionie w szkołach ponadgimnazjalnych, - konferencje dot. opieki nad zabytkami, - organizacja wycieczek i lekcji poglądowych w szkołach, - organizacja imprez folklorystycznych, - organizowanie konkursów i wystaw fotograficznych dot. zabytków, - spotkania młodzieży z twórcami kultury, 	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

		<ul style="list-style-type: none"> - organizowanie dni kultury śląskiej w szkołach, - organizowanie historycznych zwiadów harcerskich, - opieka młodzieży nad miejscami pamięci oraz pomnikami, - współpraca z organizacjami historycznymi, - promocja śląskich tradycji podczas zajęć zawodowych w szkołach, - ścieżki dydaktyczne, kursy i innowacje pedagogiczne w szkołach, - opublikowanie listy obiektów wpisanych do rejestru WKZ, - opublikowanie wykazu obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków, - wydawnictwa popularnonaukowe 	
5.	Formy edukacji właścicieli/ użytkowników zabytków wg gmin:		
	- Mszana	<ul style="list-style-type: none"> - poradnictwo dla właścicieli zabytków, - dbanie o stan techniczny obiektów zabytkowych, których właścicielem jest gmina 	
	- Wodzisław Śląski	<ul style="list-style-type: none"> - informowanie o koniecznych procedurach w administracji, - muzeum świadczy pomoc właścicielom i użytkownikom zabytków w zakresie ich ochrony, - organizacja imprez, konferencji i sesji naukowych dot. zabytków 	
	- Powiat	<ul style="list-style-type: none"> - informowanie o obiektach podlegających ochronie konserwatora oraz procedurach dofinansowania prac przy zabytkach, - poradnictwo dla właścicieli zabytków, - dbanie o stan techniczny obiektów zabytkowych, których właścicielem jest gmina, - organizacja imprez, konferencji i sesji naukowych dot. zabytków 	
	- Lubomia	<ul style="list-style-type: none"> - dawanie przykładu jak dbać o obiekty zabytkowe, np. renowacja rzeźby św. Jana Nepomucena z Grabówki 	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

	- Radlin	- brak	
	- Rydułtowy	- nie podano	
	- Gorzyce	- program rewitalizacji zabudowań osiedla patronackiego „Fryderyk”	
	- Pszów	- brak	
	- Markłowice	- opracowanie dokumentacji dla gminnej ewidencji zabytków,	
	- Godów	- brak	
	Formy współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie opieki nad zabytkami wg gmin:		
	- Mszana	- nie wskazano, jednak podejmowano współpracę z Kościołem Katolickim w sprawie przejęcia i rewitalizacji byłego probostwa w Połomi	
	- Radlin	- ujęto zadania w programie współpracy z NGO, lecz nie zlecano w tym obszarze zadań, gdyż takowych nie zdefiniowano	
6.	- Wodzisław Śląski	- zlecenia organizacjom pozarządowym zadań w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego	
	- Pszów	- współpraca z parafią Narodzenia NMP w Pszowie w zakresie konserwacji baldachimu ołtarza głównego, - zlecenie zadań organizacjom pozarządowym w zakresie kultury oraz ochrony dziedzictwa narodowego	
	- Powiat	- dotacje dla parafii Narodzenia NMP w Pszowie, - zlecenie zadań organizacjom pozarządowym w zakresie kultury oraz ochrony dziedzictwa narodowego, - konsultowanie projektów uchwał w tym zakresie	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

	- Rydułtowy	- zlecenie zadań związanych z kulturą, sztuką i ochroną dóbr kultury organizacjom pozarządowym, nie są to jednak projekty wprost w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego	
	- Lubomia	- brak	
	- Gorzyce	- brak	
	- Marklowice	- brak	
	- Godów	- brak	
	Czy na terenie gminy funkcjonują szlaki turystyczne (np. piesze, rowerowe, konne, samochodowe, wodne i inne), wykorzystujące walory dziedzictwa kulturowego?		
	- Rydułtowy	- szlaki rowerowe	
7.	- Wodzisław Śl.	- trasy rowerowe po terenie powiatu i poza jego granice, - Szlak kulinarny „Śląskie smaki”, - trasy rowerowe w rejonie Grodziska i Wieży Romantycznej, - Szlak Ewakuacji Więźniów Oświęcimskich, - szlaki krajoznawcze	
	- Marklowice	- turystyczna trasa rowerowa „Trakt markłowicki”	
	- Mszana	- Czerwona trasa rowerowa, Szlak ewakuacji Więźniów Oświęcimskich	
	- Lubomia	- Szlak legend i zabytków historyczno - przyrodniczych, - Ścieżka edukacyjna „Wielikąt”	Kaplice drewniane w Bukowie i Lubomi znajdują się na Szlaku Architektury Drewnianej Województwa Śląskiego
	- Gorzyce	- Szlak rowerowy 316 Y	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

	- Pszów	- Szlaki rowerowe: trasa żółta, niebieska, czerwona i zielona	
	- Godów	- Trasy rowerowe	Drewniane kościoły w Łaziskach i Gołkowicach znajdują się na Szlaku Architektury Drewnianej Województwa Śląskiego
	- Radlin	- „Szlak Emmy i Marcel” – szlak pieszy i rowerowy	
8.	Czy na terenie gminy organizowane są imprezy rekreacyjne wykorzystujące walory dziedzictwa kulturowego? Czy gmina organizuje i wspiera imprezy kulturalne, konferencje, konkursy, sesje popularnonaukowe, spotkania itp., mające na celu popularyzację wiedzy o zabytkach i malej ojczyźnie?		
	- Rydułtowy	- festyny szkolne, wycieczki szlakiem zabytków, Dni Miasta, koncerty, rowerowy rajd ulicami miasta, popularyzacja wiedzy o znanych postaciach związanych z miastem, „Święto Pieczonego Kartofla”, udział w powiatowym konkursie „Górnictwo i tradycje ziemi wodzisławskiej”, konferencje nt. dialogu międzykulturowego, akcja „Do Rydułtów czas zajrzeć”, a w jej ramach konferencja, warsztaty, wystawa organizowane przez osoby związane z Wydziałem Architektury Politechniki Śląskiej oraz Uniwersytetem Śl.	
	- Wodzisław Śl.	- Turnieje rycerskie w okolicach Wieży Romantycznej, - Pikniki historyczno – militarne, - Grand Prix MTB, - wspieranie działalności muzeum, - wydawnictwa promocyjne i okolicznościowe	- w mieście uruchomiono także „patrole” halabardników przebranych w stroje z epoki, u których można także zasięgnąć informacji o historii miasta i jego zabytków
	- Lubomia	- rekonstrukcje bitew powstańczych, rajdy rowerowe, biegi przełajowe, Dożynki, wycieczki „szlakiem zabytków”, konkursy krasomówcze	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

	- Marklowice	- imprezy organizowane w ramach Towarzystwa Miłośników Marklowice: wycieczki rowerowe, Dni Marklowic, Dożynki; wsparcie imprez organizowanych przez Towarzystwo Miłośników Marklowic i Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych	
	- Mszana	- Festiwale Rękodzieła, festyny rodzinne, Przegląd Folklorystyczny „Złoty Dzwon” im. Józefa Pękały	
	- Gorzyce	- Dni Gminy, Dożynki Gminne, Noc Świętojańska, konferencja naukowa dotycząca stroju śląskiego, cykl spotkań „Przy kawie o pograniczu”	
	- Pszów	- „Spotkania z Tradycją i Folklorem Małej Ojczyzny”,	
	- Godów	- brak	
	- Radlin	- festyn NA MARCELU, warsztaty i konferencja „Design w terenie” współorganizowana z ASP w Katowicach, międzynarodowa konferencja dotycząca zabytków techniki zorganizowana w grudniu 2013 r.	
	Ilość zabytków na terenie gminy poddanych iluminacji		
9.	- Rydułtowy	- 1	
	- Lubomia	- brak	
	- Marklowice	- 1	z udziałem środków gminnych
	- Wodzisław Śl.	- 6	w przypadku 5 obiektów iluminacji dokonano z udziałem środków miejskich

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

	- Mszana	- 1	środki unijne i gminne
	- Gorzyce	- brak	
	- Pszów	- 1	
	- Godów	- 2	
	- Radlin	- 1	
10.	Czy Gmina stosuje zachęty prawne i finansowe dla inwestorów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych oraz stosuje pomoc publiczną w zakresie opieki nad zabytkami i upowszechniania kultury?		
	- Rydułtowy	- dotacje na remont obiektów wpisanych do rejestru zabytków	
	- Lubomia	- nie stosuje	
	- Markłowice	- „nie zgłoszono potrzeb w tym zakresie”	
	- Wodzisław Śl.	- dotacje na remont obiektów wpisanych do rejestru zabytków, - zwolnienia od podatku od nieruchomości budynków lub ich części, w których wykonano remont elewacji	
	- Mszana	- nie stosuje	
	- Gorzyce	- nie stosuje	
	- Pszów	- dotacje na remont obiektów wpisanych do rejestru zabytków	
	- Godów	- dotacje na remont obiektów wpisanych do rejestru zabytków	
- Radlin	- nie stosuje		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

Czy Gmina buduje (lub budowała) infrastrukturę informującą o obiektach zabytkowych i obiektach turystyki kulturowej, itp. (np. tablice informacyjne przy obiektach zabytkowych i związanych z turystyką kulturową, organizacja oznakowania drogowego do zabytków, GPS, wydawnictwa informacyjne, strony internetowe itp.)?			
11.	- Rydułtowy	- infokiosk na rynku postawiono we współpracy z Subregionem Zachodnim, ekspozycja dzieła sztuki w RCK	W tym obszarze aktywny jest Powiat Wodzisławski, który opracowuje cykliczne wydawnictwa informacyjne dot. zabytków, a także zamieszcza informacje na własnym portalu internetowym
	- Lubomia	- tablice informacyjne, makietę grodziska wczesnośredniowiecznego, oznakowanie trasy prowadzącej do grodziska, wydanie przewodnika w formie publikacji, monografie	
	- Marklowice	- na 2014 r. gmina planuje budowę tablic informacyjnych na turystycznej trasie rowerowej „Trakt marklowicki”; ponadto planowane umieszczenie przy drogach znaków informacyjnych o zabytkach, a także wydawnictwa: foldery i strona internetowa	
	- Wodzisław Śl.	- wprowadzenie oznakowania zgodnego z założeniami Śląskiego Systemu Informacji Turystycznej, - zrealizowanie projektu „kulturalny Wodzisław – System Informacji Kulturalnej Ziemi Wodzisławskiej” o wartości 828 tys. zł, w ramach którego zainstalowano 8 infomatów i 15 tablic fotokodowych przy zabytkach, opracowano informacje multimedialne, fotokody, portal internetowy oraz zorganizowano Centrum Informacji Kulturalnej	
	- Mszana	- wydano foldery informacyjne, zamieszczono informacje o zabytkach na stronie internetowej	
	- Gorzyce	- zrealizowano projekt „Eksponowanie walorów i atrakcji turystycznych Morawskich Wrót”, wydano mapy, opracowano mapę interaktywną, wydano polsko – czeski przewodnik po gminie, informacje o zabytkach publikowane są również na stronie internetowej gminy, w magazynie „U Nas”; na terenie gminy działa Punkt Informacji Turystycznej i Centrum Informacji i Promocji, a także LGD „Morawskie Wrota	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- Pszów	- uruchomiono Punkt Informacji Turystycznej, które dysponuje ulotkami, informatorami i przewodnikami; istnieje możliwość wypożyczenia audioprzewodnika	
- Godów	- wykonano tablice informacyjne, zamieszczono informacje o zabytkach na portalu gminy	
- Radlin	- ustanowienie „Szlaku Emmy i Marcela”, wydawnictwa informacyjne, strony internetowe , audioprzewodnik GPS	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Ponadto należy podkreślić, że w żadnej z gmin nie opracowano zasad nagradzania podmiotów działających na rzecz opieki nad zabytkami. Co do zasady gminy raczej nie organizowały szkoleń, warsztatów, spotkań doradczych dla pracowników zarządzających zabytkami zatrudnionych w urzędach i instytucjach kultury. Wyjątkiem w tym zakresie jest gmina Lubomia, w której w 2014 r. zorganizowano wykład na temat zabytków gminy, w którym udział wzięło 25 osób (poprowadził go dyrektor Muzeum w Wodzisławiu Śl.).

Z wyjątkiem Rydułtów żadna z gmin powiatu wodzisławskiego nie włącza się w obchody Europejskich Dni Dziedzictwa. Jest to o tyle niezrozumiałe, że tematyka tej inicjatywy jest na tyle zróżnicowana, że każdy z samorządów lokalnych z powodzeniem mógłby wziąć udział w tego rodzaju przedsięwzięciu.

Gminy na ogół pozytywnie oceniają działalność służb wojewódzkiego konserwatora zabytków – tak w zakresie inwentaryzacji obiektów dziedzictwa kulturowego jak i ochrony tych obiektów. W obszarze wspierania finansowego opieki nad zabytkami gminy zgłaszają pod adresem konserwatora największe zastrzeżenia. Zdecydowanie negatywną opinię o działalności Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków wyrażają przedstawiciele gminy Gorzyce i Lubomia. Pozytywna ocena funkcjonowania służb konserwatorskich w zakresie inwentaryzacji obiektów dziedzictwa kulturowego nie przeszkadza równocześnie gminom postulować objęcia ochroną rejestru zabytków obiektów, które jeszcze się w nim nie znalazły.

Stan techniczny zabytków znajdujących się w powiecie wodzisławskim jest zróżnicowany. Wśród nich pozostają obiekty w bardzo dobrym stanie, które przeszły remonty generalne (np. zespół pałacowy w Wodzisławiu Śl. – Kokoszykach czy też bazylika w Pszowie), jak również wymagające natychmiastowej interwencji konserwatorskiej. Zdecydowanej większości zabytków nieruchomych w chwili obecnej nie grozi unicestwienie.

Stan zabytków w dużej mierze zależy od tego, czy pozostają one wpisane do rejestru konserwatora zabytków, czy też są objęte gminnymi ewidencjami zabytków lub politykami planów zagospodarowania przestrzennego oraz czy są one własnością komunalną lub parafialną, czy też prywatną. Regułą jest, że te ostatnie kategorie znajdują się na ogół w gorszym stanie, zwłaszcza jeśli pozostają one we własności wielu stron (choć występują wyjątki). W najlepszym stanie

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

zazwyczaj znajdują się obiekty sakralne, ale też obiekty użyteczności publicznej niż budynki mieszkalne i usługowe.

W odniesieniu do okresu lat 2006 – 2010 w zakresie kondycji najważniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego ziemi wodzisławskiej z satysfakcją należy odnotować poprawę. Przyczyniły się do tego głównie spore nakłady finansowe ze strony samorządów lokalnych, realizujących różnorakie projekty współfinansowane ze środków zewnętrznych, ale też przedsięwzięcia finansowane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków i Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Uratowane zostały dwa cenne obiekty: dawna plebania i szkoła w Połomi. Poddano też rewitalizację jeden z symboli Wodzisławia Śl., tj. Wieżę Romantyczną, popularnie zwaną „basztą”. Znacznie poprawił się stan techniczny pominoryckiego kościoła konwentualnego, obecnie użytkowanego przez parafię ewangelicko – augsburską w Wodzisławiu Śl. Świątynia ta wzbogaciła się też o nowe zabytkowe wyposażenie przeniesione z wielkopolskiego Stawiszyna.

Dzięki wsparciu finansowemu gminy sukcesywnie poprawia się stan, estetyka, poziom zabezpieczenia oraz wygląd otoczenia również dwóch świątyń drewnianych w gminie Godów: kościoła św. Anny w Gołkowicach oraz kościoła Wszystkich Świętych w Łaziskach. Jedną z najnowszych inicjatyw jest restauracja i konserwacja osiemnastowiecznej figury św. Jana Nepomocena w Grabówce (gm. Lubomia). Od kilku lat sukcesywnie realizowany jest też program restauracji ołtarza głównego sanktuarium w Pszowie, w którym udział finansowy mają również samorządy: miejski i powiatowy.

W efekcie zwolnień podatkowych stosowanych w Wodzisławiu Śl. poprawia się estetyka kamienic staromiejskich. W przygotowaniu jest też kilka interesujących inicjatyw w zakresie rewitalizacji obiektów zabytkowych i ich zespołów na terenie powiatu.

Niestety wciąż nie brakuje wyzwań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad nim. Z krajobrazu powiatu wodzisławskiego zniknęło w ostatnich latach kilka obiektów (m.in. jedna ze staromiejskich kamienic przedstawiana w 2010 r. jako obiekt w złym stanie). Stan niektórych budzi z kolei zastrzeżenia. Chodzi m.in. o tzw. młyn Uherka w Wodzisławiu Śl., obiekty zarządzane przez koleje państwowe, a także wiele innych obiektów stanowiących własność osób prywatnych na terenie całego powiatu. Mimo upływu czasu, nie udało się rozwiązać problemu stanu tzw. pałacyku myśliwskiego w Gorzycach. Wyzwaniem, także pod względem finansowym,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

pozostaje również wewnątrz najstarszego wodzisławskiego zabytku, jakim jest kościół pofranciszkański. Usilne starania o pozyskanie środków na przeprowadzenie prac badawczych oraz rekonstrukcję wnętrza tej świątyni, autorstwa wybitnych znawców tematyki, od wielu lat nie przynoszą pożądanego efektu.

Wszystko to pokazuje, że w dziedzinie ochrony zabytków ziemi wodzisławskiej wciąż jeszcze pozostaje wiele do zrobienia, także w kluczowych obszarach jak troska o zachowanie dziedzictwa.

Należy też zwrócić uwagę, że mimo wielu pozytywnych zmian w zakresie stanu znacznej liczby obiektów zabytkowych, w niewielkim stopniu wpłynęło to na poprawę atrakcyjności turystycznej powiatu wodzisławskiego, który praktycznie nie występuje w popularnych przewodnikach oraz na mapach atrakcji turystycznej kraju, a nawet regionu. Z tego powodu, posługując się terminologią Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, można uznać ziemię wodzisławską za teren uboższy turystycznie⁴⁴.

Wydaje się, że za taki stan rzeczy w dużej mierze odpowiadają same samorządy, niewystarczająco promując własne atrakcje turystyczne poza granicami ziemi wodzisławskiej, nierzadko też nie podejmując działań na rzecz poprawy sytuacji. Dobrym przykładem jest problem architektury drewnianej. Mimo że na terenie powiatu wodzisławskiego funkcjonują aż cztery obiekty umieszczone na Szlaku Architektury Drewnianej Województwa Śląskiego (piąty to kościół z Wodzisławia Śl. – Jedłownika obecnie funkcjonujący w Jastrzębiu-Zdroju), to dwa z nich włączono do tzw. pętli rybnickiej, która równocześnie w ogóle nie obejmuje kaplic w Bukowie i Lubomi. Stało się tak, chociaż to na ziemi wodzisławskiej zachowała się znaczna liczba obiektów drewnianych (zachowanych w oryginalnej lokalizacji lub przeniesionych w inne miejsca: poza świątynią z Jedłownika taki los spotkał np. kościół św. Józefa z Nieboczów, unikalny areoszt sołecki ze Skrzyszowa, kościół św. Bartłomieja z Ruptawy, wieża kościoła Nawiedzenia NMP w Połomi, czy kościół pw. Michała Archanioła Syryni).

⁴⁴ Terminologia wprowadzona we wnioskach aplikacyjnych o dotację z budżetu państwa na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków w ramach ministerialnego Programu Operacyjnego „Dziedzictwo Kulturowe” priorytet „Ochrona zabytków”.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Rys. 42 Nieistniejąca kamienica w Wodzisławiu Śl. przy ul. Minorytów

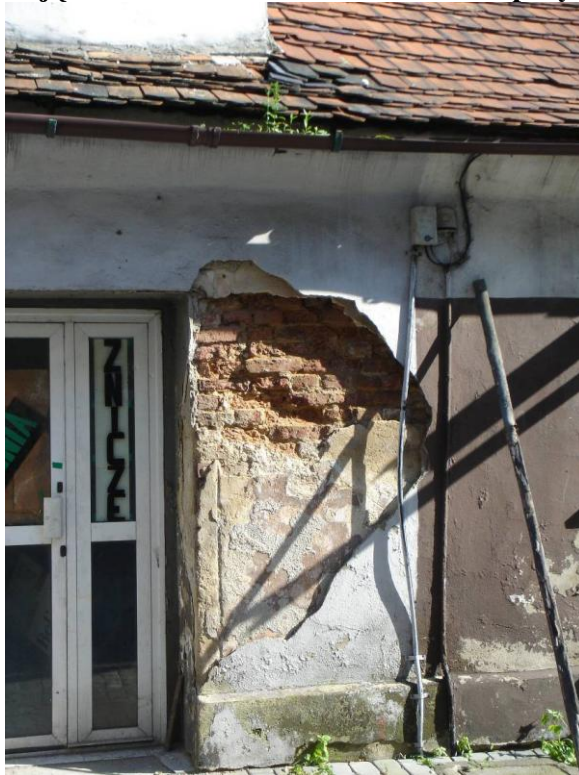

Foto: Wojciech Raczkowski.

Rys. 43 „Pałacyk myśliwski” w Gorzycach

Foto: Wojciech Raczkowski.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

W odniesieniu do niektórych obiektów (ważniejszych) ich stan techniczny prezentuje się następująco (zgodnie z informacjami płynącymi z ankiet):

- 1) kościół drewniany w Łaziskach – stan dobry,
- 2) kościół drewniany w Gołkowicach – stan dobry, wymaga drobnych napraw,
- 3) kaplica pw. św. Jana Nepomucena w Lubomi – stan dobry,
- 4) kaplica Matki Boskiej Różańcowej w Bukowie – stan dobry⁴⁵,
- 5) kościół Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śl. – stan bardzo dobry,
- 6) kaplica św. Jana Nepomucena w Wodzisławiu Śl. (ul. Kościelna) – stan zły: zawilgocone ściany, widoczne zasolenia, łuszczący się tynk, w trakcie remontu,
- 7) kościół pominorycki (obecnie kościół parafii ewangelicko - augsburskiej) – stan dobry; wymaga remontu wnętrza,
- 8) pałac Dietrichsteinów w Wodzisławiu Śl. – stan dobry,
- 9) klasztor pominorycki (obecnie budynek sądu rejonowego) w Wodzisławiu Śl. – stan bardzo dobry,
- 10) zespół dawnego sądu w Wodzisławiu Śl. (obecnie budynki urzędu miejskiego) – stan dobry, obecnie w trakcie remontu,
- 11) zespół pałacowy w Kokoszycach (obecnie zespół domu rekolekcyjnego) – stan dobry, po generalnym remoncie,
- 12) wieża romantyczna w Wodzisławiu Śl. – stan nie zagrażający istnieniu obiektu,
- 13) kamienice rynkowe w Wodzisławiu Śl. – część w stanie dobrym, kilka w stanie złym – ściany zawilgocone i zagrzybione, widoczne zasolenia, odpadające tynki, zacieki, zniszczone elewacje, łuszczące się tynki,
- 14) zespół budynków byłego sanatorium w Wodzisławiu Śl. – stan dobry (lecz zawilgoconie ścian, łuszczące się lico cegieł, spoiny cegieł wymyte lub zwietrzałe),
- 15) budynek byłego szpitala w Wodzisławiu Śl. przy ul. Wałowej – stan dobry, po remoncie,
- 16) budynek poczty w Wodzisławiu Śl. oraz budynek dawnej szkoły fundacji Aufrechta (obecnie Sanepid) – stan dobry, lecz wymagający obserwacji,
- 17) budynek byłej plebanii oraz szkoły w Połomi – stan bardzo dobry, po remoncie,
- 18) bazylika pw. Narodzenia NMP w Pszowie – stan bardzo dobry, po remoncie,
- 19) spichlerz dworski w Lubomi – Grabówce – stan zły, wymaga remontu,

⁴⁵ Zgodnie z informacją Urzędu Gminy. W opinii właściciela – parafii w Bukowie, stan obiektu jest zły.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- 20) kaplica pw. Świętej Rodziny w Olzie – stan bardzo dobry,
- 21) rzeźba św. Jana Nepomucena w Bluszczowie – stan bardzo dobry (po restauracji),
- 22) rzeźba św. Jana Nepomucena autorstwa Jana Melchiora Oesterreicha – stan bardzo dobry (po restauracji),
- 23) budynek dawnej wagi przy szybie „Leon II” w Rydułtowach – stan bardzo dobry,
- 24) zespół budynków szpitalnych w Rydułtowach ul. Plebiscytowa – stan dobry,
- 25) zespół szybu wentylacyjnego III w Rydułtowach, ul. Pietrkowicka – stan dobry,
- 26) zespół pałacowo-parkowy w Gorzycach – obiekt do remontu,
- 27) zespół budynków osiedla patronackiego „Fryderyk” w Kolonii Fryderyk – część obiektów do remontu.

W odniesieniu do obiektów zabytkowych na terenie poszczególnych gmin (z pominięciem ww. zabytków) sytuacja prezentuje się następująco (na podstawie informacji z gmin):

- 1) dworek, tzw. „Zameczek” w Markłowicach – stan zły,
- 2) dawny dwór w Markłowicach Dolnych – stan wymagający remontu,
- 3) kościół pw. św. Stanisława biskupa i męczennika w Markłowicach – stan dobry,
- 4) grób Bordynowskiej Pani w Grabówce – stan zły do natychmiastowej renowacji,
- 5) figura św. Jana Nepomucena w Grabówce – stan bardzo dobry, po konserwacji,
- 6) kościół w Lubomi – stan dobry,
- 7) kapliczka św. Jana Nepomucena w Skrzyszowie – stan dobry, w trakcie remontu,
- 8) krzyż pokutny przy ul. Raciborskiej w Rydułtowach – stan bardzo dobry, po remoncie,
- 9) kolumna z figurą NMP oraz krzyż Męki Pańskiej przy ul. Ofiar Terroru w Rydułtowach – stan zły.

Z przeprowadzonej diagnozy stanu opieki nad zabytkami płyną następujące wnioski, które należy bezwzględnie uwzględnić na etapie formułowania priorytetów, celów, kierunków i zadań powiatowego programu opieki nad zabytkami:

- 1) na terenie powiatu mamy do czynienia ze znaczną dysproporcją w zakresie liczby obiektów w gminnych ewidencjach zabytków i rejestrze zabytków konserwatora zabytków, w efekcie czego na terenie dwóch gmin (Radlin i Markłowice) nie ma w ogóle obiektów objętych rejestrem konserwatora,; wiele obiektów o znacznej wartości historycznej i kulturowej nie znajduje się w rejestrze zabytków; rejestr zabytków jest nieaktualny, ponieważ obejmuje

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

- obiekty już nie istniejące; większość gmin prowadzi ewidencję zabytków dzięki czemu w stosunku do 2010 r. znacznie poprawiła się jakość i stopień inwentaryzacji dziedzictwa kulturowego ziem wodzisławskiej,
- 2) poprawiającemu się stanowi inwentaryzacji obiektów zabytkowych nie towarzyszy zwiększenie obecności ziemi wodzisławskiej w popularnych przewodnikach oraz mapach atrakcji turystycznych kraju i regionu,
 - 3) stan techniczny zabytków w większości przypadków należałoby uznać za dobry z tendencją do poprawy; najcenniejszym obiektom nie zagraża w tej chwili zniszczenie,
 - 4) w ostatnich latach podjęto wiele działań na rzecz restauracji najcenniejszych obiektów,
 - 5) finansowanie opieki nad zabytkami, zwłaszcza w zakresie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych wymaga udoskonalenia; główną przeszkodą w tym obszarze są niewystarczające środki, jakimi dysponują służby konserwatorskie w kraju, jak i samorzady lokalne, wysokie koszty restauracji obiektów wynikające z wieloletnich zaniedbań w tym temacie, a także obwarowania prawne; przeszkodą jest także wykazywana bardzo często zbyt niska inicjatywa właścicieli obiektów w pozyskiwaniu środków ze źródeł innych niż samorzady lokalne,
 - 6) praktycznie nie istnieje współpraca samorządów z osobami fizycznymi w zakresie opieki nad zabytkami, nie ma społecznych opiekunów zabytków, zaś współpraca z organizacjami pozarządowymi dopiero raczkuje,
 - 7) osoby odpowiedzialne za zarządzanie obiektami zabytkowymi z ramienia samorządów w niewystarczającym stopniu podnoszą swoje kwalifikacje w tej dziedzinie, co stanowi duże wyzwanie i zagrożenie, zwłaszcza w świetle nowych regulacji obowiązujących w zakresie koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju,
 - 8) nadal w zbyt małym stopniu prowadzona edukacja właścicieli i użytkowników zabytków wskutek czego zbyt często zabytki ulegają dewastacji, są wykorzystywane w sposób sprzeczny z ich oryginalną funkcją, a czasami także ulegają całkowitemu unicestwieniu,
 - 9) nadal mamy do czynienia z niewystarczającą promocją zabytków, zwłaszcza poza terenem powiatu; można zauważyć pozytywny trend zmiany w tym obszarze: gminy realizują coraz więcej projektów i inicjatyw w zakresie realizacji infrastruktury tzw. informacji turystycznej,

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

- 10) znaczącej poprawie uległa kwestia konceptualnego rozpracowania kwestii opieki nad dziedzictwem narodowym (wzrost liczby gmin posiadających programy opieki nad zabytkami),
- 11) w zbyt małym stopniu stosuje się nowoczesne modele zarządzania zabytkami, choć zauważalne są zmiany zmierzające we właściwym kierunku (przykład ulg podatkowych w zamian za remont elewacji kamienic).

9. ANALIZA SWOT

W ramach prac nad Powiatowym Programem Opieki nad Zabytkami na lata 2015-2018 wskazano następujące elementy analizy SWOT:

Tab. 16 Analiza SWOT

Siły	Słabości
<ul style="list-style-type: none"> a) duża liczba obiektów dziedzictwa narodowego, w tym miasto średniowieczne, zabytki przemysłu i techniki oraz obiekty architektury drewnianej, b) bardzo silna tożsamość regionalna i przywiązanie do lokalności, c) duża aktywność parafii w zakresie ochrony dziedzictwa, d) duża liczba zabytków z przełomu XIX i XX w., e) wielokulturowość i wielowyznaniowość obszaru, f) tradycje przemysłu wydobywczego, g) występowanie szlaków turystycznych, h) duża liczba miejsc pamięci, i) dziedzictwo i tradycje Status Minor Vladislavensis, j) silne ośrodki pielgrzymkowe, k) liczne imprezy tradycyjne (dożynki, Betlejki, gwarki), 	<ul style="list-style-type: none"> a) słabe powiązanie edukacji szkolnej z edukacją kulturalną, b) niska kompetencja kulturowa i brak potrzeb ochrony dziedzictwa, c) słabość organizacyjno – kadrowa podmiotów odpowiedzialnych za dziedzictwo narodowe, d) niewystarczająca adaptacyjność podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie zabytkami, e) zły stan techniczny części obiektów zabytkowych, w tym brak ochrony zaprojektowanej zieleni, f) niedostateczna promocja zabytków i ich roli w życiu gospodarczym, kulturalnym itp., g) brak wyczerpującej inwentaryzacji dziedzictwa na terenie powiatu na poziomie województwa, h) słaba obecność powiatu w komercyjnych przewodnikach turystycznych,

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

<ul style="list-style-type: none"> l) obecność nieformalnych kronikarzy, m) historyczne postacie związane z ziemią wodzisławską (bp Kominek, rodzina Lassallów, Mateusz Opolski), n) dziedzictwo kulturowe powiązane z kręgami kulturowymi Polski, Czech i Niemiec 	<ul style="list-style-type: none"> i) mała świadomość podmiotów gospodarczych o korzyściach płynących z mecenatu kultury, j) nikłe pozyskiwanie środków zewnętrznych na opiekę nad zabytkami, k) zbyt małe pokrycie powiatu szlakami turystycznymi (np. mimo występowania zabytków techniki brak ich włączenia do Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego; obiekty architektury drewnianej ziemi wodzisławskiej włączone do pętli rybnickiej lub funkcjonujące poza nią), l) brak świadomości społecznej dot. znaczenia zasobów dziedzictwa, m) przemysłowe zmiany środowiska, n) niekorzystny stereotyp Górnego Śląska, o) brak spójnej polityki kulturalnej samorządów i Ministra Kultury, p) brak zarządzania strategicznego w kulturze, q) niski poziom wydatków jst na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, wyrażająca się w organizacyjnej i finansowej słabości instytucji kultury odpowiedzialnych za troskę o dziedzictwo kulturowe (jedno działające w powiecie muzeum borykające się z trudnościami finansowymi) r) podatność zabytków na zniszczenie (brak zabezpieczeń)
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> a) możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych, b) wzrost wartości zabytków i lokalnych tradycji jako produktu turystycznego, c) rozwój organizacji pozarządowych, d) korzystne usytuowanie komunikacyjne (potencjał w zakresie rozwoju turystyki), 	<ul style="list-style-type: none"> a) brak spójnego systemu finansowania ochrony dziedzictwa, b) brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki, c) brak mechanizmów efektywnego wdrażania strategii, planów, programów itp., d) braki w zakresie tworzenia i egzekwowania lokalnego prawa, w tym

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

<ul style="list-style-type: none"> e) rozwój współpracy transgranicznej, f) wzrost liczby projektów adresowanych w kierunku ochrony i rewitalizacji zabytków, g) rozwój turystyki, h) większa liczba gmin posiadających programy opieki nad zabytkami oraz prowadzące gminne ewidencje zabytków, i) zmiana koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju wskazująca na konieczność ochrony nie tylko obiektów zabytkowych, ale też otoczenia, w jakim one funkcjonują 	<p>naruszanie krajobrazu zabytkowych zespołów zabudowań,</p> <ul style="list-style-type: none"> e) brak sprecyzowanych koncepcji rewitalizacji zabytkowych zespołów urbanistycznych i zespołów architektury o dużych rozmiarach obszarowych, f) słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, g) niski poziom uczestnictwa w kulturze, h) degradacja zabytków, i) ostra konkurencja o środki zewnętrzne, w tym pozamerytoryczne kryteria ich przyznawania, j) niewystarczający poziom wiedzy kadry zarządzającej obiektami zabytkowymi na temat najnowszych trendów w zakresie podejścia do zabytków, k) niedostosowanie gminnych i wojewódzkich planów zagospodarowania przestrzennego do Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
--	---

10. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

10.1 Metoda tworzenia Programu

Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Wodzisławskiego został opracowany zgodnie z wytycznymi Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków we współpracy z gminami powiatu. Kooperacja polegała na udostępnieniu przez w/w podmioty informacji oraz materiałów do diagnozy sytuacji w zakresie opieki nad zabytkami. Umożliwiono także wszystkim partnerom wypowiedzenie się na temat propozycji kierunków, celów i zadań programu. Część z nich skorzystała z tej możliwości i sformułowała konkretne propozycje.

Materiałem źródłowym były także informacje i dane zawarte w gminnych programach opieki nad zabytkami, gminnych ewidencjach zabytków, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz studium historyczno – konserwatorskiego dla miasta Wodzisławia Śl.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

W pracach nad Programem uwzględniono także zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania ochrony dziedzictwa i opieki nad nimi. Posiłowano się także literaturą – fachową i popularną.

10.2 Instrumentarium realizacji Programu

Zakłada się, że zadania określone w Programie Opieki nad Zabytkami Powiatu Wodzisławskiego będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego, ustanawianie społecznych opiekunów zabytków),
- instrumentów finansowych (finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych),
- instrumentów koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami),
- instrumentów społecznych (m.in. poprzez działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi),
- instrumentów kontrolnych (m.in. aktualizacja ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego).

10.3 Zasady monitorowania Programu

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami Zarząd Powiatu co dwa lata sporządza sprawozdanie, które przedkłada Radzie Powiatu. Z punktu widzenia pragmatyki działania jest to najlepszy moment do ewentualnego przeprowadzenia ewaluacji programu.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

10.4 Źródła finansowania Programu

Realizacja założeń programu opieki nad zabytkami wymaga wsparcia finansowego. Z przedstawionej analizy wynika, że dotychczas podstawowym źródłem finansowania opieki nad zabytkami były budżety jednostek samorządu terytorialnego lub budżet Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i podległych mu jednostek. Od kilku lat w coraz większym stopniu wykorzystywane są także środki europejskie. Ta tendencja powinna zostać utrzymana również w perspektywie czasowej 2015 – 2018.

10.5 Priorytety i kierunki Programu

Priorytet I – Aktywne kształtowanie krajobrazu kulturowego ziemi wodzisławskiej

Kierunki:

- I. Zahamowanie procesu degradacji zabytków poprzez ich renowację, konserwację i adaptację, a także ochronę i rewitalizację układów urbanistycznych i krajobrazu;
- II. Wspieranie badań i studiów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego jako dominant krajobrazu;
- III. Inwentaryzacja potencjalnych obiektów zabytkowych;
- IV. Rozszerzanie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego ziemi wodzisławskiej;
- V. Współpraca z innymi podmiotami w zakresie opieki nad zabytkami.

Priorytet II – Promocja i edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego

Kierunki:

- I. Wzmocnienie edukacji regionalnej;
- II. Popularyzacja i promocja zabytków i wiedzy o nich.

Priorytet III – Nowoczesne zarządzanie dziedzictwem kulturowym

Kierunki:

- I. Integracja działań społecznych i gospodarczych na rzecz opieki nad zabytkami;
- II. Wykorzystanie obiektów dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystyki;
- III. Marketing produktów turystycznych;
- IV. Promowanie przykładów tzw. „dobrych praktyk” w zarządzaniu zabytkami;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

V. Rozwój turystyki kulturowej i tworzenie jej produktów.

W celu ustalenia znaczenia poszczególnych zadań oraz pierwszeństwa w ich realizacji zdefiniowano następujące rangi punktowe dla kierunków działań.

W obrębie priorytetu I:

Kierunek 1 – 5 pkt;

Kierunek 2 – 4 pkt;

Kierunek 3 – 5 pkt;

Kierunek 4 – 5 pkt;

Kierunek 5 – 2 pkt;

W obrębie priorytetu II:

Kierunek 1 – 5 pkt;

Kierunek 2 – 5 pkt.

W obrębie priorytetu III:

- Kierunek 1 – 3 pkt;

- Kierunek 2 – 5 pkt;

- Kierunek 3 – 5 pkt;

- Kierunek 4 – 3 pkt;

- Kierunek 5 – 5 pkt.

Z określonego szacowania rang wynika pierwszeństwo realizacji poszczególnych priorytetów. Najistotniejszym jest zatem zachowanie dziedzictwa oraz nowoczesne nim zarządzanie. Pozostałe działania, choć bezpośrednio powiązane i równie istotne, mają charakter wtórny.

Dodatkowo wprowadza się zobowiązanie, iż obiekty zabytkowe w złym stanie technicznym lub o dużej wartości historycznej i artystycznej mają pierwszeństwo w dostępie do wsparcia ze strony realizatorów Programu.

Poniżej przedstawiono zestaw zadań do realizacji w ramach Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Wodzisławskiego. W przypadku gdy wskazują one jako realizatorów podmioty inne niż Powiat (np. gminy, konserwatora zabytków, instytucje kultury itp.) bezwzględnie obowiązuje **zasada poszanowania autonomii i samodzielności tych jednostek**. W tym przypadku

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

zdefiniowane zadania należy traktować tylko i wyłącznie jako propozycje, które mogą, lecz nie muszą, być przez w/w podmioty zaakceptowane.

W przypadku zadań, dla których wskazano więcej niż jednego realizatora, ich wykonanie może opierać się zarówno na zasadzie niezależności i samodzielności realizatorów, jak również na zasadzie partnerstwa realizacji.

W ramach prac nad Programem umożliwiono wszystkim gminom wskazanie propozycji zadań do realizacji w perspektywie 2015 – 2018. Gmina Gorzyce zaproponowała „uruchomienie programu wsparcia dla rewitalizacji obiektów zabytkowych dla gmin powiatu wodzisławskiego”, co prawdopodobnie pozostaje w związku z realizowanym przez gminę projektem rewitalizacji osiedla patronackiego w Kolonii Fryderyk. Miasto Wodzisław Śl. wskazało na rewitalizację Zespołu Pałacowo – Parkowego w Wodzisławiu Śl., sugerując możliwość uzyskania wsparcia finansowego w ramach RPO WŚl. 2014 – 2010, a także rewitalizację starówki Wodzisławia Śl. wraz z płytą Rynku (projekt wpisany do RIT 2014 – 2020). Z kolei Radlin proponuje wsparcie finansowe rewitalizacji osiedla „Marcel” w Radlinie.

Mniej konkretnie swoje propozycje sformułowały Rydułtowy, które wskazują na konieczność ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym promowanie wzorców regionalnej architektury i budownictwa, ochronę dziedzictwa przemysłowego naszego regionu oraz promocję i edukację w zakresie dziedzictwa kulturowego. W podobnym stylu reaguje gmina Godów („współpraca z właścicielami obiektów w sprawach remontów, renowacji i opieki nad tymi obiektami”).

Pszów postuluje wsparcia finansowe opieki nad zabytkami, a Lubomia: ochronę zabytków przed degradacją i przywracanie im funkcji, wykorzystanie zabytków dla potrzeb rozwoju turystyki i edukacji, a także zwiększenie dostępności zabytków dla mieszkańców i turystów.

Propozycja Markłowic odnosi się bezpośrednio do obiektów na terenie tej gminy i koncentruje się wokół promocji i popularyzacji wiedzy o dziedzictwie kulturowym poprzez wzbogacanie oferty wydawniczej. Mszana natomiast nie przedstawiła żadnej propozycji.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

Tab. 17 Zadania w ramach priorytetu I

Priorytet I: Aktywne kształtowanie krajobrazu kulturowego ziemi wodzisławskiej				
L.p.	Zadanie	Kierunek	Realizator(zy)	Wskaźnik postępu
1.1	Konserwacja, rewitalizacja, renowacja, rewaloryzacja, zachowanie, ekspozycja zabytkowych centrów miast i wsi, zabytkowych terenów zieleni, w tym cmentarzy, parków, a także zabytków przemysłowych.	I	Gminy, Powiat, Wojewódzki Konserwator Zabytków (WKZ), właściciele	- liczba obiektów objętych zadaniem, - nakłady finansowe
1.2	Zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomości przed zniszczeniem i kradzieżą poprzez działania i inwestycje wynikające z przepisów przeciwpożarowych, zapobiegania klęskom żywiołowym oraz zabezpieczeń przeciwwłamaniowych.	I	Właściciele, Gminy, Powiat, Służby ppoż. i Policja	- liczba obiektów objętych zadaniem, - nakłady na zabezpieczenie
1.3	Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację i renowację zabytków.	I	Gminy, Powiat, właściciele	- wysokość środków zewnętrznych pozyskanych na rewaloryzację zabytków
1.4	Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na zabytkach i w ich obrębie.	I	Gminy	- liczba obiektów naruszających plany zagospodarowania przestrzennego
1.5	Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: gminnych parkach, cmentarzach, obszarach nieczynnych cmentarzy, dawnych parkach dworskich itp.	I	Właściciele, Gminy	- nakłady na ochronę zieleni,
1.6	Promocja idei społecznych opiekunów zabytków.	I	Powiat	- liczba osób będących społecznymi opiekunami zabytków - liczba akcji promujących idee
1.7	Rewitalizacja Zespołu Pałacowo – Parkowego w Wodzisławiu Śl.*.	I	Gmina	- nakłady na realizację zadania

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

1.8	Rewitalizację starówki Miasta Wodzisławia Śl. wraz z płytą Rynku.*	I	Gmina	- nakłady na inwestycję
1.9	Dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach nie będących własnością samorządową.	I, V	Gminy, Powiat	- liczba obiektów objętych wsparciem, - nakłady finansowe na wsparcie
1.10	Rewitalizacja osiedla „Marcel” w Radlinie	I	Gmina, WKZ	- liczba obiektów wyremontowanych, - nakłady na remonty
1.11	Renowacja i konserwacja małej architektury, w tym sakralnej, oraz miejsc pamięci i martyrologii.	I, V	Gminy, Powiat, właściciele	- liczba obiektów objętych zadaniem, - nakłady finansowe
1.12	Zwiększenie efektywności ochrony zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego – wykorzystanie ustaleń planów do wprowadzenia zasad ochrony zabytków.	I, IV	Gminy	- liczba nowopowstających obiektów naruszających ochronę krajobrazu
1.13	Wspieranie badań naukowych nad zabytkami, historią i tradycją ziemi wodzisławskiej.	II	Gminy, Powiat, instytucje kultury	- liczba badań i innych wydarzeń o charakterze naukowym, - liczba przeprowadzonych kwerend, - nakłady na badania i opracowania
1.14	Upowszechnianie wyników badań naukowych za pośrednictwem multimediiów, w wydawnictwach naukowych, na konferencjach, seminariach, w tym międzynarodowych itp.	II	Gminy, Powiat, instytucje kultury	- liczba wydawnictw, - nakłady na wydawnictwa
1.15	Wprowadzenie ewidencji zabytków w gminach, które ich nie prowadzą, także z wykorzystaniem technik informatycznych.	III	Gminy	- liczba gmin prowadzących ewidencję zabytków
1.16	Inwentaryzacja potencjalnych obiektów zabytkowych, w tym zabytków techniki, określonych na podstawie współczesnej definicji zabytku.	III	Gminy, WKZ	- liczba obiektów w ewidencjach - liczba obiektów w rejestrze - liczba zabytków poza ewidencjami i planami

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

1.17	Wykorzystanie technik informatycznych w inwentaryzacji i rozszerzaniu zasobu i ochrony dziedzictwa ziemi wodzisławskiej (ewidencje zabytków, bazy danych itp.).	III, IV	Gminy, Powiat	- liczba i rodzaj technik informatycznych stosowanych w obszarze opieki nad zabytkami
1.18	Zbieranie informacji o aktualnym stanie zabytków wpisanych do ewidencji zabytków oraz objętych ochroną (rejestr, zapis planu miejscowego), a także znajdujących się w gminnych spisach obiektów o cechach zabytkowych.	IV	Gminy, Powiat, WKZ	- liczba obiektów w ewidencjach, - liczba obiektów w rejestrze, - liczba zabytków poza ewidencjami, planami zagospodarowania
1.19	Analiza walorów obiektów zabytkowych oraz rekomendacja obiektów o wysokich walorach zabytkowych do objęcia ochroną WKZ.	IV	Gminy, Powiat, WKZ	- liczba obiektów przewidywanych do wpisania do rejestru lub ewidencji zabytków, - liczba obiektów wpisanych do rejestru WKZ
1.20	Wspieranie zakupów zabytków w celu powiększenia zbiorów, w tym tworzenie kolekcji dzieł sztuki ludowej oraz zakup dóbr służących kultywowaniu lokalnych i tradycji.	IV	Gminy, Powiat, fundatorzy	- liczba zakupionych zabytków, ich rodzaj i wartość artystyczna i historyczna - nakłady na zakup zabytków
1.21	Tworzenie i umacnianie finansowych i pozafinansowych mechanizmów współpracy z organizacjami, których zadania statutowe obejmują opiekę nad zabytkami.	V	Gminy, Powiat	- liczba zawartych porozumień, - wysokość środków przeznaczonych na współpracę
1.22	Uwzględnienie kwestii ochrony dziedzictwa w programach współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz zlecanie zadań publicznych w tym obszarze.	V	Gminy, Powiat	- liczba programów współpracy obejmujących opiekę nad zabytkami, - liczba zleconych zadań i wysokość środków
1.23	Dostosowanie planów zagospodarowania przestrzennego do Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	I, IV	Gminy	- liczba planów dostosowanych do KPZK 2030

* - zadania zaproponowane przez gminy

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

Tab. 18 Zadania w ramach priorytetu II

Priorytet II Promocja i edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego				
L.p.	Zadanie	Kierunek	Realizator(zy)	Wskaźnik postępu
2.1	Edukacja w zakresie zabytków i tradycji oraz znajomości przeszłości regionu na wszystkich poziomach nauczania	I	Gminy, Powiat, instytucje kultury	- liczba przedsięwzięć edukacyjnych
2.2	Oparcie edukacji regionalnej o historyczne postacie oraz lokalne tradycje i obrzędy.	I	Gminy, Powiat, instytucje kultury	- liczba opracowanych podręczników do edukacji regionalnej, - liczba wycieczek szkolnych po ziemi wodzisławskiej, - liczba zorganizowanych konkursów wiedzy na temat słynnych osobistości związanych z ziemią wodzisławską
2.3	Organizacja wystaw, konkursów, przeglądów, warsztatów, festiwali w celu popularyzacji twórczości ludowej, w tym podtrzymywanie i popularyzacja gwary.	II	Gminy, Powiat, instytucje kultury	- liczba imprez/wydarzeń - liczba działających zespołów regionalnych
2.4	Prowadzenie promocji i edukacji o zabytkach ziemi wodzisławskiej przeniesionych poza obszar powiatu.	I, II	Gminy, Powiat, instytucje kultury	- liczba akcji promocyjnych, wydawnictw, stron internetowych, badań, opracowań itp.
2.5	Wzmocnienie rangi i znaczenia rocznic, wydarzeń historycznych, m.in. Marszu Śmierci.	I, II	Gminy, instytucje kultury	- liczba zorganizowanych uroczystości
2.6	Organizacja i wspieranie imprez kulturalnych, konferencji, sesji popularnonaukowych i spotkań popularyzujących wiedzę o zabytkach i małej ojczyźnie.	I, II	Gminy, Powiat, instytucje kultury, organizacje pozarządowe (NGO), parafie	- liczba imprez, wydarzeń, konferencji, sesji itp.
2.7	Rekomendacja obiektów zabytkowych o znaczeniu krajowym, regionalnym lub lokalnym do uwzględnienia w odpowiednich dokumentach strategicznych.	II	Gminy, Powiat, NGO, właściciele, WKZ	- liczba obiektów rekomendowanych - liczb obiektów ujętych w dokumentach strategicznych

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

2.8	Realizacja infrastruktury informującej o obiektach zabytkowych i obiektach turystyki kulturowej, itp. tablice informacyjne przy obiektach zabytkowych i związanych z turystyką kulturową, organizacja oznakowania drogowego do zabytków, GPS, wydawnictwa informacyjne, strony internetowe.	II	Gminy, Powiat, właściciele	- liczba i rodzaj obiektów, wydawnictw, stron internetowych, usług informatycznych itp.
2.9	Upowszechnianie walorów zabytkowych ziemi wodzisławskiej, wiedzy o historii, tradycji i przedsięwzięć z nimi związanych za pomocą narzędzi multimedialnych, akcji społecznych itp.	II	Gminy, Powiat, instytucje kultury, parafie, NGO	- liczba wydawnictw, publikacji, akcji społecznych itp.
2.10	Tworzenie stron internetowych lub zakładek na temat zabytków i tradycji; zamieszczanie informacji o zabytkach na już istniejących stronach.	II	Gminy, Powiat, instytucje kultury, NGO, osoby fizyczne	- liczba stron - liczba zamieszczonych informacji o zabytkach
2.11	Zwiększenie obecności ziemi wodzisławskiej w publikacjach, przewodnikach i informatorach turystycznych.	II	Gminy, Powiat, instytucje kultury, NGO, przedsiębiorcy	- liczba wydawnictw uwzględniających ziemię wodzisławską
2.12	Promocja działalności instytucji kultury odpowiedzialnych za dziedzictwo narodowe.	II	Gminy, NGO, parafie	- liczba działających muzeów, izb pamięci, - nakłady na funkcjonowanie w/w
2.13	Opracowanie mapy zabytków powiatu (ziemi wodzisławskiej), jako atrakcyjnej graficznie formy promocji.	II	Gminy, Powiat, NGO	-----
2.14	Inicjowanie i organizowanie na terenie powiatu obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa.	I, II	Gminy, Powiat, instytucje kultury, parafie, NGO	- liczba edycji EDD z udziałem gmin i powiatu
2.15	Popularyzacja wiedzy o dziedzictwie Wolnego Państwa Stanowego Wodzisław (Status Minor Vladislaviensis).	II	Gminy, Powiat, instytucje kultury	- liczba i rodzaj inicjatyw
2.16	Promocja krzyży pokutnych i drewnianej architektury sakralnej jako produktów turystycznych	II	Gminy, Powiat, parafie, NGO	- liczba i rodzaj inicjatyw

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018

Tab. 19 Zadania w ramach priorytetu III

Priorytet III Nowoczesne zarządzanie dziedzictwem kulturowym				
L.p.	Zadanie	Kierunek	Realizator(zy)	Wskaźnik postępu
3.1	Stosowanie zachęt prawnych i finansowych dla inwestorów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych oraz stosowanie pomocy publicznej w zakresie opieki nad zabytkami i upowszechniania kultury.	I	Gminy	- liczba podmiotów, które skorzystały z pomocy publicznej w związku z opieką nad zabytkami
3.2	Rozwój infrastruktury publicznej, w tym turystycznej, oraz innych form zachęty przyczyniających się do podejmowania i rozwijania działalności pozarolniczej wykorzystującej miejscowe tradycje, w tym turystycznej.	I	Gminy, Powiat	- nakłady na infrastrukturę, - liczba obiektów wyposażonych w infrastrukturę, - liczba atrakcji turystycznych,
3.3	Podnoszenie kwalifikacji poprzez organizowanie szkoleń z zakresu opieki nad zabytkami	I	Gminy, Powiat, instytucje kultury, placówki naukowe	- liczba szkoleń, - liczba uczestników szkoleń w zakresie opieki nad zabytkami
3.4	Budowa, rozbudowa, odbudowa, renowacja infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla historii ziemi wodzisławskiej oraz służących opiece nad zabytkami.	II, III, V	Gminy, Powiat, właściciele, parafie	- nakłady na infrastrukturę, - liczba obiektów wyposażonych w infrastrukturę, - liczba atrakcji turystyki kulturowej
3.5	Przygotowanie kompleksowej i łatwo dostępnej informacji o ofercie kulturowej i turystycznej	II, III, V	Gminy, Powiat, instytucje kultury	- liczba wydawnictw, - liczba form informacyjnych
3.6	Wdrażanie elektronicznych technik wystawienniczych, katalogów i informatorów, w tym interaktywne strony internetowe.	II, III	Gminy, Powiat, instytucje kultury	- liczba wirtualnych przewodników, prezentacji, spacerów itp.
3.7	Przygotowywanie długofalowych programów wystawienniczych, w tym w ramach współpracy z innymi instytucjami i jednostkami oraz organizacja wystaw.	II, III	Instytucje kultury, NGO, parafie	- liczba wystaw, - liczba odwiedzających wystawy

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018**

3.8	Sukcesywna realizacja iluminacji zabytków.	II, III, V	Właściciele, Gminy	- liczba obiektów objętych zadaniem
3.9	Organizowanie konkursów popularyzujących dobre praktyki w opiece nad zabytkami, np. renowacje oraz promowanie przykładów właściwej opieki nad zabytkami jako wzoru do naśladowania.	IV	Gminy, Powiat	- liczba przeprowadzonych konkursów, inicjatyw - liczba laureatów
3.10	Wspieranie lokalnych propagatorów wiedzy o dziedzictwie kulturowym.	IV	Gminy, Powiat	- liczba i rodzaj inicjatyw wspierających
3.11	Nagradzanie podmiotów działających na rzecz opieki nad zabytkami.	IV	Gminy, Powiat	- liczba laureatów
3.12	Tworzenie systemu ścieżek przyrodniczo-kulturowych.	II, III, V	Gminy, właściciele, zarządcy	- liczba ścieżek i ich długość
3.13	Opracowanie szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych, konnych, samochodowych, wodnych) i imprez rekreacyjnych wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.	II, III, V	Gminy, właściciele i zarządcy dróg	- liczba i długość szlaków

Legenda:

WKZ – Wojewódzki Konserwator Zabytków; NGO – organizacje pozarządowe

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

11. SPIS TABEL I RYSUNKÓW

Tab. 1 Cele i kierunki działań Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim	s. 23
Tab. 2 Wykaz obiektów z terenu powiatu wodzisławskiego wpisanych do rejestru Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	s. 75
Tab. 3 Wykaz obiektów, dla których Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach prowadzi karty ewidencyjne w ramach wojewódzkiej ewidencji zabytków	s. 79
Tab. 4 Ważniejsze obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Marklowice	s. 89
Tab. 5 Obiekty objęte ochroną na terenie gminy - miasta Pszów	s. 90
Tab. 6 Obiekty objęte ochroną na terenie gminy Lubomia	s. 95
Tab. 7 Ważniejsze obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Godów	s. 98
Tab. 8 Ważniejsze obiekty w ewidencji zabytków miasta Rydułtowy	s. 100
Tab. 9 Obiekty objęte ochroną na terenie gminy Mszana	s. 103
Tab. 10 Obiekty w ewidencji zabytków miasta Wodzisław Śląski	s. 106
Tab. 11 Obiekty objęte ochroną na terenie gminy Gorzyce uwzględnione w gminnej ewidencji zabytków	s. 118
Tab. 12 Obiekty objęte ochroną na terenie gminy - miasta Radlin	s. 121
Tab. 13 Najważniejsze dla gmin zabytki na ich terenie	s. 130
Tab. 14 Najważniejsze zdaniem gmin zabytki na terenie powiatu wodzisławskiego	s. 131
Tab. 15 Diagnoza stanu dziedzictwa kulturowego w powiecie wodzisławskim	s. 137
Tab. 16 Analiza SWOT	s. 156
Tab. 17 Zadania w ramach priorytetu I	s. 163
Tab. 18 Zadania w ramach priorytetu II	s. 166
Tab. 19 Zadania w ramach priorytetu III	s. 168

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

Rys. 1 Fragment mapy Status Minor Vladislaviensis oraz Stat Minor Oderbergen (mapa Wielanda z Atlasu Śląska) 1736 r.	s. 51
Rys. 2 Zespół pominorycki w Wodzisławiu Śl.	s. 53
Rys. 3 Zespół pominorycki w Wodzisławiu Śl. Widok na klasztor (obecnie Sąd Rejonowy)	s. 54
Rys. 4 Zespół pominorycki w Wodzisławiu Śl. Widok na kościół	s. 54
Rys. 5 Plan Wodzisławia wg V. Jurziczki z 1810 r. z Kroniki F. Henkego	s. 55
Rys. 6 Nieistniejący gotycki kościół parafii Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śl. Stan sprzed 1909 r.	s. 56
Rys. 7 Drewniany kościół pw. Św. Barbary	s. 57
Rys. 8 Pałac Dietrichsteinów w Wodzisławiu Śl.	s. 58
Rys. 9 Barokowa figura św. Jana Nepomucena (autor: J. M. Oesterreich), I poł. XVIII w.	s. 59
Rys. 10 Kaplica Świętej Rodziny w Olzie	s. 60
Rys. 11 Pałac hrabiów d' Arco w Gorzycach	s. 62
Rys. 12 Wieża Romantyczna w Wodzisławiu Śląskim	s. 62
Rys. 13 Kościół parafii Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śl. z 1911 r.	s. 64
Rys. 14 Nieistniejący drewniany kościół pw. Nawiedzenia NMP w Połomi	s. 65
Rys. 15 Kościół w Kaczycach (przeniesiony w 1974 r. z Ruptawy)	s. 66
Rys. 16 Kościół pw. Św. Anny w Gołkowicach (1879 r.)	s. 66
Rys. 17 Kościół pw. św. Michała Archanioła w Syryni-XVI w. - przeniesiony do Katowic	s. 67
Rys. 18 Kościół pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach - XV/XVI w.	s. 67
Rys. 19 Kościół pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach - XV/XVI w. - widok na zabytkowe freski i ołtarz	s. 68
Rys. 20 Tablica upamiętniająca ofiary Marszu Śmierci umieszczona na budynku dworca kolejowego w Wodzisławiu Śląskim	s. 69
Rys. 21 Nagrobek Zygfrieda Aufrechta na cmentarzu żydowskim w Legnicy	s. 71

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 - 2018**

Rys. 22	Obszary ochrony dziedzictwa kulturowego w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego	s. 72
Rys. 23	Obszary ochrony przyrody w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego	s. 73
Rys. 24	Pozostałości dworu w Grabówce (gmina Lubomia)	s. 91
Rys. 25	Widok dworu w Grabówce na starej fotografii	s. 92
Rys. 26	Osiemnastowieczny spichlerz w Grabówce (pozostałość założenia dworskiego) - stan z 2013 r.	s. 92
Rys. 27	Figura św. Jana Nepomucena w Grabówce - stan przed konserwacją	s. 93
Rys. 28	Figura św. Jana Nepomucena w Grabówce - stan po konserwacji	s. 94
Rys. 29	Nieistniejący dwór, tzw. Zomek w Godowie	s. 97
Rys. 30	Neogotycki ołtarz główny (XIX w.) przeniesiony w 2010 r. do kościoła pofranciszkańskiego w Wodzisławiu Śl.	s. 125
Rys. 31	Zrekonstruowany z okazji stulecia świątyni ołtarz główny w kościele p.w. Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śl.	s. 126
Rys. 32	Rzeźba św. Jana Nepomucena w Bluszczowie (XVIII w.)	s. 126
Rys. 33	Pieta z Ruptawy. Drewno ok. 1430 r. oraz MB z Dzieciątkiem i św. Jakub Starszy z Moszczenicy, ok. 1500-1510 r., rzeźby w drewnie	s. 127
Rys. 34	Apostołowie z Ruptawy. Rzeźby w drewnie, k. XIV w.	s. 127
Rys. 35	Kościół parafialny - bazylika mniejsza pw. Narodzenia NMP w Pszowie	s. 133
Rys. 36	Budynek szpitala w Rydułtowach (pocz. XX w.)	s. 134
Rys. 37	Osiedle patronackie kolonii Emma w Radlinie	s. 134
Rys. 38	Pałac w Wodzisławiu Śl. - Kokoszycach (XIX w.)	s. 135
Rys. 39	Budynek sanatorium w Wodzisławiu Śl. (k. XIX w.) - obecnie Wojewódzki Szpital Chorób Płuc	s. 135
Rys. 40	Willa miejska w Wodzisławiu Śl. - Jedłowniku (k. XIX w.)	s. 136
Rys. 41	Średniowieczne krzyże pokutne (wraz z kamiennymi detalami w sąsiedztwie). Krzyże łacińskie z piaskowca. Obecna lokalizacja: obejście kościoła parafii Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śląskim	s. 136
Rys. 42	Nieistniejąca kamienica w Wodzisławiu Śl. przy ul. Minorytów	s. 152
Rys. 43	„Pałacyk myśliwski” w Gorzycach	s. 152

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WODZISŁAWSKIEGO
NA LATA 2015 – 2018

12. BIBLIOGRAFIA

- Cimała B., Porwoł P., Wieczorek W., *Wypisy do dziejów Rybnika i Wodzisławia Śląskiego*, Opole 1985
- Furmanek M., Kulpa S., Witosz K., *Wodzisław Śląski a dziedzictwo europejskie. 750-lecie miasta*, Wodzisław Śląski 2006
- Furmanek M., Kulpa S., *Zamek wodzisławski i jego właściciele*, Wodzisław Śląski 2003
- Historyczne osiedla robotnicze* (materiały pokonferencyjne), Katowice 2005
- Jakubczyk D., *Ocalmy od zapomnienia. Zanikająca architektura i przyroda gminy Godów w fotografii*, Godów 2013.
- Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. VI: województwo katowickie, z. 14: powiat wodzisławski, pod red. I. Rejduch – Samkowej i J. Samka, Warszawa 1960
- Lis M., *Górny Śląsk. Zarys dziejów do połowy XX wieku*, Opole 2002
- Mroczek K., *Dzieje wodzisławskich Żydów*, Wodzisław Śląski 2002
- Porwoł P., *Bazylika pw. Narodzenia NMP w Pszowie*, Wodzisław Śl. 2003
- Porwoł P., *Kalwaria Pszowska*, Wodzisław Śl. 2008
- Porwoł P., *Kamienna figura św. Jana Nepomucena w Bluszczowie Gmina Gorzyce*, Wodzisław Śl. 2001
- Porwoł P., *Kościół drewniany pw. św. Anny w Golkowicach*, Wodzisław Śl. 2004
- Porwoł P., *Kościół drewniany pw. Wszystkich Świętych w Łaziskach nad Olzą*, Wodzisław Śl. 1999
- Porwoł P., *Kościół ewangelicki (pofranciszkański) pw. Świętej Trójcy w Wodzisławiu Śląskim*, Wodzisław Śl. 2000
- Porwoł P., *Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Wodzisławiu Śląskim*, Wodzisław Śl. 2006
- Porwoł P., *Osiedla robotnicze w Radlinie i Pszowie*, Wodzisław Śl. 2005
- Porwoł P., *Tropem figur św. Jana Nepomucena*, Wodzisław Śl. 2002
- Porwoł P., *Zespół pałacowo – parkowy w Gorzycach*, Wodzisław Śl. 2002
- Porwoł P., *Zespół pałacowo – parkowy w Kokoszykach*, Wodzisław Śl. 2007
- Sanktuaria i miejsca pielgrzymkowe w województwie śląskim* (materiały pokonferencyjne), Katowice 2005
- Siemko P., *Nie zachowane kościoły drewniane Górnego Śląska*, Katowice 2001
- Strzelecki A., *„Marsz Śmierci”. Przewodnik po trasie Oświęcim – Wodzisław Śląski*, Oświęcim 2008
- Waldenberg M., *Narody zależne i mniejszości narodowe w Europie Środkowo-Wschodniej: dzieje konfliktów i idei*, Warszawa 2000